

PANORÁMA.

Objasňuje

FR. V. SASINEK,

vydáva

MARTIN KOLLÁR,

farár v Nádaši, red. „Katol. Novín.“

V Trnave.

Tlačou a nákladom Adolfa Horovitz.

1898.

Panoráma.

Úvod.

Bolo to tam, kde tiež slnko vychodí ráno a zapadá večer. Kedy? Nuž vtedy, keď sa svalil súsedovi ten komín, a to na tri Krále, keď ho bolo najviac treba; lebo mal vydychovať dým, ktorý sa vyvaľoval zo zakúrených kamien. Sňahu bolo všade jako v lete prachu, a zámietov, jako by ich boli lopatami nakopili. Bolo všade, kde ľudia chodili, počuť celú muziku. Sňah vrzal pod podošvami, ostrý vietor fujaroval, a zuby od zimy drgotaly. Šťastný, kto mohol zostať doma v teple za pecou alebo pri kozube, mal-li na doháň, pripaľovať si na zapekačku. Tak šťastný nebol strýčko Pokorník. Chcel-li prísť k babke, musel práve v zime potulovať sa so svojou panorámou, keď totižto ľudia nepotili sa vonku pri prácach poľných, ale sedeli doma a od dlhej chvíle zivali.

Musela strýčka Pokorníka tá zima na tvári a ušiach už až veľmi oblizovať, keď tak ponáhlal, aby sa dostal do dediny a pod nejakú strechu. Kam sa zatočí? Aha, k rychtárom! Bezpochyby tiahne k úradnej osobe, aby mu dovolila chodiť od kľučky do kľučky s jeho umelstvom, s jeho panorámou.

„Kto ste? Čo ste?“ pýtal sa rychtár.

„Jako môj cestovný list čili pas ukazuje, som človekom chudobným, ale počestným,“ odvetil Pokorník. „Ja chodím s panorámou.“

„Čo-že?“ vyzvedal rychtár. „Jedni od vás chodia s panimámou, a vy s panirámou?“

„Mýlite sa, milý rychtárko,“ odvetil mu Pokorník. „Ja sa nevláčim so žiadnou ženštinou. Ja chodím s panorámou. To je taká skryňa čili armarka, v ktorej viďeť

krásne a veľké všelijaké obrazy. Ony predstavujú pamätné osoby, kraje a mestá. Je to hodné podívania.““

„Tak?“ rychtár na to. „A kde máte tú armarku? Nech sa do nej podívam.“

„„Tam vonku v kuchyni som ju nechal,““ riekol Pokorník. „„Neškodilo by, rychtárko, keby ste svolali aj svojich domácich, aby tiež niečo pekného videli.““

„Máte pravdu,“ prisvedčil rychtár. „Je-li to skutočne hodné podívania, nech sú tiež toho účastní.“

1. Ancäus.

„Pozrite sa cez tie sklá do nútra!“ núkal Pokorník. „Čo tam vidíte?“

„„Človeka mrtvého,““ odpovedal rychtár. „„Čo to za smrteľníka?““

„Je to boháč, menom Ancäus,“ odvetil Pokorník. „Dejepis rozpráva o ňom toto. Mal on vinicu, ktorú sám obrábal. Nikomu nedovolil ani do nej vstúpiť. Raz poznamenal ktosi z jeho priateľov: „Kto vie, či sa z nej dožije vína.“ Dostalo sa mu to do ucha síce, ale on na to mlčal až do vinobrania. Na vinobranie pozval tamtoho priateľa, ktorý mu bol tak nemilú vec prorokoval, a vzav do rúk niekoľko hroznov, vytlačil z nich šťavu do poháríka a hovoril: „Či sa vieš rozpamätať na svoje proroctvo; že kto vie, či budem piť víno z tejto mojej vinice? Hľa, víno už je tu!“ Na to mu poznamenal tenže prorocký priateľ: „Ešte si ho ale nevypil.“ — V tom nastal vo vinici krik, že divý kanec (veper) vrútil sa do vinice a pustoší ju. Nad tým Ancäus tak sa zhrozil a rozpajedil, že ho ranila mrtvica, následkom ktorej padol na zem mrtvý. Tak sa stal svedkom, že smrť je istá, hodina smrti neistá.“

„„Je to dávno skusená vec,“““ poznamenal rychtár. „„Ale nemuseli ste za to sklo strčiť hneď na počiatku tak smutný obraz.“““

„No medzi mojimi obrazmi sú rozličné, smutné i veselé. Je to na svete tak, že smutné strieda sa s veselým, jako deň s nocou. Že mi práve ten obraz prišiel pod ruku prvý, snáď sa nestalo náhodou; lebo mnohí zapomínajú na to, že smrť je istá, ale hodina smrti neistá.“

2. Pohrab.

„Hí, to je krásny pohrab!“ zvolal rychtár, nakuknúc do panorámy. „Toľko sveta panského, toľko horiacich voskovíc, toľko kňazstva, toľko vencov na rakeve, a tá od zlata a striebra blyštiaca sa rakev! To musel byť boháč, keď ho s takou parádou pochovávajú!“

„„Áno, áno, je to pohrab boháča,““ poznamenal Pokorník. „„Ja však radšie vídavam pohrab chudobného jednoduchý, než pohrab boháča skvostný.““

„A to prečo?“ pýtal sa rychtár.

„„Pri parádnom pohrabe boháča je mnoho marnivých divákov, ktorí len pasú oči svoje po paráde, bez toho, žeby sa vrúcne pomodlili k Pánu Bohu za dušu jeho. Radšie vidím, keď pri pohrabe chudobného je malý zástup ľudí, ale ľudí pobožných, ktorí sa modlia za ľahké odpočinutie jeho. Lepšie je, keď dušu chudobného Lazara odprevádzajú anjeli do kráľovstva nebeského. Kto vie, či dušu toho boháča odprevádzajú do neba anjeli s takou parádou, ako ľudia odprevádzajú to bezdušné telo jeho do hrobu? Nebohý arcibiskup Šimor zakázal položiť vence na rakev svoju, podotýkajúc, aby mu radšej venovali iný, užitočnejší venec, ruženec. Kto vie, či sa ten boháč hodne pripravil k odchodu do večnosti, kde má klásť účty z bohatstva svojeho? Jak mnohé bohatstvo má na sebe poškvruť úžery, pokropené je slzami ukrivdených, obťažené zpreneverením a obťažené kliatbou! Čo vzal so sebou? Len to, čo dobrého učinil, a prospeje mu tam len to, keď chudobní, ktorým niečo dobrého bol preukázal, odprevádzajú ho s povďačným modlením sa za dušu jeho. Len to, čo dobrého učinil ku cti a chvále Božej, a k dobrému blížnych svojich, bude mu pravým pomníkom na zemi a predmetom odplaty na nebi.“

3. Lakomstvo.

„Čo-že je to zas za obraz v tej panoráme?“ pýtal sa rychtár. „Vidím jakéhosi vychudlého človeka sedieť pri mise a hromade peňazí.“

„,,Tak je,““ odvetil Pokorník. „,,Sedí pri svojej mamone, ktorú jedine miloval, a umýva dukáty a strieborniaky svoje, aby sa blyšťaly a tešily lakomé oči jeho. Mamona je jeho modlou, ktorej sa klaňal a klania. Ľudia sa nazdávajú, že len peniaze činia človeka šťastným; ale sú v omyle. Dovoľte, abych si sadol; lebo moje unavené chodidlá potrebujú odpočinku. Budem vám rozprávať všelijaké príklady o nenasytných lakomcoch.

Bol jeden bohatý pán. Nemusíte byť všeteční na meno jeho. Čo vdovec mal gazdinu, a pri smrti svoj majetok jej poručil. Keď čítali testament a jej sdělili, že dedí štátne papiere, v ktorých sú tisíce, to ňou trhlo. Triasla sa nie od radosti nad zdedeným majetkom, ale od strachu, žeby zlí ľudia pozbaviť ju mohli tých tisícov. Stala sa bohatou na majetok, ale žobráčkou na duchu; zbláznila sa, tak že úrad prevzal na seba hospodárenie s majetkom, ju však dal odviešť do blázince, kde ju ustavičné vrtochy o tisícoch priviedly až k samovražde. Nuž hľa, tisíce maly ju urobiť šťastnou, a ony učinily ju nešťastnou.

Jestli lakomenie sa po peniazoch vede do blázince, tým viac vede za mreže väzenia. Je ich za tými mrežami dosť, ale väčším dielom vtáci menej operení. Tí viac operení na všelijaký spôsob uletia, aby sa za mreže nedostali. No vymknú-li sa „chládku,“ nevymknú sa horúcemu peklu. Snáď je tam tých bohatých peňažných lovcov viac, než tých chudobných v pozemských kázniciach a väzeniach. To vie temer každý, že peniaze sú udicou, na ktorú diabol ľudí lapá. Nepripravuje-li ich o svobodu, pripravuje ich o rozum. Ani pálenka nepripravila toľkých o rozum, jako nenasytné sháňanie sa po peniazoch. No, či nie je bláznom, kto len kopí peniaze na peniaze, jako by mal ešte 700 rokov pred sebou; nedovoľujúc si ani to, čo je k zdraviu a každodennému životu potrebné? Kôrky hryzú a kosti varia, len aby nemuseli siahnúť do mešca. Mali by byť pánmi nad peniazmi, a oni sú ich otrokami. Hluchí sú i k tým najbližším priateľom a nechajú ich biedu trieť, kdeby mali siahnúť do mešca a pomôcť im. Snáď aj navštívia priateľov nemocných a tešia ich slovom; ale aby ich potešili i grošom, tomu sa nerozumi. Oni znajú len „ber,“ a nie „daj.“ Veď sme čítali i v novinách, že po žobrákoch, ktorí čo otrhanci chodili z domu

do domu a fňukave prosievali o almužnu, zostaly tisíce, na svedoctvo, že mamona bola ich modlou i vtedy, keď ústami rapotali svoje Otčenáše.

V jednom chudobinci, ktorý stál pod správou Milosrdných Sestier, tratily sa rozličné strieborné veci buď v dome, buď v kostole alebo v sakristii. Následkom toho prichádzala do podozrenia už Marka už Borka, a byly zo služby odháňané. Raz rozvaľoval sa dým po chodbách chudobinca a upozorňoval na nešťastie. Pôvod bral z izby, kde mala útulok stará kuchárka. Najšly ju v horiacej posteli mrtvú. Prv, než prišiel notár k popisu a zapečateniu jej pozostalosti, všetečnosťou vedené, pohliadli sestry do skryne, čo tam má. Jako byly prekvapené, najdúc tam zlaté prstene, strieborné lyžičky a podobné veci. Presvedčily sa, že tá stará bola tou strakou, ktorá odnášala do svojho hniezda, čo sa jej kde zabľusklo. Jej podobní sú žgrloši, ktorí neupotrebuju peniaze k tomu, k čomu byť majú, ale len k tomu, aby na nich pásli svoje srdce a svoje oči.

Ľudia pôverčiví vo svojích pohádkach rozprávajú, že diabol sedí na peniazoch. Ja síce — jako kresťan — neverím na poverky, predsa však za to mám, že diabol pri peňažných veciach má svoje pazúry. Je o tom dosť zkušienosti pri dedictvách. Bratia a sestry, keď aj predtým vo svornosti vzájomne žili, roztrhujú a rozkacujú sa jeden proti druhému, keď sa majú deliť s majetkom po rodičoch pozostalým. Miesto toho, aby pri pohrabe zosnulých pamätali na marnivosť vecí tohoto sveta, začnú okom závistným jeden po druhom šľahať, hašteriť sa a sháňať po súdoch. Áno, mnohokrát nad sotva vychládlym telom zosnulého ozývajú sa kliatby miesto modlitby za zosnulého. Čo zapríčinilo v nich tú premenu? Diabol podpálil v nich lakomenie sa po peniazoch. Preto praví sv. Pavel: že tí, ktorí chcejú sa stať bohatými, padajú do osídla diabolského (I. Tim. 3, 7.).

Predtým byly u nás v Uhorsku, dokiaľ zaslúžilo název marianskej krajiny, peniaze s obrazom bl. P. Marie; ale teraz nenie tak. Snáď prozretnosť Božia nedopúšťa, aby bl. P. Maria bola znectená na peniazoch, ktorými pácha sa toľko zlého. Pri mnohých sudcoch viac padajú na váhu peniaze, ktorými boli podplatení, než paragrafy zákona a hlas svedomia. Mnohý pravotár (advokát), aby shrábol pe-

niaze, svojím mudrovaním obracia pravdu hore nohama. Mnohý ledakto dá sa peniazmi najatť k falošnému svedectvu, ba i ku krivej prísaha. My šomreme na lakomého Judáša iškariotského, že sa ulakomil na 30 strieborných a zradil i presvätého a nevinného Majstra svojho; ale koľko je tých, ktorí sú mu rovní alebo aspoň podobní, ktorí pre peniaze zamlčia pravdu alebo za peniaze zradu páchajú na pravde a práve. Jestli kedy, iste za našej doby platia slová sv. Písma: že lakomec má na predaj i dušu svoju (Sir. 10, 10.). Nenie väčšej a nebezpečnejšej slepoty, než tá, keď sa kto dá zaslepiť peniazmi. On zabudne i na to, že ho lakomstvo vede cestou do pekla.

Jako peniaze premenia človeka, uvedem na to príklad. Znal som chudobného tesara, ktorý zo svojho zárobku rád udelil úbohému nejakú, ačkoľvek malú, almužnu. Stalo sa, že vo veľkej lotterii vyhral 20.000 zl. Následkom toho nielen odhodil tešlu do kúta, ale i srdce k chudobným. Stal sa horenosom a žgrlošom.

Je pravda, prišlo v príslovie: že peniaze svetom vládnu. Je to príslovie však smutné a zlé v následkoch i pre časný život. Ženích nehľadí na srdce, ale na mešec. Je-li kde jaká voľba, peniazmi možno zakúpiť podliakov, ktorí rozhodujú. Nad svedomitým a statočným víťazí, kto brinkal peniazmi. Však si to on potom, až prijde k úradu a hodnosti, i na tých zakúpených otrokoch nahradí.

Peniaze samé v sebe sú ľahostajné; môžu slúžiť i k dobrému i k zlému. Len že, bohužiaľ, málo je tých, ktorí používajú peniaze k dobrému! Peniaze sú jako oheň; dobrý je k vareniu a zaohriatiu, a nie k popáleniu a k požiaru.

4. Osveta.

„Nuž tak,“ slovil Pokorník, pristúpiv k panoráme. „Strčil som tam nový obraz. Podívajcie sa naň!“

„Veď to mesto horí!“ zvolal rychtár. „„Úbohí ľudia, ktorých sa dotklo také nešťastie““!

„Rozhľadte sa dobre,“ napomínal Pokorník. „Vidíte tam hasičov o zlomkrky pracujúcich, aby potlačili, alebo aspoň zkontrolovali besnotu ohňa, žeby prestal ničiť veci obyvateľov.“

Vidíte tam i divákov, ktorí so založenýma rukama tam stoja a sa dívajú.

„Tak sa chovajú, jako by to horelo pre ich kratochvíľu,““ poznamenal rychtár

„Až bude oheň potlačený, bude to rečí o ňom!“ dodal Pokorník. „Pôjde z úst do úst, jako premenil čiernu noc v deň, tak že pri jeho svetle dalo sa lepšie vidieť, než pri sviečke lojovej.“

„Snáď málo ktorí pripomenú biedu, do ktorej sotení boli úbohí pohorelci,““ zavzdychol si rychtár z útrpnosti.

„Tak je to, môj milý rychtárko, aj v inom ohľade,“ priadol Pokorník svoju reč. „Za našej doby tak často slýchať to slovo „osveta.“ Tým chcejú mnohí vyjadriť, že majú rozum osvietený a múdrosti plný, tak že nepotrebujú, aby ich kto učil o pravdách náboženských. Taká namyslená osveta je podobná tomu požiaru. Lepšie by bolo, keby nesvietil; lebo prináša ľuďom len zkažu a biedu. Takým, nie prospešným svetlom, ale ničiacim ohňom je i tá osveta, s ktorou sa mnohí chvastajú. Čo-že rozumia oni pod osvetou? Je ona veľmi lacným tovarom. Mnohý má sa za osvieteného, keď tára: „Čo ma do náboženstva a do jeho nauky a predpisov? Ja mám dosť svetla vo vlastnom rozume, a nemusím si preň chodiť do kostola. Už som ja dávno vyrástol z toho veku, v ktorom som chodil s katekizmom do školy. Ja mám teraz iné náhľady. Čo-že Boh? To je od prírody všetko. Čo-že Kristus? Bol človek, jako iný človek.“

Čo-že nebe a peklo? Keď zomrem, bude po mne navždy. Dobré jesť a piť, veseliť sa, to je blahoslavenstvo. Biedu trieť a nemocným byť, to je zatratenie.“ Tak tára mnohý prázdnohlavec, nebadajúc, že svoju tmu nazýva svetlom, a svetlo Krista Pána nazýva tmou. Sväté náboženstvo poskytuje nám známosti, ktoré sa nedajú ani okom vidieť, ani rukama omatať, ktoré však, čo sa našej duše a nášho ciela týče, sú veľkej závahy. Bez nich je človek jako iný živočích.“

„Takú osvetu, s jakou sa človek neverecký chvastá, majú i moje kone,““ dodal rychtár.

„Tak je,“ pokračoval Pokorník. „Moje určenie musí byť vyššie. Kto seba drží za rovného dobytku, nech mňa neklade medzi nerozumné stvory. Človek rozumný nech rozumne myslí a uvažuje tie vážne otázky: Jako povstal

svet? K čomu je človek určený? Čo má činiť, aby zodpovedal cieľu svojmu? Čo má očakávať dobré, a čo zlé? Čo je po smrti tela porušiteľného, a čo bude s dušou neporušiteľnou? To sú otázky vážne, na ktoré treba dôkladne odpovedať, nie však tárať kdejaké nesmysly a haraburdárstva. Pravú odpoveď na tie otázky dáva len sv. náboženstvo; bez tohoto svetla je človek vo tme, je podobný sovám, ktoré si zaľubujú vo tme a nenávidia svetlo. Z takých ľahkomyselných tlčhubov hovorí bezpustnosť a roztopašnosť, a nie zdravý a vážny rozum. Dokiaľ sa im dobre vodí, myslia len na telo a rozkoše. Sú jako decko, ktoré si myslí, že je ten svet len miestom na hračky. Dotkne-li sa ich nejaká nemoc, iným okom hľadia pred seba. Keď v nich náruživosti utíchnu, rozjasní sa im rozum a pomyslí nielen na smrť, ale i na to, čo bude po smrti. Utíchne-li hluk svetský, precitne v nich hlas svedomia, ktorý im nedá pokojne spať a byť bez strachu pred tým, čo po smrti príjde.“

„Ale dovoľte mi jednu otázku,“ riekol rychtár. „Čo je príčinou, že tí nadutí osvetári nenávidia a odmršťujú sv. náboženstvo?“

„Abych vám dal odpoveď na tú otázku, nemusím si dlho hlavu lámať,“ odpovedal Pokorník. „Dal nám ju sám Kristus Pán v podobenstve o marnotratnom synovi. Doma smrdela mu práca a nebolo mu po chuti karhanie otcovo. Doliehal na otca, aby mu vydal čiastku, ktorá mu prislúchala, opustil dom otcovský a hajdmo do sveta. Nič nerobil, jedol a pil, chodil na výlety a zálety, žil bezstarostne so dňa na deň, a nik nebol, ktoby ho bol karhal, a ktoby mu bol bránil život ľahkomyselný a roztopašný. Pomyslel si: To je inakší život, než v dome otca môjho, pod prutom a kázňou jeho! Podobne i taký osvetár odvráti sa od náboženstva, ktoré mu bránilo neposlušnosť a roztopašný život; ktoré žiadalo, aby sa podroboval učeniu jeho a karhalo svevoľu a neporiadnosť jeho. Pomyslel si: Ej, čo-že mám byť pod uzdou náboženstva? Preč s náboženstvom! Teraz, čo neverec, žije a robí, jako sa mu páči. Nie zdravý rozum urobil ho nevercom, ale jeho náchyľnosť k svevoľnému životu.“

„Snáď časom doskáče, a navráti sa k otcovi s tým synom marnotratným.“ dodal rychtár.

„Daj Boh tú milosť každému nevereckému osvetárovi!“

povzdychol si Pokorník. „Ten marnotratný syn, keď videl biedu, do jakej ho uvrhlo jeho svevolie a svobodomyselníctvo, vstúpil do seba a navrátil sa k otcovi. Podobne nevereckí osvetári, keby otvorili oči, a videli, že tá ich osveta bohaspustlá nenie svetlom osvecujúcim, ale ohňom ničiacim blahobyť človeka časný a večný, otvorili by i uši hlasu svedomia, vstúpili by do seba a navrátili by sa opäť k sv. náboženstvu. Oni sú podobní choromyselnému, ktorý nepozná nešťastie svoje. Príjde-li však potom k zdravému opäť rozumu, nahliadne, v jakom nešťastí bol, bár sa vo svojej choromyselnosti, dľa svojho pomýleného a poľutovaniahodného náhľadu, za šťastného bol pokladal.

5. Vzdelanosť.

„No, teraz som strčil do panorámy svetácky obrázok,“ hovoril Pokorník. „Kuknite sa naň!“

„Kýho đasa!“ zvolal rychtár. „Veď je to tam vyobrazená Anča Brezákových, ktorá ešte pred dvoma rokama na mojom poli okopávala zemiaky. Jaká to z nej panička! Ten mladý pán, čo sa s ňou vede, mal dobré oči, že sa do nej buchol. Je ona pekné dievča.“

„Však by vám ona dala, keby ste na ňu zavolali: Anča!“ vstúpil mu do reči Pokorník. „Ona je už Nány, nie Anča; frajla, nie dievča. Ona už počíta seba medzi tak rečených „vzdelaných.“ Za tie roky, čo slúžila vo Viedni u žida, naučila sa nemecky, takrečený viedeňský žargon, odhodila slovenský váš kraj, s ním i slovenskú národnosť, ba i predošlú nábožnosť a mravnosť.“

„Presvedčil som sa o tom,“ poznamenal rychtár. „Lanského roku na Veľkú noc bola tu, lebo jej matka bola nemocná. Neprišla, aby snáď z detinskej lásky ošetrovala ju, ale, keby snáď zomrela, shabala, čo by po jej smrti zostalo. To vám bola parádnica! V panskom rúchu, nafúkaná prechádzala sa jako rozčeperený páv; ale ani na Veľký piatok, ba ani vo veľkonočný hod neukázala sa v chráme Božom. Keď matka, povedomá jej nepekného života, pripomenula jej, aby išla k sv. spovedi, odvetila: že je to len pre hlupákov, a nie pre vzdelaných ľudí.“

„No, už aj z tých slov môžete poznať, čo mnohí ľudia považujú za vzdelanosť,“ riekol Pokorník. „Obleče-li sa do panských šiat, už si mnohý namyslí, že je vzdelaný; ako by rúcho dodalo človeku vzdelanosť.“

„Keby tak bolo, nuž by náš pasák, ktorému riekajú „hlúpy Ďuro,“ stal sa ihneď mudrcom, keby sa vyobliekal ako pán slúžny,“ usmial sa rychtár.

„Pravda!“ dotvrdil Pokorník. „K tomu dodám príklad. V jednom veľkom meste kráľ povolal ministrov, arcivojvodov, vojvodov, generálov, županov a iných veľkých pánov k sebe na ples čili — jako hovoria — na bál. Bolo však prísne predpísano, v jakom kto obleku dostaviť sa má. Jeden z ministrov si toho nevšimnul a dostavil sa vo svojom obyčajnom obleku. Nepustili ho do nútra. Odišiel domov, sobral predpísané šaty a po svojom sluhovi poslal ich do plesovej dvorany s odkazom: Keď vám nezáleží na osobe, ale na šatách, posielam vám ich.“

„Dobre mal,“ poznamenal rychtár. „Vzdelanosť neleží v šatách. Prečo by na pr. aj sedliak vo svojom národnom rúchu nemohol byť vzdelaný a musel by si obliecť rúcho panské, aby ho pokladali za vzdelaného?“

„Pravda!“ riekol Pokorník. „Niečo iného tvorí tú vzdelanosť. Je to ušľachtenie človeka. Jak pekný je ten váš kostol: a čo bol vo svojom pôvode? Kamene, tehly, piesok a vápno. Bez staviteľa a murárov nebol by nikdy povstal ten pekný kostol. Oni museli dľa predpisu a pravidiel tú látku tak upotrebiť a zostaviť, aby z toho povstal ten pekný kostol. Tak i človek stáva sa vzdelaným skrze školu, čítanie užitočných spisov a obcovanie s ľuďmi vzdelanými; nadobudne si vedomosti, naučí sa slušnosti v obcovaní, privlastní si lepších výrazov v reči a vôbec uhladenosti. Jestli si kto namyslí, že už je opravdive vzdelaný, naučil-li sa trochu cudzej reči, číta-li liberálny časopis a zábavné knihy, zná-li strúhať poklony, zahráť na husle a harmonium, používať kvetomluvu, zabávať žartom, ba snáď i napísať nejaký veršík: to je tak, jako keby si ostrúhané toporisko namyslelo, že je kráľovskou berlou. Ani učenosť ešte nedáva úplnú vzdelanosť, je-li ten učený pozadu v tom, čo je najhlavnejšie, totižto v poznaní Boha a vôle jeho, v poznaní seba a cieľa svojho, a spolu v kráčaní k tomu cieľu.“

Mne opravdu vzdelaným je človek ten, ktorý pri svojej svetskej vycibrenosti je aj nábožným a mravným človekom; ten, ktorý má vzdelanú nielen hlavu, ale i srdce. Čo mu prospeje, keď niekto zná z dejepisu všetkých kráľov a ich deje, nezná ale najvyššieho Kráľa kráľov a to, čo učinil k stvoreniu, vykúpeniu a spaseniu človeka? Čo mu z toho, že zná ich kráľovstva a národy, nezná však ani kráľovstvo nebeské ani anjelov a blahoslavených v ňom? Čo mu z toho, že zná práva a zákony krajiny, nezná však a nevšíma si zákony božské?“

„Panorámniku, toto mnou heglo!“ zatriasol sa rychtár. „Ja som dal študovať syna a vynaložil som stá zlatých na neho. Skončil študia s dobrým výsledkom vedy, ale so ztrátou náboženstva. Stal sa síce doktorom, ale i nevercom. Lepšie by bolo bývalo i preňho i pre mňa, keby bol zostal doma pri pluhu, aspoň by si bol pod halenou zachoval nábožné srdce a dobré mravy. Nedávno — pomyslíte si len — vybúšilo z neho to hlupstvo: „Človek a koň jednako zahyne, jedine s tým rozdielom, že o koňovi hovoria, že zdochol, a o človeku, že umrel. Z vykrmeného kanca má spoločnosť ľudská viac osohu, než z človeka.“ To, to mi povedal! Mňa, otca svojho porovnal s mojím koňom, a ocenil ma menej, než vykrmeného kanca! Či sa nad tým nemala zbúriť vo mne krv? Zbúrila sa, a vylepil som mu také zaucho, že odo dverí dostal druhé. Nech ňas vezme takú vedu, ktorá bez studu a hanby, áno bez rozumu oplúva tak hodnosť ľudskú!“

„Bohužiaľ,“ zavzdychol si Pokorník. „Také sú mnohé, menovite vysoké školy, že miesto toho, aby opravdu vzdelaly mladíka, zkazia ho. Pracujú práve na tom, čo sa protiví pravej vzdelanosti. Tu mi napadá primerané podobenstvo. Pálenica narobí pálenky zo zemiakov, a to sa menuje priemyslom. Lepšie by bolo bývalo, keby tie zemiaky boli zostaly zemiakami: či nie?“

„Áno, áno!“ prisvedčil rychtár. „Aspoň by boli zostaly na pokrm ľudí, a nie k ich ohlúpeniu na rozume a k ich olúpeniu na majetku.“

„Takými fabrikami sú mnohé školy,“ pokračoval Pokorník. „Musí byť ten mladík pevnej viery a mravnosti, aby sa nestal nevercom, nesvedomcom a nemravníkom.“

hádankou, ktorú mi musíte vysvetliť,“ krútil hlavou rychtár.

„Rozlušťovanie tej hádanky bude trochu dlhšie“, poznámenal Pokorník. „Nezaškodí, keď si posadkáme, aby nám nohy odbrnely.“

„Máte pravdu,“ riekol rychtár. „A čo, keby sme si napchali do fajočky a zapálili si?“

„Ďakujem“ odvetil Pokorník. „Ja tej „dobroty“ ne-užívam. Ja púšťam si radši dobrý vzduch do pľúc, než dráždivý dým.“

„No tak, už mi horí,“ hlásil sa rychtár. „Môžete začať.“

„Ja začnem s poslednými,“ riekol Pokorník. „A tých prvých nechám si naposledy, — jako sa hovorí — na pospas.“

„Teda sa do tých kňazom nepriateľských Publikánov,“ posmeľoval rychtár Pokorníka.

„To ste snáď aj z výkladu sv. evangelia slýchali, že Publikáni boli mýtnici a vôbec ľudia, ktorí sa s prenájmom mýta, s premieňaním peňazí a vôbec s hľadaním peňažného zisku zapodievali; na nič iného nedbali. Ich modlou boli peniaze. Boli boháči a prišli k bohatstvu skrze úžeru, klamanie a sdieranie ľudu, a preto tiež platili za verejných hriešnikov čili po latinsky publikánov. Oni neradi videli Krista Pána; lebo karhal ich lakomstvo, úžeru, sdieranie ľudu, klam a vôbec sháňanie sa len za ziskom, dbajúc len o mešec, nedbajúc o dušu. Takých Publikánov je i teraz dosť na svete. No kňaz i teraz karhá lakomstvo, úžeru, klam, sdieranie ľudu; on hovoríva do duše, že nesnadno je boháčovi vojsť do kráľovstva nebeského, áno vyhráža sa večnou záhubou tým, ktorých nespravodlivý majetok má na sebe kliatbu i od Boha i od ľudí. Nuž či div, že takí Publikáni neradi vidia a nenávidia kňaza? A čo ešte povedať o tom, kto skrze krádež, podplácanie, zpreneverenie, zradu, faľošnú prísahu a iný zločin prišiel k majetku? Iste, keď uzre kňaza, búri sa v ňom svedomie, lebo ten kňaz tak mu prichádza, jako by ho vinil a karhal. Miesto toho, aby sa dal na pokánie, na polepšenie života, na vyrovnanie bezprávia a tak k upokojeniu svedomia, ostrie zbúreného svedomia obracia proti kňazovi.“

„Je to asi tak, jako s človekom, ktorý má otlaky,“ zažartoval si rychtár. „Miesto toho, aby sa postaral o odstránenie otlakov, hnevá sa na toho, kto mu stupí na ne.“

„Tak je to i s tými Saducejskými,“ dal sa pokračovať Pokorník. „To boli bruchopasní a bezpustní, obyčajne bohatí ľudia, ktorí na Boha nedbali, náboženstva, jeho nauky a mravných predpisov si nevšimali, na nesmrteľnosť duše neverili, z večnosti, zo zmŕtvýchvstania a pekla si len posmechy tropili; ich heslom bolo: jedz, pij, zabávaj sa, uži sveta a jeho rozkoší. Že Kristus Pán taký zvierací a dôstojnosti človeka sa protiviaci život karhal, preto mali zlé oko na neho. Dal im to pocítiť osudom toho bezpustného boháča, ktorý sa šarlátom odieval, každodenne skvostne hodoval, biednemu Lazarovi však nedoprial ani tie omrvinky, ktoré s jeho stola na zem padaly, — ale po smrti pochovaný bol v pekle.“

„Takých bruchopasných a bezpustných Saducejských je dosť i za našej doby,“ poznamenal rychtár. „Len na to myslia a len za tým sa sháňajú, čo lichotí telu a telesnosti, jakoby človek bol rovný nemému stvoru i dľa života i dľa smrti. U takých ľudí prišlo to už až v príslovie: „Čo máš zo sveta, leč to, čo užiješ?“ Tak považujú život človeka, jako by jeho určením bolo krmiť sa a váľať sa v bahne rozkoší.“

„Nuž, vidíte,“ pokračoval Pokorník. „Keď kňaz karhá taký život a vystavuje opovrženiu, jako by pichol do hniezda šršňov. Takí bruchopasci a bezpustníci nenávidia ho.“

„Zkusuje to mnohý aj z nás,“ dodal rychtár. „Keď hospodár napomína čelad, vystriha a karhá pre rozkošnosť, márnotratosť, nočné túlanie a nemravy, hneď ju má proti sebe a môže byť istý, že u neho vo službe neošedivie.“

„Nepriateľmi Krista Pána boli i Zákonníci, čili ľudia študovaní a v zákone zbehlí,“ pokračoval Pokorník. „Oni si namysleli, že do všetkého sa rozumia, všetkých múdrosťou prevyšujú, od iného poučenia nepotrebujú a mienku iných, bár aj múdrejšiu a lepšiu, odmršťujú. Pre nich je každý učiteľ, bár nad nich rozumnejší a učenejší, zbytočný; odporuje-li im, nenávidia ho, a, čo nepriateľa svojho, zľahčujú a prenasledujú. Oni v pýche svojej nemali Krista Pána za učenca sebe rovného, lebo sa nenarodil v meste Jerusa-

leme, ale v mestečku Nazarete; neštudoval vo školách jerusalemských a nepochádzal z kniežatskej bohatej rodiny, ale pokladaný bol od nich za syna tesárovho. Závistlivým okom hľadeli na to, že ho ľud poslúcha, a nenávideli ho preto, že im robil výčitky, že prekrucujú zákon a stavajú výmysly ľudské nad zákon Boží. Ten osud Majstra nebeského podstupujú i kňazi terajší. Ačkoľvek kňazi sú ľudia študovaní a zvlášte vo veciach náboženských vzdelaní, nevšímajú si pýchou nadutí ľudia ich učenosti a pokladajú seba za učenejších a múdrejších nad nich. Oni si vzali do hlavy, že sa do všetkého lepšie rozumia, tak že nenie im treba poučenia od nikoho, ani od kňaza. Dokazuje-li kňaz, že sa do vecí náboženských nerozumejú, a karhá-li ich pýchu a z nej pochádzajúcu neveru, hnevajú sa na neho. Vidia-li, že ľud si ich tárania o veciach náboženských nevšíma, ale poslúcha kňaza, chcjú tohoto zbaviť vážnosti u ľudu, potupujú a odstrkujú ho. Pyšný a do seba zaľúbený netrpí vedľa seba nikoho.“

„Hm, nás sedliakov majú za hlupákov, a predsa mnohý z nás má viac bystrého rozumu, než mnohý veľkomožný, ktorý sa drží za mudrca,“ vkročil do reči rychtár. „Poviem vám o tom niečo veselého. V istej dedine ztratili sa husy jednej gazdinej. Dozvedevšia sa o tom, že jedna susedka má ich doma zatvorené a nechce jej ich navrátiť, žalovala ju. Prišla vec až pred súd. Páni prišli a predvolali obe. Jedna tvrdila: „To sú moje husy!“ Druhá tvrdila: „Nie, ale to sú moje husy!“ Páni neznali sa nijako rozhodnúť. Na to rychtár prehovoril: „Hm, keď to nevládnú rozsúdiť páni, nech to rozhodnú husy! Nech sa tie husy vypustia zo zátvoru na ulicu; však ony budú vedeť, do ktorého dvoru patria.“ Učinili tak, a husy tiahly rovno do dvoru žalobnice.“

„To bol ozaj Šalamúnsky rozsudok od toho, ačkoľvek na vysokých školách neučeného, rychtára,“ chválil Pokorník. „Tí Zákonníci iste odišli s dlhým nosom, aby si pyšne a príliš nezakladali vo svojej učenosti a — ja k tomu dokladám — v učenosti o veciach náboženských, s ktorými sa nezapodieľajú. Nech pamätajú i na to, že sa viac nachyľujú k tomu, čo lichotí svevoli, než k tomu, čo zodpovedá rozumu.“

„Nuž, už ste odpravili troch nepriateľov kňazstva: teda čaká na váš súd ešte ten štvrtý,“ pohodil rychtár.

„Áno, áno,“ odvetil Pokorník. „Tým štvrtým nepriateľom Krista Pána boli Farisejskí, o ktorých povedal, že sú z vonku v rúchu ovčom, vnútri však sú dravými vlkami. S jakou peknou tvárou, s jak sladkým jazykom prichádzali ku Kristu Pánu, áno povolávali ho i k hostine, ale pod ovčou kožou, cíhajúce na každé jeho slovo a na každý jeho pohyb, aby ho i hore u pánov, i dolu u ľudu zľahčili, zradili a zničili. Prečo? Lebo im stál v ceste k dosiahnutiu cieľa svojho. Oni chceli byť držaní za jedine počestných; chceli byť jedine chválení a ctení; chceli využiť dôveru slepého ľudu k svojmu zisku a prospechu. Takých farisejských ptákov je i za našej doby dosť; jedni sa skrývajú, druhí verejne lietajú; jedných menujú frajmaurermi, druhých sociál-demokratmi; k jedným pridávajú sa páni a ktorí za pánov držaní byť chcejú, k druhým sa pridávajú chudobní a delníci; jedni chcejú, aby panovali páni, druhí ale, aby panoval ľud.“

„Tu ste podotkli také mená, ktoré často počúvam, ale im nerozumiem,“ priznal sa zvedavý rychtár. „Budem vám za to povďačný, keď mi to vysvetlíte.“

„Už z toho, čo som povedal, mohli ste tušiť, čo sú tí frajmaureri a sociál-demokrati,“ odvetil Pokorník. „Abych nebol veľmi obsírnny, vysvetlím vám to v krátkosti, hlavne nakoľko treba poznať v nich pokrytských nepriateľov stavu kňazského. Najprv vám poviem, čo sú frajmaureri.“

„Budem vás poslúchať s napnutosťou,“ dodal rychtár.

„Frajmaureri majú meno z nemeckého: *freie Maurer*, čili po slovensky: *svobodní murári*. Sú spolkom potajomným a tým názvom zakrytým, aby neboly patrné nebezpečné ciele, ktoré majú za lubom. Oni sú podobní murárom, ktorí chcejú zboriť starý dom a postaviť nový, t. j. podvrátiť kresťanské štáty a založiť nekresťanské, neverecké štáty. K nim sa pridávajú učení, aby prostredníctvom pohlavárov frajmaurerských prišli k úradu alebo k inému časnému prospechu. Oni prijímajú boháčov len natoľko, aby boháči naplnili grošom ich pokladnicu. Oni domáhajú sa do rúk dostať panovanie nad krajinou, obracajúc svoju činnosť na voľby a tvorenie zákonov,

na oko svobode a spoločnosti ľudskej prajných, ale kresťanskej viere a mravnosti škodlivých. Čo im na tej záhube záleží, keď len oni pri tom zisk a výhody majú. Ponevác im v tom kňazi prekážajú, preto ich vážnosť podrývajú a účinkovanie hatia. Nepáchajú to patrným násilím, ale fari-sejským spôsobom.“

„Hm, Judáš iškariotský tiež farisejským bozkom zradil Krista Pána,“ poznamenal rychtár.

„Je-li kňaz slabúch, lovec po hodnosťach a v nedo-patrení hude s nimi jednu nótu, tomu lichotia a na jeho povýšení potajomne pracujú. Stúpa-li im kňaz horlivý na otlaky, toho odstrčiť, potupiť a sebe neškodným urobiť sa usilujú. Sú cirkvi nebezpečnejší, než otvorení jej nepriatelia.“

„Chráň ma, Bože, pred falošnými priateľmi,“ vzdychol si rychtár. „Pred zrejmyými nepriateľmi sám sa ochránim! Teraz mi vyložte: čo sú tí sociál-demokratí?“

„Jako frajmaureri vyvinujú svoj potajomný vplyv s hora na dol: tak sociáli vyvinujú zjavne svoju činnosť z dola na hor,“ začal Pokorník. „Menujú sa sociáli čili spoločnostkári preto, že — vraj — chcjú uľahčiť bremeno ľudu a napraviť blahobyť jeho. Sociáli sú dvojakí: kresťanskí sociáli a demokratickí, čili ľudovládni sociáli.“

„Teda je rozdiel medzi nimi?“ tázal sa rychtár.

„Áno je. a to veľký rozdiel,“ odvetil Pokorník. „Kre-šťanskí sociáli na tom pracujú, aby delníci a chudobní ľudia boli dobrými kresťanmi a kresťanským spôsobom, dľa zásad kresťanských a zákonitými prostriedkami domáhali sa práva a polepšenia svojho biedneho stavu.“

„Teda takí kresťanskí sociáli nie sú škodliví,“ pozna-menal rychtár.

„Pravda že nie sú,“ odvetil Pokorník. „Preto aj kňazi nielen nie sú proti nim, ale stavajú sa im na čelo; áno i sám sv. Otec, Lev XIII., je ich priateľom. Ináč je to však s tými sociál-demokratmi, ktorí rozhadzujú sa s heslom: „svoboda, rovnosť a bratstvo,“ a tým heslom zaslepujú seba i svet. Oni pod svobodou rozumia všelikú bezzá-konnosť, pod rovnosťou prestatie všelikej vrch-nosti, pod bratstvom spojenie sociál-demokratov k do-

máhaniu sa a k uskutočneniu tej svobody a rovnosti. Sú medzi nimi i vodcovia i prívrženci, ale tí vodcovia sami neveria v to, čo hlásajú; ide im len o to, aby svojimi námyslami rozdráždili, k sebe pritiahli a vykoristili ľud. Nechcejú vám oni zdarma hubou mleť. Vydávajú i noviny sociál-demokratické, aby slepý ľud predplatkami hojnými naplnil im vrecká. Znáam jedného, ktorému to remeslo za niekoľko rokov tak poslúžilo, že si kúpil v meste dom za 25.000 zl. Tí nimi oslepovaní sú tak krátkozrakí, že nevládnu prezrieť ani to, že ich namysleniny nedajú sa uskutočniť, ani to, že ich námysly sú jako im tak i krajine nebezpečné a škodlivé. Oni chcejú, aby sa majetky buď rozdelily, alebo aby štát živil chudobný ľud. Tým spôsobom by muselo prestať právo vlastnícke. Ten, ktorý svojou pracovitosťou, usilovnosťou a šetrnosťou prišiel k majetku, musel by sa deliť i s darebákom, ktorý lenošil a vysedával v krčme. Z tej príčiny so sociál-demokratmi hulákajú všetci tuláci, ktorým sa chce jesť a piť, ale smrdí im pracovitost a suché hrdlo.“

„Bol by bláznom potiť sa pri práci, keď mu druhý bude musieť dať pečené holuby do úst,“ usmial sa rychtár.

„A ešte väčším bláznom by bol ten, kto by sa hrdloval na ledajakých lenochov a pijákov,“ doložil Pokorník. „Podobne je nesmyslom, aby štát zaopatril občanov. Čo-že rozumia sociál-demokrati pod štátom? Môžu rozumieť len vládu, t. j. mužov, ktorí v mene kráľa spravujú krajinu. Kde-že tá vláda vezme peniaze k tomu zaopatreniu občanov? Musela by sa o nich tak starať jako sa stará o vojakov. Potrebovala by milliony a milliony! Odkiaľ by vzala tie milliony? Buď by museli do krajinskej pokladnice platiť občania, alebo vláda prevzala by do správy všetky obchody, remeslá a hospodárstva. Či by mali počestní občania hrdlovať sa a ešte platiť, aby mala vláda z čoho živiť lenochov a pijákov? Keby však vláda prevzala obchody, remeslá a hospodárstva: čím by boli občania? Jej otrokami!“

„Ďakujem pekne za také sociál-demokratické sriadenie, vlastne nesriadenie štátu,“ doložil rychtár.

„Ale ešte nie sme na konci s tým sociál-demokratickým podivíntvom,“ hovoril ďalej Pokorník. „Sociál-demokrati

hovorila, že náboženstvo je osobnou vecou každého jednotlivého občana. Či a čo kto verí, do toho vraj nikoho nič. Oni neuznávajú verejnú správu duchovnú čili sriadenie cirkevné, áno nechcejú žiadne náboženstvo; oni chcejú mať štát bez kresťanstva, bez náboženstva.“

„Teda stáda ľudí a to bez pastierov, áno bez Boha,“ rozsrdil sa rychtár. „„K takému sociál-demokratickému sriadeniu spoločnosti ľudskej svedčaly by len chlievy.““

„Áno, len chlievy a peleše,“ dodal Pokorník. „To tým viac, že sociál-demokrati zavrhujú i stav manželský. Oni chcejú mať i tú svobodu: dnes byť s Ančou a zajtra s Kačou.“

„„Nuž a s dietkami čo?““ pýtal sa namrzený rychtár.

„Hm, dľa ich hlavy aby sa staral o ne zas len štát,“ pokrčil plecami Pokorník.

„„No, už sa nedivím, že sociál-demokrati nenávidia kňazov a hubujú na nich,““ mknul hlavou rychtár. „„Kto vstúpil do služby čertovej, nemôže mať dobrého oka ani jazyka na služobníkov Božích. Kňazi môžu podporovať len kresťanských sociálov, ale nie sociál-demokratov.““

„Áno, kňazom záležať musí na kresťanstve, nielen pre večné spasenie duší, ale i pre časný blahobyť spoločnosti ľudskej,“ pokračoval Pokorník. „Bez viery v Boha, bez nádeje na odplatu dobrého, bez obavy pred trestom za zlé nebolo by ani statočnosti, ani vernosti, ani lásky, ani poslušnosti ani vôbec žiadnej cnosti a mravnosti; ľudia stali by sa divochami.“

„„No, nech sa len zatúla sem nejaký ten sociál-demokrat,““ zdvihol päšť rychtár. „„Však ja mu svojou rychtárskou palicou ukážem, kade ide oje von z dediny!““

„Tak by mal urobiť každý počestný človek,“ prisvedčil Pokorník. „Už i preto, že sociál-demokrati chcejú sa chopiť i násilných, nezákonných prostriedkov, aby svojim námyslom platnosť vymohli.“

„Tak má urobiť každý dobrý vlastenec a ľudomil,“ dodal Pokorník. „Nesmie nikto ťahať za jeden provaz s tak nebezpečnými podryvačmi pokoja a poriadku v spoločnosti ľudskej. Sboriť je snadno, ale postaviť na rumoch ťažko. Bol bych síce už u konca, ale tu mi napadá ešte jedna myšlienka.“

„A tá je?“ tázal sa zvedave rychtár.

„Je mi to predivné, že sociál-demokrati majú také zuby ostré proti kňazom,“ hovoril Pokorník. „Veď tým odstraňujú od seba práve tých najlepších priateľov ľudu. Práve kňazi podávajú ľudu najlepšiu radu a pracujú k uľaveniu tarchy ľudu. Kňazi napomínajú ľud k pracovitosti, usilovnosti, skromnosti a striezlivosti, a tak vedú ho k počestnému hľadaniu a ušetreniu majetku. Kňazi hlásajú kresťanskú lásku boháčom, aby milovali chudobný ľud a boli mu na pomoci v jeho biede. A hľa, miesto toho, aby boli kňazom za toto zaujímanie sa ľudu povďačnými, zdvíhajú proti nim päste a kyje!“

„Inu, koho Pán Boh ztrestať chce, odníma mu rozum,“ podotkol rychtár. „Také je príslovie.“

„Ja však tvrdím, že sociál-demokrati svedovo odmršťujú od seba rozum a rúcajú sa sami do záhuby,“ končil Pokorník. „Dajú sa za nos vodiť a kulhajú za tými podrývačmi štátu a spoločnosti kresťanskej, ktorí majú krivé nosy a nohy. To je moje presvedčenie.“

7. Páv a jarabica.

„Teraz uvidíte v panoráme niečo pekného,“ nadhodil Pokorník. „Pozrite sa!“

„Hí, to je krásny pták!“ zvolal rychtár. „Ja som ešte takého nikdy nevidel. Jako by ho bol maliar pomaľoval rozličnými farbami. A ten chvost je plný očí; a tá hlava plná hrdosti. Má byť aj na čo pyšným.“

„Jako by si bol toho aj povedomý, tak si vede,“ dodal Pokorník. „S hlavou vztyčenou, s chvostom rozostretým vykračuje si po dvore, jako by na divákov volal: Kto je mi na krásu rovný? Vedľa neho vidíte iného ptáka, snád vám dobre známeho.“

„Jestli sa nemýlim, je to jarabica,“ odvetil rychtár.

„Uhádli ste,“ prisvedčil Pokorník. „Je to jarabica skromná, jakoby chatrným rúchom zaodiata. Ten pyšný páv hľadá na ňu okom opovržlivým, jakoby ju ani nepokladal za sebe rovné stvorenie Božie. Nuž, jakože účinkujú na vás oba?“

„To skvostné rúcho páva ovšem sa mi ľúbi, ale tá jeho pýcha nie,“ poznamenal rychtár. „Milejšia mi je tá skromnosť, úprimnosť a poníženosť jarabice.“

„I mne,“ dodal Pokorník. „A jako by ste o oboch súdili, keby ste poznali aj povahu a vlastnosti oboch! Ten pyšný páv má pod svojim skvostným plášťom mäso, ktoré nenie ani na váru ani na pečenie. A keď otvorí zobák k zaspievaniu, tak nemilo zaškrečí, že si ľudia uši zapchajú aj vo štvrtom dvore. Docela ináč je to s tou od páva opovrženou jarabicou. Pod chatrným rúchom má mäso, z ktorého pripravuje sa taká chutná pečienka, že si po nej páni i prsty obližu. Spevavá, štebotavá síce nenie, ale jej trasavý hlások je tichý a príjemný, áno i poučný. Jedna z ich krdla býva jakoby na stráži, a keď sa blíži nejaké nebezpečenstvo, starostlivým hláskom svojim upozorňuje na to spoločnice svoje.“

„Verný obraz rozdielu medzi ľuďmi,“ poznamenal rychtár.

„Tak je,“ prisvedčil Pokorník. „Pri cenení ľudí tiež netreba hľadať na vonkajšok, ale na ich vnútro. Netreba na to hľadať, jako je kto ošatený, jako vyzerá, jako hovorí, jako sa pohybuje, jakú hodnotu má, jaký je bohatý; ale jakého je srdca a jak šľachetnej vnútornej povahy.“

„Veru, bez toho žebych sa chlúbil, môžem povedať, že mnohokrát šľachetnejšie srdce je pod tvrdou halenou, než pod hodvabným rúchom,“ poznamenal rychtár.

„Ale, sadnime si,“ núkal Pokorník. „Pri pohľade na toho pyšného páva a na tú skromnú jarabicu prichádzajú mi na myseľ niektoré príklady.“

„Budem vás s radosťou počúvať, bár jako pána farára s kazateľne,“ pochleboval mu rychtár.

„Za doby Krista Pána v kráľovskom dvorci (paláci) bola veľká hostina. Dával ju kráľ Herodes svojim pohľadárom. Oblečený bol v skvostné a podívania hodné rúcho šarlátové. Popíjanie, veselé hovoreníe a žartovanie dodalo mu dobrej vôle, tak že i jeho dcéruška Herodiada musela sa dostaviť a pred hostami tancovať. Jej tanec tak sa mu zaľúbil, že jej povedal: „Pýtaj si milosť, jakú chceš! Budeš-li si žiadať pol kráľovstva, aj to ti dám.“ Vyšla von poradiť sa matky, Herodie. Táto zlostnica poradila jej, aby si

žiadala na mise hlavu sv. Jána Krstiteľa, ktorý bol od Herodesa, ukrutníka, uvržený do žalára, a to preto, pretože, pokiaľ čo posol Boží, napomenul ho, aby pretrhol hriechne cudzoľožné obcovanie s Herodiou, svojou švagrinou. Máme pred sebou Herodesa, Herodiu a Herodiadu vo skvoste, prepychu a labužníctve, s druhej strany však na mise zofatú hlavu Jána Krstiteľa, ktorý v chatrnom rúchu bol a postil sa na púšti, napomínajúc ľudí k pokániu a polepšeniu života. Kto je z nich šľachetným človekom?“

„Rozsudok je snadný,“ odpovedal rychtár. „Šľachetnosť je pri sv. Jánovi.“

„Tak je,“ dodal Pokorník. „Šľachetnosť nenie vo vonkajšku, ale v nútri. Tak o Jánovi súdi i svet, a to nielen kresťanský, ale i židovský. Meno sv. Jána Krstiteľa je v úcte, a to nielen u ľudu, ale i u kniežat a kráľov; mená Herodes, Herodias a Herodiada sú jako smrad; ani židia si ho neprikladajú.“

„S tými ľuďmi dľa vonkajšku a vnútrajšku je to dosiaľ tak,“ riekol rychtár.

„Nielen s ľuďmi, ale i s celými mestami a dedinami je tak,“ dodal Pokorník. „Z vonku huj, vnútri pfuj. Tu je mesto s chýrečným menom, s univerzitami, skvostnými palácami, s dlažbou asfaltovou, s mešťanmi zlatom a striebrom ovešanými, s úradníkmi stejnošatenými, s rozličnými spolkami a inými výtečnosťami, všetko na oko. Sú to maľované výfučky bez žltka. Krikľavým a skvelým vonkajškom prikrýta je nahota, ľudia bez viery, bez mravnosti, bez úprimnosti, bez svedomia, bez spravodlivosti; ich telo je vo skvoste, duša v špinavých hadrách. Lepšia je mnohá dedina, najmä od mesta vzdialená, horlivým farárom a starostlivým rychtárom spravovaná, pri viere a mravnosti zachovaná.“

„Menej parády a prepychu, ale viac statočnosti a poctivosti,“ dodal rychtár. „Aspoň ja som sa nikdy tak dobre necítil v peknom a hlučnom meste, jako v našej jednoduchej dedine. A čo je u nás zlého, to sa privlieklo sem z mesta, menovite skrze služobných, o ktorých sa tam temer nič nestarajú.“

„Že ste to spomenuli, to ma pohlo k rozprávaní nasledujúceho príbehu,“ slovil Pokorník. „Ja to už mám tak v krvi, že nemám stania. Keď som si bol so svojou pano-

rámou s Božím požehnaním niečo zarobil a odložil, zatúžil som po sv. Zemi a pripojil som sa k pútnikom, ktorí sa vychystali do Jerusalema.“

„O, i tam ste boli s tou panirámou?“ trhlo to rychtárom.

„Bol, nie však s panorámou, ale s ružencom a modlitbovou knižkou,“ opravoval Pokorník. „Krem Jerusalema a iných posvätných miest, navštívili sme i Nazaret. Je tam kostol Zvestovania bl. P. Marii, postavený na tom mieste, kde býval niekdy jej príbytok. Vonkajšok bol nepatrný, ale vnútrajšok veľmi, a to pre celý svet významný. V nepatrnom meste, v jeho chatrnom domčeku prebývala tá prorokom Isaiašom predpovedaná Panna, ktorá mala počať a porodiť svetu Bohom zaslúbeného a túžobne očakávaného Vykupiteľa. Do toho nepatrného mestečka, do toho chatrného domčka poslaný bol od Boha anjel Gabriel, aby bl. P. Marii priniesol pozdravenie a zvestovanie toho veľkého významu a tajomstva.“

„Tak nepatrný bol i Betlehem, a ešte nepatrnejšia v ňom maštalka,“ dodal rychtár. „Predsa však Syn Boží nevyvolil si slávny Jerusalema a v ňom kráľovský palác k svojmu narodeniu. Nehľadel na vonkajšok, k nášmu poučeniu, aby sme tiež nesúdili dľa vonkajšku.“

„Keď sme sa z Nazaretu brali na cestu ku Karmélu, prišli sme na jedno návršie, s ktorého posledný krát videli sme pod sebou Nazaret,“ pokračoval Pokorník. „Práve s veže kostola „Zvestovania“ zavznal zvon na „kľkanie.“ Poschádzali sme s koní, pokľakali sme a pomodlili sme sa „Anjel Pána“ nahlas. Len naše kone, bez ktorých sa tam nedalo cestovať, mlčali.“

„Hm, veď sa nerozumné hoviadka nemodlia,“ soznával rychtár.

„Tak je, ovšem,“ svedčil Pokorník. „Prišla mi však na um myšlienka: Úbobe hoviadko, ty nič neznáš o svojom Stvoriteľovi, o vyššom a vznešenejšom nejakom určení! Ty si a budeš slepý, nič neznajúc ani o Synovi Božom, ktorý sa stal človekom, aby nás večne oblažil. A nato preletela mi hlavou myšlienka druhá: Koľko je ľudí, podobných tomu hoviadku, ktorí tak sú telu a rozkošiam oddaní, že nemajú smyslu pre vážne veci svätého náboženstva.“

„Mnohý nadutý osvetár nehanbí sa vypustiť z úst slová: že človek tak vezme koniec navždy, jako ten nemý stvor,“ podotkol rychtár.

„Rozdiel je však ten, že ten kôň nenie pre veci náboženské a pre večnosť stvorený, kdežto neverec má i schopnosť i povolanie k tomu, ale odmrštuje to svojvoľne od seba, sháňajúc sa len za tým, čo prináša zisk a telesné rozkoše. Z vonku je maľovaný, vnútri buď nahý alebo nevereckou hnilobou zahnusený.“

„„To sú tie zvonku obielené hroby, vnútri však plné hnisu a smradu, jako to kdesi vo sv. evangeliume stojí,““ vřavel rychtár.

„Abysme sa ale vrátili k pávovi a jarabici, predstavím vám i takého i takú,“ hovoril Pokorník. „V pominulom mäso-puste bol som v jednom veľkom meste. Bol tam hlučný ples čili — jako sa hovorí — bál. Ulice len tak hračaly od dupotu koní a kočiarov. Paničky byly pristrojené jako nejaké pohanské bohyne. Maly na sebe všeličoho navešaného, že by to bolo stačilo k ošateniu sedem chudobných sirôt. Vlasý maly vykučeravené a našuchorené jako vidlami naložená kopa sena. Na ušiach, na rukách a na prsiach maly navešaných zlatých a drahokamých ozdôb a šperkov. Medzi nimi bola i dcéra jedného boháča, ktorú tá doprevádzali jako na trh, aby sa stretla okom s nejakým tým svojím budúci. V jej hlave mrvily sa všelijaké ľúbostné myšlienky ani mravci v kopci, keď na ne slnko svieti, tak že zabudla i na svoju služebnú, ktorá sa s lampášom dostavila ta na určenú hodinu; ale darmo u brány čakala, trasúc sa od zimy. Konečne vyšla von rozparená jako z kúpeľa. Slúžka len to podotkla, že už vyše hodiny na ňu čaká; ale dostala za to mnoho huby. Mlčala. Veď bola k takému pohosteniu odhodlaná, keď sa dala na službu, aby si niečo vyslúžila, ušetrila i pre seba i k podpore chudobnej matičky svojej. Chodí v chatrnom rúchu, z vonku je nepatrnu, ale vnútri ďaleko šľachetnejšou, než tamtá vyfintená dcéra boháčova.“

„„Je tou jarabicom nad pyšného páva platnejšou,““ doložil rychtár.

„Uvedem druhý, ešte patrnejší príklad,“ pokračoval Pokorník. „V divadle toho istého mesta preukazovala sa

jedna speváčka. Bola tiež v hodvábe a báršoni oblečená a vyšperkovaná jako pohanská modla. Spievala ovšem pekne, a ponevác lahodila i oku i uchu, nechýbalo na hluku a potlesku so strany poslucháčov. Bola jako vo vytržení a zabudla i na to, že jej otec doma nemocný leží. Stalo sa i to, že keď vyšla z divadla, jej spevom rozohnení panáci vypriahli kone a za šťastie si pokladali, že sa sami zapriahli do jej koča a prevzali na seba úlohu koní.“

„No, no,“ krútil hlavou rychtár. „Čo je mnoho, to je mnoho.“

„Nuž, vidíte, takí panáci, miesto toho, aby sa klaňali Pánu Bohu, klaňajú sa marnivému stvoreniu V tú istú noc, v ktorú márnivá dcéra spevom svojím páchala čary na divadelných poslucháčov, skromná Milosrdná Sestra strážila pri posteli jej nemocného otca, modlila sa; keď sa prebudil, podávala mu medicínu, a keď zahýkal od bolesti, tešila ho a pripomenula mu, aby obetoval bolesti svoje ukrižovanému Spasiteľovi. Porovnajte obe a súďte o nich!“

„„Tamtá je pyšným márnivým pávom, táto skromnou šlachetnou jarabicom,““ odvetil rychtár.

„A tá Milosrdná Sestra jakú odmenu má od sveta?“ tázal sa Pokorník.

„„Mnohý sociál-demokratický tlčhuba, otre svoj jedovatý jazyk o tohoto anjela v ľudskom tele,“ odpovedal rychtár.

„A ona hľadá útechu v chráme, kdežto tamtá márnica klania sa kráse svojej vonkajšej v zrkadle,“ doložil Pokorník. „A v deň súdny jako to bude?“

„Docela ináč,““ odvetil rychtár. „„Ten spravodlivý Sudca nebude hľadať na vonkajšok, ale na vnútro; nie na telo a jeho ozdobu, ale na dušu a rúcho milosti, v ktorom sa ta dostaví.““

„Jako Kristus Pán rozpráva, ten boháč, ktorý býval vo skvostnom paláci, odieval sa drahocenným šarlátom, skvostne hodoval každodenne a prijímal poklony, nemal ale srdca k chudobnému žobrákovi Lazarovi, — po smrti, ktorej tiež neušiel, pochovaný bol v pekle,“ pravil Pokorník. „Ale úbohý, trpezlivý, do vôle Božej odovzdaný Lazar po smrti skrze anjelov nesený bol do blaženosti nebeskej.“

8. Sociál-demokratická škola.

„Pozrite do panorámy, do ktorej som strčil obraz jedného veľikánskeho domu“, slovil Pokorník. „Uhádnite, čo to za dom.“

„Skutočne z vonku pekný, veľikánsky dom,“ odvetil rychtár. „Takým domom len veľké mestá sa honosia. Čo to za dom? Nuž ten veľičazný komín v ňom poukazuje na to, že je to nejaká fabrika.“

„Uhádli ste,“ prisvedčil Pokorník. „Je to továrňa alebo — jako neslovensky hovoria — fabrika. Také továrne sú svedkom pokroku, na jaký je hrdým priemysel našej doby.“

„Nie však chudobní remeselníci,“ poznamenal rychtár. „Čím viac tovární, tým menej zárobku remeselníckeho.“

„Máte pravdu síce, ale len z polovice“, vysvetľoval Pokorník. „Sú aj také továrne, ktoré s jednej strany nie sú na ujmu remeselníkom, s druhej strany však sú v prospech delníkom; ku pr. cukrovárne.“

„Delníkom?“ odvetil rychtár. „Továrne sú ovšem v prospech delníkom, ale i na zlo im i spoločnosti ľudskej. Sú to hniezda a školy sociál-demokratov.“

„Máte ovšem zase pravdu, ale tiež opäť len z polovice,“ dodal Pokorník. „Závisí ono to od sriadenia a spravovania továrne. Hľadí-li správa továrne len na zisk svoj, nie však i na vieru a mravnosť delníkov, je ona na mravnú škodu i delníkom i spoločnosti ľudskej, áno mnohokrát i hniezdom sociál-demokratov. Hľadí-li však správa továrne nielen na zisk, ale i na ľudskú dôstojnosť, na vieru a mravnosť kresťanských delníkov, nestane sa ona hniezdom a školou sociál-demokratov.“

„Takých tovární bude pramálo,“ pohodil smutne rychtár. „Bol som kedysi za svojho mladia i ja v továrni zápaľkovej v Pešti. Majiteľ nebol lakomý a bez srdca žid, ale statočný a nábožný katolík. Meno jeho — na koľko sa pamätám — bolo Zariecky.“

„Počul som o ňom,“ hovoril Pokorník. „Keď som bol v Turč. Sv. Martine, hrali tam Palárikov slovenský divadelný kus „Drotár,“ ktorého hrdinom je — vraj — ten Zariecky. Jako drotársky chlapec prišiel do jedného zámož-

ného domu drotovať. Jeho sličnosť, obratnosť a rozumnosť v odpovedaní na otázky rozličné tak sa zaľúbila panej, že ho podržala, vyobliekala a dala do škôl vzdelávať. Časom dostal sa kamsi do Anglie, kde v zápaľkovej továrni priučil sa tajomstvu zápaľkovému. Navrátil sa do vlasti, založil v Pešti podobnú továreň. Čo verný Slovák mal v továrni samých Slovákov, najmä z Oravy. Hľadel nielen na zisk svoj, ale i na dobro svojich delníkov. Spozoroval-li pri niekom pijanstvo, tohoto raka delníkov, netrpel ho pod strechou. Ponevác v Terezine nebolo slovenských služieb Božích, každú sobotu pod večer modlieval sa so svojimi delníkmi ruženec a litánie, potom im prečítal evangelium a výklad jeho z Goffinovej „Postilly“. V nedeľu sa nepohlo ani slámkou, ale delníci povinní boli ísť do kostola k najsvätejšej obete oltárnej. Je tak?“

„Skutočne je tak“, prisvedčil rychtár. „Bol to biely havran medzi továrnikami.“

„I to som počul o ňom, že v sriadení slovenských služieb Božích v Terezine on mal popri Klempovi najväčšiu zásluhu,“ dodal Pokorník.

„Nech to — už nebohému — Pán Boh odplatí,“ zavzdychol si rychtár. „Jeho tak sriadená továreň nebola hniezdom sociál demokratov; i ja sám prišiel som domov s dobrým grošom a s dobrým — odpustite mi samochválu — srdcom.“

„Bohužiaľ,“ pokračoval v reči Pokorník, „taký továrnik je za našej doby skutočne bielym havranom. Jako že to aj ide v mnohých továrňach? Pán Boh zapovedal prácu v nedeľu, a naši predkovia preto ten deň Boží tak pomenovali lebo nemá sa v ňom delať. Svetský zákon, jakokoľvek jalový, zapovedá aspoň prácu verejnú a služby Božie znepokojujúcu: však predsa sú továrne, ktoré ohňom, vodou a strojmi pracujú; pri tom delníkov na tele i na duši hubia. Na tele ich strhávajú, lebo im telu potrebného odpočinku nedoprajú. Ich modlou je zisk, ktorý hľadajú bez ohľadu na Boha a blížneho svojho. Im je delník otrokom, ba jakoby strojom. Stane-li sa delník k práci neschopným, odoženú ho jako psa, odmrstia ho jako zlámané kolo pri stroji, alebo jako už neupotrebitelnú metlu. V mnohej továrni hynú delníci i na duši. Továrnikovi nezáleží na jeho vlastnej duši: jako

by mu záležalo na duši delníka? Nezáleží mu ani na viere ani na mravnosti delníka. Trpí v továrni jakúkoľvek nevereckú a nemravnú prašivú ovcu, keď je len k práci. Delníci, vidiac že továrnik nič nedá ani na vieru ani na mravy, ani oni si viery a mravov nevšímajú, áno na posmech ich uvádzajú. V nedeľu buď nemajú prázdného dňa alebo, keď ho aj majú, neidú do chrámu Božieho, ale radšie v krčme vysedávajú a svoje mozolové groše ledabolo trovia a rozhadzujú. Slova Božieho nepočujú v chráme, a dobrého napomenutia v továrni tiež nenie. Zárobok, živobytie, pôžitky a rozkoše majú jedine na mysli; na Boha, na dušu, na smrť a večnosť docela zapomínajú. Nosia na sebe síce tvár ľudskú, ale vedú život úplne zvierací. Ešte i dietky do továrne berú, ktoré by mali poslať do školy, aby sa z nich stali ľudia, a nie zvieracie stvorenia. Čo vyrastie z takých dietok, doma zanedbaných, v škole nevzdelaných a v chráme neušľachtených?

„A pri takých okolnostiach máme diviť sa zmáhaniu sa nevery a nemravnosti?“ riekol rychtár. „V takej dľa Boha nesriadenej továrni musí sa liahnúť sociál-demokratstvo.“

„Inšie ani nie,“ dodal Pokorník. „Robotník od Boha odpadlý nevšíma si „desatera Božích prikázaní,“ lebo ich ani na pamäti nemá. Závistným okom hľadá na boháča a hotoví je i násilia použiť proti nemu, tým viac, keď za hrdlovanie svoje nedostáva spravodlivej mzdy. Pomery delnícke medzi pracudajcom a pracujúcim dajú sa vyrovnať len vzájomným plnením prikázania: „Miluj blížneho svojho jako seba samého.“ Inej zásady nenie“.

9. Svoboda svedomia.

„No teraz zastrčil som do panorámy taký obrázok, ktorý sa vám iste zaľúbi,“ riekol Pokorník.

„Ej, sú to za kone!“ prichvaľoval rychtár. „Hlavy držia hore, ušima strihajú, nohama dupocú a pohybujú sa tak vrtko, jako by v nich všetky žily boly strunami.“

„Hm, vy pozeráte len na kone, a nie i na vozku čili na kočiša.“ poznamenal Pokorník.

„Máte pravdu,“ vyznal rychtár. „Nezáleží len na koňoch, ale i na kočišovi. Také kone bývajú plaché a zaškodili by i sebe i kočišovi, keby neboli navyklé na uzdu a neboli pevnou rukou držané na uzde. Také kone nepotrebuju biča; bič mohol by uvrhnúť i kone i kočiša do nešťastia; lebo plachý kôň je jako slepý; letí i do záhubnej priepasti.“

„Nechcem rovnať človeka koňom,“ hovoril Pokorník. „Bolo by to urazenie dôstojnosti ľudskej. Predsa však nachádzam medzi nimi jakúsi podobnosť. Čo je pre koňa kočiš, to je pre človeka svedomie. Dobrý kočiš bere koňa na uzdu, aby nerobil dľa svojej vôle, ale dľa opatrnej vôle jeho. Boh všemohúci obdaril človeka síce rozumom, aby rozoznal dobré od zlého; ale dal mu i svobodnú vôľu, aby sa odhodlal buď k tomu, čo je dľa rozumu, alebo k tomu, čo je proti rozumu. Bez tej svobody nemal by človek ani zásluhy ani odplaty ani trestu. Vôľa človeka je tým koňom, ktorý nad sebou musí mať opatrného kočiša, ktorý by ju na uzde držal a ju buď riadil v poriadnom behu, alebo zdržoval od nebezpečného behu, ba i splašenia.“

„Hm, kto by si to myslel, že i v tom máte zkušnosti!“ pokrútil hlavou rychtár. „Som zvedavý, koho dáte tej vrtkavej vôli za kočiša.“

„Nuž koho?“ hovoril Pokorník. „Toho, ktorého dal nad ňou sám Boh človeku, totižto svedomie. Je to vnútorný hlas, ktorý káže človeku: to čiň! alebo: to nečiň! Učinil-li niečo dobrého, dľa rady rozumu, vtedy ten hlas svedomia pochváli jeho skutok a vyhlási ho za hodného odmeny; učinil-li však niečo zlého, proti rade rozumu, karhá ho a vyhlasuje ho za hodného trestu.“

„Hej, keby si ľudia vážili a poslúchali toho kočiša, neuvažovali by ani na seba ani na iných nešťastia!“ zavzdychol si rychtár.

„Tak je,“ prisvedčil Pokorník. „Ale ani kočiš nenarodil sa za dobrého kočiša. I on musel byť časom k tomu poučený, cvičený a vzdelaný. Tak je to i so svedomím. Ono musí byť tiež pestované, cvičené a vzdelávané. Zárodok svedomia je síce v srdci človeka; ale jestli sa on náležite nevyvine a nevypestuje, zostane svedomie tupé. Dieťa má tiež v sebe schopnosť k mluveniu; ale, keby ono

von zo spoločnosti ľudskej, niekde v horách rástlo, samo od seba nenaučí sa hovoriť. Jestli sa ale vo spoločnosti ľudskej naučilo hovoriť, musí sa držať pravidiel mlúvy; lebo ináč nebolo by srozumiteľné ľuďom. Tak aj človek musí sa navyknúť konať dľa hlasu svedomia, a nie proti nemu. Má-li svedomie byť dobrým kočišom, musí byť bedlivým a striezlivým kočišom.“

„Hm, jestli ten kočiš na voze zaspí alebo je opilý, pustí uzdu koňom, a oni splašené povláčia ho,“ vysvetľoval rychtár.

„Tak je i so svedomím,“ dodal Pokorník. „I ono v mnohých ľuďoch zaspí. Keď človek slovo Božie neposlúcha, nič dobrého nečíta a spasiteľné napomenutia neprijíma, svedomie už ho potom neznepokojuje, nenapomína, nekarhá a nechá ho robiť dľa svevole. Stane sa ľahostajným ku všetkému. Tiež i to svedomie stáva sa podobným tomu opilému človeku. Číta-li neverecké a nemravné časopisy a knihy, vede-li obcovanie s nevercami a nemravníkami, svedomie v ňom buď otupie alebo poruší sa bludnými náhľadmi. Keď mu ku pr tie neverecké a nemravné časopisy a knihy, tí nevereckí a nemravní spoločníci ustavične hudú, že nenie večnosti, a človek len to má, čo za živa užije, oddá sa živobytiu zvieraciemu, telu a chtiáčom jeho. Vezme-li si do hlavy, že po smrti nenie ani odmeny ani trestu, neváži si cnosť, neoškliví si neprávosť, nemá ohľad ani na rozum ani na zákon ani na slušnosť, len na to, aby ho policajt čili strážnik nezdrapil za golier. Takí ľudia páchajú čo chcú a jako chcú, bez citu a studu; a toto nazývajú svobodou svedomia.“

„Ba nesvedomia,“ dodal rychtár. „Každá vec nech sa pomenuje svojím vlastným menom!“

„A kam vede takáto svoboda svedomia?“ tázal sa Pokorník. „Sú toho svedkami väzenia, káznice, áno i nemocnice pre zvrhlých bujníkov. Takých ľudí teda, ktorí už v sebe necíťta pohnutie svedomia, nazývame nesvedomitými, a takí nesvedomití nie sú menej nebezpeční než besní; lebo pred nimi nenie nikto istý ani s dobrým menom ani s majetkom ani so svojou osobou a životom.“

„K čomu teda rozdiel robiť medzi bezsvedomím a svobodou svedomia?“ hovoril rychtár.

„Ovšem zlodej jako zlodej,“ odvetil Pokorník. „Predsa však robia ľudia rozdiel medzi nimi. Je li kto trhanom, kradne; je-li pánom, odcudzuje; je-li úradníkom, zpreneveruje, je-li kniežaťom, anektuje čili sebe privlastňuje. Tak je to tiež s tým žiadnym a svobodným svedomím.“

„Bude to iste čert jako diabol,“ pridala rychtár. „Oba rožkatí.“

„Tí, čo sa s tým svobodným svedomím rozhadzujú, hovoria: „Veriť alebo neveriť, to činiť alebo nečiniť, čo a jako sa ľúbi komu byť, — je svobodom svedomia.“ To je ich heslo,“ vykladal Pokorník.

„To by toľko znamenalo: „Zachovaj alebo nezachovaj zákon, to je všetko jedno,“ poznamenal rychtár. „Neviem, jako by kto obstál pred svetskou vrchnosťou, keby robil proti zákonu.“

„Však to ich heslo neopovážia sa obracať proti svet-skému zákonu,“ dodal Pokorník. „Dobre vedia, že v tom svetská vrchnosť nenie liberálna; ale jednajúcich proti svet-skému zákonu sotila by za mreže. Oni tú zbraň obracajú proti náboženstvu, menovite proti cirkvi katolíckej, a to i čo sa týče viery i čo sa týče mravnosti. Dľa ich hlavy cirkev katolícka je nepriateľkou svobody svedomia, lebo — vraj — žiada, aby každý, čo sa týče viery a mravov, podrobil sa jej naukám a predpisom; t. j. aby sa riadil dľa toho, nie však dľa svojho náhľadu a dľa svojej ľúbosti. Ja však hovorím: Koho-že máme poslúchať vo veciach viery a mravov, keď nie cirkev, ktorá je k tomu od Boha založená, aby nám bola svetlom a voditeľkou po ceste k časnému a večnému spaseniu? Veď preto prišiel Syn Boží, Ježiš Kristus na svet, aby nám zjavil pravdy nebeské a ukázal nám i svojím prikázaním i svojím príkladom cestu života. On založil cirkev k tomu cieľu a poslal jej Ducha svätého, aby ju pri pravde zachoval a spôsobilou učinil viesť pokolenie ľudské po ceste k spaseniu. K čomu že aj v cirkvi ustanovil pastierov?“

„Aby pásli a vodili ovce jeho,“ dodala rychtár. „Nešťastné ovce, ktoré sa ich nedržia! Zabľúďa a konečne dostanú sa pod pazúry a zuby nenasytného dravca, vlka.“

„Nauky cirkve katolíckej sú hvezdou stálicou, ktorá nemení svoju polohu; ale nie hvezdou bludicou, ktorá mení

svoju polohu. Opatrní námorníci neriada lode svoje dľa blúdic, ale dľa stálic, aby sa dostali do prístavu. Ten, kto na mori tohoto sveta nechce byť vetrom všelijakých náhľadov a námyslov sem i ta metaný; ten, kto chce byť bezpečný na ceste do prístavu večného spasenia, musí sa dať riadiť vo viere a mravoch naukami a predpisami cirkve. Ona nemôže dovoliť takú svobodu svedomia, aby jej dievky verili a činili, čo sa im ľúbi. Je to nešťastnou pošetilostou, keď si niektorí namýšľajú, že Boh, jeho zákon a jeho súd riadiť sa má dľa ich hlavy. Slnko je na oblohe, bár aj slepý zapiera, že je slnko. Isté je, že voda stáva sa ľadom, bár aj černochoch v horúcej Afrike veriť to nechce, ponevác to nikdy nevidel. Podobne je i to pravdou, čo cirkev učí, bár by boli aj tisíce ľudí, ktorí proti tomu kričia a sa zpierajú. A jako je to s naukami cirkve, tak je to i s jej predpisami v záležitosti mravov. Ona nemôže a nesmie trpeť takú svobodu svedomia, aby každý robil čo sa mu ľúbi.“

„Jako by to aj vyzeralo v dome hospodára, keby každý robil dľa svevole!“ dodal rychtár.

„Cirkev je k tomu, aby ukazovala ľuďom cestu k cieľu; kto tou cestou nekráča, ten blúdi, ten si ľahkomyselne zahráva so životom. Kráčal-li bludnou cestou, táto po smrti nedá sa viac napraviť.“

„Veru, keď raz tá dušička vyletí z tela, nemožno ju nazpak zavolať do toho prázdneho tela, aby ho vzkriesila k novému časnému životu,“ podotkol rychtár.

„S tou odletelou dušičkou ešte nenie človek u konca,“ pokračoval Pokorník. „Čaká na ňu prísny examen a súd Boží. Bude sa zodpovedať, či to verila a dľa toho jednala, čo Syn Boží a jeho svätá cirkev učila a prikazovala, ale nie to, čo sa komu ľúbilo a neľúbilo. Tam každý pozná, kam ho priviedla tá svoboda svedomia.“

„Pozná, pozná, ale už bude pozde, milý drozde,“ dodal rychtár.

„Svoboda svedomia je pekné slovo, ale zlou vecou od koreňa,“ pokračoval Pokorník. „I naši prví rodičia v raji konali dľa takej svobody svedomia: a kam ich to priviedlo? Tá svoboda svedomia je sladkým jedom; chutným, ale záhubným. Je to podobné svobode, danej neopatrnému chlapcovi, aby si v lekárni čili apatheke vybral, čo chce.“

Každý priečinok, každá nádoba a každá sklenica leží pred ním otvorená, ale bez výstrahy. Snáď už v prvý deň tej svobody zaplatil by to životom, keby siahol po jede, ktorý vyzerá a chutná ako potlčený cukor. Cirkev nedovoľuje takú svobodu svedomia, ale vystrieha pred ňou, aby človek neupadol do nebezpečenstva a záhuby.“

„Veru múdro činí,“ dodal rychtár. „I ja mám pod kľúčom jed k záhube potkanov, aby si ho môj Janko snáď nenatrel na chlieb, mysliať, že je to mladé maslo.“

„Pravé svedomie je opatrný kočiš s uzdou, tá svoboda svedomia je ľahkomyseľný kočiš bez uzdy, ktorá má riadiť a zdržovať kone,“ hovoril ďalej Pokorník. „Jako tie bujné kone nerádi majú uzdu, tak tiež ľahkomyseľní a svevoľní ľudia nerádi majú hlas pravého svedomia. Oni nejednajú dľa rozumu, ale dľa vôle, ktorá sa kloní k zlému. Čo je ich náruživosťam odporné, to zavrhnú; čo im lichotí, toho sa chápajú. Rozum im hovorí: „Drž sa toho, čo Boh zjavil, a podrob sa učeniu cirkve!“ Pýcha ale im lichotí: „Ty si múdry a nenie ti treba, aby ťa kto učil!“ Zjavenie Božie hovorí: „Po smrti časnej je život večný, je súd, je odmena dobrého a trestanie zlého!“ Svevoľa mu lichotí: „Čo ťa tam po večnosti, súde a zatrateníu večnom! Uži sveta a jeho rozkoší; po smrti nenie ani života ani rozkoše.“ Viera mu hovorí: „Boh je k živému hriešnikovi milosrdný, ale na druhom svete prísne spravodlivý!“ Svevoľa však mu lichotí: „Boh je otec milujúci a dobrotivosť jeho neuvrhne nás do zatratenia.“

„Vždy leu otec, otec dobrotivý! je pesnička daromných ľudí,“ dodal rychtár. „Múdry otec má na neposlúšné decko i prut.“

„Jestli v tom ľahkomyseľnom svevoľníkovi niekdy prebudí a zbúri sa svedomie, svevoľa mu nedopustí, aby si povšimnul jeho hlasu, jeho výstrahy a hrozby. Miesto toho, aby zvrátil oje, hľadá svedomie uchlácholiť, otupiť a potlačiť.“

„Dovoľte, že vašu reč pretrhnem,“ požiadal rychtár Pokorníka. „Nedávno som tu mal smiešny súd. Súseďa Nespalková mala kohúta, a keď tento ráno zaspieval, čeliadka musela vstať. Čo urobili? Zabili kohúta, aby nemuseli tak zavčas vstávať.“

„Nuž takým budiacim kohútom je aj hlas pravého

svedomia," poznamenal Pokorník. „Tí, ktorí nechcú sa dať prebudiť z nevery a nemravu, zabíjajú ho v sebe, buď pohľadom na iných sebe podobných, buď čítaním takých časopisov a kníh, ktoré vieru a mravy podkopávajú, alebo do marností a rozkoší sveta pohrúžení sú.“

„Je to jako vo mlyne, kde človek pre ustavičný hluk a zvuk ani vlastného slova nepočuje,“ poznamenal rychtár.

„Ano, zahlušujú hlas svojho vlastného svedomia,“ pokračoval Pokorník. „Jedni zapchávajú ústa tomu svedomiu tými neokresanými slovami: „Keď tých čert nevezme, nevezme ani mňa.“ Myslia, že tým niečo múdreho vyplkli.“

„Hm, prečo nevyslovia to tak: „Keď ich čert vezme, vezme i mňa?“ usmial sa rychtár.

„Nemajú oni obyčajne vlastných myšlienok a presvedčenia, ale sú jako opice, napodobňujúce a nasledujúce iných v rečiach a skutkoch. Čo z časopisov a kníh do seba vssajú, s tým sa honosia, toho sa pridržajú.“

„V tom vás nerozumiem,“ bokom pohliadol rychtár na Pokorníka. „Veď i ja čítam časopisy a knihy, ale preto nie som ani neverec ani nemravník.“

„Teší ma vaše slovo,“ vstúpil mu do reči Pokorník. „S časopisami a knihami je to tak, jako so spoločníkmi. Príslovie hovorí: „Povedz mi, s kým obcuješ, a ja ti poviem, čo si za jakého.“ Vy čítate také časopisy a knihy, ktoré vás vo viere a mravnosti kresťanskej, jako i vo veciach pre časný a večný život vzdelávajú; ale svobodomyselník by tie vaše časopisy a knihy od seba odmrštil. On má zaľúbenie v takých časopisoch a knihách, najviac tých cesnakových, ktoré mu hudú tak, jako sa jeho svobode svedomia ľúbi; ktoré ho v nevere utvrdzujú a jeho telesnosti, rozkošníctvu lichotia. On nehľadá na to, či mu kto dobre radí, ale len na to, čo jemu a jeho náruživostiam pochlebuje.“

„S tým výkladom som úplne usrozmeneý,“ prisvedčil rychtár.

„A budete usrozmeneý aj s tým mojím výkladom, keď vám poviem, že s tou svobodomyslnosťou je to asi tak, jako so svobodomyslnosťou remesla,“ horlil ďalej Pokorník. „Je každému svobodno prevodzovať jakékoľvek remeslo, či mu rozumie alebo nie. Lahkomyselník zariadi si dielňu, ožení sa, zadlží sa a potom padne, áno so sebou strhne i tých, ktorým

dlhuje. Neznajúc plávať, dal sa do plávania, a utopil sa. Mal sa držať toho, čomu sa bol učil.“

„Keď som kedysi chodil do latinskej, počul som to príslovie: „Sutor ne ultra crepidam,“ čili: „Ševče zostaň pri svojom kopýtku,“ dodal rychtár. „Kto nenie kňazom, nech sa do kňazského povolania nemieša, ale vo veciach viery a mravnosti kresťanskej nech sa toho drží, čo mu kňaz v mene svätej cirkve ohlašuje.““

„S tou svobodou svedomia je to ešte horšie než so svobodou remeslovania,“ pokračoval Pokorník. „Fušer škodí si len vo veciach časných, ale svobodomyseľník škodí si na duši. Má-li si kto sám tvoriť náboženstvo, utvorí si len také, také mu vnuká telesnosť a mozok. Je on podobný choromyseľnému alebo opilému; jeho zimničná a rozpalená krev maľuje mu také obrazy a sny, ktoré, ačkoľvek sú jeho fantasiou splodené a falošné, pokladá za skutočné a pravdivé. Nuž keď taký svobodomyseľník, bár aj nemá pod čapicou, svoje bludné náhľady a námysly vo viere a mravoch pokladá za pravdu a skutočnosť, je to tým horšie; lebo pri svobode svedomia potratí pravé svedomie.“

„Zostane, pravda, bez toho pravého kočiša, ktorý by ho viedol k dobrému a zdržoval od zlého,“ zakončil rychtár.

10. Frajmaureri.

„Nuž tak,“ odpľul si Pokorník. „Máte v panoráme zase nový obrázok. Obzrite si ho!“

„A čo to za strašiaka,“ divil sa rychtár. „Pán v peknom obleku, so sklami na očiach a s cylindrom na hlave. No to je v poriadku: ale čo tie tatrmanky na ňom? Opásaný je modrou zásterou, v ruke drží trojhran, i skrčenou pravou nohou tvorí jakoby trojhran; ale nemôžem zrakom vypátrať, čo to má za riad na prsiach.““

„Murársku lyžicu!“ riekol Pokorník. „Len sa dobre prizrite!“

„Skutočne!“ zvolal rychtár. „Ale čo to má byť za čudáka?“

„Hm, to je frajmaurer,“ vetil Pokorník. „Frajmaurer, keď sa slávnostne zaviazal k sľubu frajmaurerskému.“

„Veru, mnohokrát čítam a slýcham o frajmaureroch,““

riekol zvedave rychtár. „„Budem tomu veľmi rád, keď mi tých panákov objasníte.““

„Milerád, nakoľko som poučený o ich potajomnom spolku,“ pravil Pokorník. „Pred sto rokami bola kolíska toho potajomného spolku vo Francúzsku, a keď sa ten spolok prekotil i do Nemecka, dostal i nemecký názov „freie Maurer“ čili svobodní murári alebo svobodní zedníci.“

„„Tak?““ otvoril oči rychtár. „„Teda to boli príslušníci počestného remesla murárskeho?““

„O, nie tak!“ hovoril Pokorník. „Ich útle ruky nikdy neznaly mozoľov murárskych. Oni tvorili potajomný spolok, a aby ten spolok neprišiel do verejnej známosti, kryli sa falošným menom svobodných murárov. A jako je to s frajmaurerstvom, tak je to i s jeho členami; skrývajú i svoje mená i svoje osoby. Ich mená sa neuverejňujú, a keď sa niekedy spomenú čo frajmaureri, hneď to zapierajú. Ich lóže čili miestnosti, kde sa schádzajú, bývajú tajné, tak že ta len ukradomky. aby ich nikto nepobadal, chodievajú.“

„„Hm, hm!““ krútil hlavou rychtár. „„Buď je to frajmaurerstvo dobré alebo zlé. Je-li dobré, prečo sa jeho členovia skrývajú; je-li zlé, prečo ho dovoľujú?““

„Dovoľujú,“ mienil Pokorník. „Cirkev katolícka ho nielen nedovoľuje, ale zakazuje, áno cirkevným trestom stíha. Katolík, vstúpi-li do frajmaurerstva, dopúšťa sa neposlušnosti proti cirkvi. Vlády svetskej tiež frajmaurerstvo jako frajmaurerstvo nedovoľujú.“

„„Hm, hm!““ opäť pokrútil hlavou rychtár. „„Však často čítame, že tam a tam majú lôžu svoju, áno že i vláda ich stanovy potvrdila. Jako to mám rozumieť?““

„Keby frajmaureri predložili vláde také stanovy, ktoré v sebe obsahujú opravdivé ciele a prostriedky frajmaurerské, nepotvrdila by ich,“ vysvetľoval Pokorník. „Oni predkladajú stanovy neúprimné, jako stanovy spolku miestneho, dobrý cieľ majúceho, ale nie stanovy spolku frajmaurerského. Pretvarujú sa, jakoby boli nevinní baránkovia.“

„„Aha, berú na seba rúcho ovčie, a vnútri sú draví vlci,““ dodal rychtár. „„Oni skrývajú pazúry a zuby svoje. Rozumiem už, rozumiem.““

„Odtiaľ sa dá vysvetliť, že mnohí ani neznajú, do jakkej to čeliadky sa dávajú, keď do takej lóže vstupujú.“

Sodomské jablko, ktoré z vonku je pekné, ale vnútri plné smradľavým prachom, poznajú len z vonku. Sú vo frajmaurerskom spolku jedni z marnivosti a jakejsi ctižiadosti, aby nad inými nejako vynikali. Predtým po mestách bývali ozbrojení a rovnošatení mešťania, jako by boli tvorili mestské vojsko. Lichotilo to mužovi, keď ho v tom vojenskom obleku a s puškou na pleci nielen obdivovala žena s dieťkami, ale i neozbrojenci a ľud. S hrdosťou si vykračoval a štrngal šabličkou. Teraz tej parády po mestách nieto. Nuž taký mešťan chce mať v tom nejakú náhradu; dá sa zapísať do lôže frajmaurerskej, aby sa mal na čo pýšiť a vynikať nad iných smrteľníkov, že je spoločníkom pánov vzdelaných a osvietených. Hrebeň mu tým viac narastne, keď počuje tárania o „Veľkom oriente“ o „Vychádzajúcom slnku“ o „Staviteľovi sveta“ a podobných nesmysloch, vezme si do hlavy, že v takých táraniach leží neobyčajná múdrosť a svetlo, ktoré ho osvecuje. Je pri tom hrdý i na to, že mu tí vzdelaní a osvietení páni ruku stískajú a bratom ho nazývajú; ačkoľvek po boku z neho sa posmievajú a medzi sebou ho trpia, lebo je pri grošoch.“

„„Vlastne kravičkou, ktorá sa dá dožiť,““ usmial sa rychtár.

„Druhí, čo do hniezda frajmaurerského lezú, sú špekulanti,“ hovoril Pokorník. „Frajmaureri sú ľudia, majúci veľký vplyv na verejný život a podporujú sa vzájomne. Slovom alebo perom odporúčajú kupovať tovar u takých obchodníkov, ktorí sú frajmaureri. Kloní-li sa k pádu, podprú ho požičkou; padne-li, postarajú sa o jeho umiestenie. Advokátovi hľadia získať pravoty a zažmúrenie oka u sudcu. Hľadia svojich strčiť do úradu, ba i povýšiť na stupeň nejakej výhodnej a vplyv majúcej hodnosti. Z tej príčiny mnohí ziskuchtivec a úradolovec prepáše sa zásterou frajmaurerskou a odmrští od seba i náboženstvo.“

„„Pichá ich, pichá 30 strieborných,““ poznamenal rychtár.

„Tretí, ktorí motajú sa k frajmaurerom, sú ľudia bez viery,“ pokračoval Pokorník. „Náboženstvo hlása nám i také pravdy, ktoré sú pýche a telesnosti protivné. áno hrozivé. K nim náleží to, že človek má podriaďiť rozum svoj zjaveniu Božiemu, odporovať telu a rozkošiam a riadiť sa dľa

vôle Božej; že po smrti bude súdený a za skutky svoje na zodpovednosť braný; že je peklo, kam uvržení budú, ktorí vinou svojou neverili pravdy Božie a páchali neprávosti. Krem toho katolícka cirkev prikazuje modliť sa, postiť sa, nedelě a sviatky zachovávať, do kostola chodiť, svedeať sa a iné bohumilé skutky vykonávať. To mnohí, ktorým sa vo svete dobre vede, považujú za ťažké jarmo; oni nechcejú kráčať po úzkej ceste zapierania seba a prikázaní Božích. Čo teda robiť? S jednej strany nenie vôle k tomu, s druhej strany hlas svedomia napomína k tomu, a nedá pokoja.“

„„Nuž zase tak urobiť, jako tá čeliadka, ktorá zabila toho kohúta, aby ju nebudil,““ pohodil rychtár.

„„Ano, priviesť k mlčaniu hlas svedomia,“ pokračoval Pokorník. „Kde sa to najsnadnejšie podarí? Čo neverecké časopisy a knihy nestačily potlačiť, to dovršia bratia frajmaureri. V ich spoločnosti sa dobre jie a pije, užije zábav a rozkoší, čo si len srdce žiada. Tam sú (dľa jeho náhľadu) ľudia osvietení a vznešení, ktorí tiež nič nedajú na náboženstvo ani na toho kohúta, na svedomie. No k tomu ešte sa medzi tými bratmi reční o svetle, osvete, svobode svedomia, pokroku a iných podobných bucharonstvách, a tam je po strachu pred súdom a peklom.“

„„J červ v chrene si myslí, že v chrene je život najlepší,““ dodal rychtár. „Nechcem spomínať brava v chlieve, abych vašu poctivú hlavu neurazil.“

„Do štvrtého priečinku frajmaurerov lezú politikovia, ktorí pomocou frajmaurerov buď sa chcejú dostať k vláde alebo účinkovať. Im nezáleží na frajmaurerskej zástere a iných frajmaurerských komediach, ale na využití vplyvu frajmaurerov. Oni obyčajne stávajú sa baranom, za ktorým sa vlečú bratia frajmaurerskí jako ovce. Sú to politikovia, ktorí zlomiť chcejú vliv katolíckeho duchovenstva na verejné záležitosti, podvrátiť katolícku cirkev, áno i štát, kde katolícka cirkev ešte platnosť má, pod heslom liberalismu. K dosiahnutiu takého cieľa sú frajmaureri po ruke, lebo tiež majú zášť proti cirkve a kňazom.“

„„Svoj k svojmu!““ dodal rychtár.

„Nielen to heslo platí pri tom bratričkovani, ale i to príslovie: „Ruka ruku myje,“ poznamenal Pokorník. „Taký politik potom, keď sa dostane k veslu, plní chůtky fraj-

maurerov i za to, čo mu preukázali, i za to, k čomu ich pri voľbách a k iným zámerom svojim upotrebiť chce.“

„Hm, hm!“ kýval hlavou rychtár. „Teraz už chápem, prečo mnohé veci tak sa dejú, jako by sa nemaly diať.“

„Ano, áno,“ pokračoval Pokorník. „Frajmaurerom nezáleží na pravej svobode, rovnosti a bratstve, na uvoľnení a oblažení ľudu, ale na vlastnom zisku, panovitosti a podvrátení kresťanského riadu, tohoto základu spoločnosti ľudskej.“

„Teraz mi už ani nemusíte objasňovať, prečo matka cirkev, starostlivá o časné a večné dobro dietok svojich, zakazuje a cirkevným trestom stíha frajmaurerstvo,“ slovil rychtár vážne. „Ona musí chrániť spoločnosť ľudskú pred tak nebezpečnou čeliadkou; vystriehať ovečky Kristove pred vlkami pod rúchom ovčím. Dovoľte mi však tú otázku: Či všetci frajmaureri sú jednako nebezpeční?“

„Všetci, ačkoľvek hlavná zodpovednosť padá na pohľadárov frajmaurerstva,“ hovoril Pokorník. „Vysvetlím vám to príkladom. Keď murári stavajú nejakú veľkú budovu, máte tam delníkov, podavačov, učňov, tovaryšov, paliera, staviteľa a vlastníka. Všetci sú na tom, aby tá budova vystavená bola; hlavnými však sú pri tom tí, ktorí rozkazujú, a nie tí, čo len poslúchajú, nenie pravda?“

„Samo sebou sa rozumie,“ prisvedčil rychtár.

„I medzi frajmaurermi sú, ktorí len poslúchajú a dajú sa upotrebiť k vyplneniu rozkazu, ktorý im daný je od predstaveného miestnej lóže, čili od „majstra“. Tí poslúchajúci ani sami nevedia, čo má ten majster, ktorý obyčajne býva veľkým tlčhubom, za uchom. Nad majstrami dvíha krk „veľmajster“ so svojimi radcami, ktorý vymýšľa zámery a prostriedky k ich dosiahnutiu. Frajmaurerstvo je pavučina a uprostred nej veľmajster je pavúkom, riadacím pavučinu k chytaniu múch.“

„A tými muchami sme my, my ľud,“ doložil rychtár.

„Keď máme voliť to a to, zapletú nás svojou hubou a pokrytstvom do svojej pavučiny.“

„Tým horšie, keď tie muchy dajú sa sviest mešcom a flašou,“ pridal Pokorník.

„Darmo sa potom škriabe za uchom, kto vytriezvie,“ zavzdychol si rychtár.

11. Ultramontán.

„Teraz som položil do panorámy taký obrázok, ktorému na prvý pohľad nesnadno porozumiete,“ hovoril Pokorník. „Prizrite sa naň!“

„„Ubožiak!““ poľutoval rychtár. „„Je to vo väzení nejaký zločinec.““

„Nie každý, kto býva uvržený do žalára, je zločinec,“ riekol Pokorník. Znáte sa rozpamätať na sv. evangelium, kde stojí, že sv. Ján Krstiteľ bol vo väzení, a ukrutný a cudzoložný Herodes na tróne. Ktorý z nich bol zločinec?“

„„Sv. Ján Krstiteľ veru nie,““ odvetil rychtár. „„Malo to byť naopak. Herodes mal byť v chládku, a Ján na svobode. Čo to teda za človeka v tom väzení?““

„Jeho vinou pred svetom bolo, že bol ultramontán,“ odpovedal Pokorník.

„„Ultramontán?““ oprel oči rychtár na Pokorníka.

„Čo-že vami tak trhlo to slovo: ultramontán?“ pýtal sa Pokorník.

„„Jako by aj nie?““ odvetil rychtár. „„Keď počestní občania žiadali ma za rychtára, slúžny sa protivil, lebo — vraj — som „ľudák“ a „ultramontán:“ teda človek taký, ktorý patrí do želez, a nie k rychtárskej palici.““

„Ultramontán?“ pravil Pokorník. „Až vám vysvetlím, kto je ultramontán, budete na to hrdí, že vás nazval ultramontánom. Ja bych si prial, aby všetci ľudia boli ultramontánmi.“

„„Som veru zvedavý na to,““ riekol rychtár.

„Keď frajmaureri a ľudia nepriazniví jazykom alebo perom chcjú búriť proti nejakému statočnému katolíkovi, povedia alebo v časopise napíšu o ňom, že nenie liberál, ale ultramontán. Keď to potom ľudia im podobní počujú alebo čítajú o ňom, dostanú husiu kožu pred ním. Podobného strašiaka vidia v ňom i tí, ktorí si pri názve ultramontán namyslia, že je to čosi unižujúceho a zlého. Jedni zo zlosti, druhí z nevedomosti pokladajú takého ultramontána za človeka nepočestného a nebezpečného.“

„„Zvedavosť moja rastie,““ vraví rychtár. „„Čo je teda vlastne ten ultramontán?““

„Ja vám dokážem. že práve taký ultramontán ie dľa

ducha a charakteru o mnoho vznešenejší a ctihodnejší než ľudia, ktorí nie sú a nechcú byť menovaní ultramontánmi. Čo znamená to slovo ultramontán? Nedávno mi to náš pán farár vysvetlil. Latinské *Ultramontanus* je toľko, čo Záhorák, a v ustách ľudí, ktorí ním mieňa potupiteľného, znamená katolíka, ktorí hľadí za hory, do Ríma, kde býva pápež. Je to toľko, ako keď kalvíni prezývajú nás katolíkov pápežencami. Ultramontán teda znamená katolíka čo verného úda katolíckej cirkve na zemi, ktorej viditeľnou, od Ježiša Krista ustanovenou, hlavou je najvyšší biskup sveta, biskup rímsky čili pápež. Slovom: ultramontán znamená verného a horlivého rímsko-katolíckeho kresťana.“

„Tak je to?“ oddychol si rychtár. „Nenie to teda — jako sa nazdával ten slúžny — pre mňa žiadne potupenie, ale česť, že som rímsko-katolíckym kresťanom.“

„Ten, kto verí, čo cirkev katolícka učí; zachováva, čo cirkev katolícka predpisuje; a smeie i neohrozene bár pred kým vyzná, že je katolíkom: ten je frajmaurerom a podobnej čeliadke ultramontánom,“ hovoril ďalej Pokorník. „Dľa toho sú to ľudia šlachetného a pevného charakteru, a nie slabou trstinou, ktorá sa kláti pred vetrom priazne alebo nepriazne sveta bohaspustlého. Takého ultramontána predstavuje tiež ten obrázok, ktorý ste videli v mojej panoráme.“

„Som zvedavý na neho,“ slovil rychtár.

„Jeho meno bolo Mikuláš Paule,“ pokračoval Pokorník. „Bol učiteľom v biskupstve trierskom, pri rieke Rýne. Keď francúzski bohorúhavi revolucionári hrdúsili každého Bohu a cirkvi verného katolíka, bol zažalovaný u krvožižnivého súdu, že je ultramontán. Následkom toho odsúdili ho na smrť, uvrhli do žalára. Náš obraz predstavuje ho, jako sa modlí a sľubom zaväzuje sa Pánu Bohu, že jestli vyhne násilnej smrti, vykoná púť dc Jerusalema. Keď svetlo, zaštrngaly kľúče vo dverách jeho väzenia. Zbledol od strachu, že ho povlečú na popravište. Ale stalo sa ináč. Väzník mu priniesol zvest, že je pustený na svobodu.“

„Patrné, že Boh vyslyšal vyznavača svojho,“ pravil rychtár.

„Obrátil sa nenazdaikv vietor bohuhnusnei politiky.“

vyprával ďalej Pokorník. „V noci prišla z Paríža zpráva, že Robespierre (Robspjār) padol.

„Čo to bolo za človeka?“ pýtal sa rychtár.

„Bol najprv advokátom, potom však v prvej revolúcii francúzskej náčelníkom vlády, opravdivý krvožížnivý pes; s ním padlo i katovanie Bohu a cirkve verných katolíkov.

„A ten Paule dostál sľubu svojmu?“ vyzvedal rychtár.

„Jako by aj nie!“ odvetil Pokorník. „Sosbieral si toľko, čo dľa jeho mienky mohlo postačiť na cestu do Jerusalema, a prišiel do Marseilly, aby tam sadol na loď. Stalo sa však naopak. V Marseille prišiel o peniaze a spolu o možnosť dať sa na more. Neznal iného čo započat, jako dať sa na cestu do Ríma k pápežovi, aby rozviazaný bol od sľubu svojho. Dosiahol to. Pod jakou podmienkou, nečítal som. Dost na tom, stal sa ešte horlivejším ultramontánom. Chodil po svete, predával križe, obrázky a ružence, ktoré boly vyšly z módy. Jeho objavenie sa na trhoch bolo stálym napomínaním k pokániu. Bol vychudlý, nábožný, hovoril málo, živil sa chlebom a vodou, spával kde tu po stodolách. Konečne navštívil ho Boh i tým krížikom, že sa stal slepým, ale trpezlivým a do vôle Božej oddaným, až čo sedemdesiatdeväťročný starec umrel r. 1833 v Ettlingu.“

„Daj mu Pán Boh slávu večnú!“ zavzdychol si rychtár.

„Nepochybujem, že mu ju Pán Boh aj skutočne udeliť ráčil,“ dodal Pokorník. „Zaslúžil ju i za to, čo trpel, i za tie posmechy, ktoré od ľudí bohaspustlých znášal, i za tie pomníky, ktoré hlásajú a hlásať budú, čo učinil na česť a chválu Božiu.“

„Pomníky?“ tázal sa zvedave rychtár.

„Áno, pomníky, ktoré postavil, nie sebe, ale Bohu i k dušnému spaseniu katolíkov,“ dodal Pokorník. „Čo svojím predávaním shromaždil a svojím sebazapieraním uchránil, vynaložil na vystavenie kostolov, tam, kde toho treba bolo: jeden v Eisentale, druhý v Reichenbachu a tretí vo svojom rodišti, v osade biskupstva trierského. Nuž, či takým ultramontánom byť nenie česť?“

„Ovšem, ovšem,“ prisvedčoval rychtár. „Takými ultramontánmi boli svätí mučeníci, ktorí neohrozene vyznávali Ježiša, a iní Svätí a Vyvolení Boží, ktorí slovom, prí-

kladom a skutkom rozširovali česť a chválu Božiu. K takým ultramontanom náležať je veľká česť, je cestou k Bohu a do kráľovstva jeho.“

„Pravda, taký ultramontáni nie sú po chuti svetu,“ pravil Pokorník. „Oni, že chodia do kostola, prijímajú sv. sviatosti a zachovávajú predpisy i obyčaje cirkevné, bývajú posmeškovaní a odstrkovaní; ale si toho nevšímajú, s otvoreným čelom k cirkvi sa priznávajú. Ich heslom je: „Dajte cisárovi, čo je cisárovo a Bohu, čo je Božieho.“

„Je ten svet len prevrátený,“ krútil hlavou rychtár. „Ved' takí ultramontáni sú práve do úradov najsúcejší, lebo sú svedomití a počestní.“

„Práve to je, čo im za chybu pokladajú,“ dodal Pokorník. „Oni chcú mať medzi sebou takých, ktorí s nimi držia i v tom, čo je počestným ľuďom proti svedomiu.“

„Aby vrana vrane oko nevyklala,“ poznamenal rychtár.

„Pre tú príčinu mnohý drží sa toho príslovia: „Príduc medzi vrany, kvákaj jako ony,“ hovoril Pokorník. „Prijde-li reč na náboženstvo, ihneď majú na jazyku: „Ja som síce tiež katolík, ale nie ultramontán. Ja sa držím svobody svedomia, ale nie toho, čo tí čierni hlásajú.“

„Áno, áno, takí tiežkatolíci držia sa toho, čo tí čierni rožkatí vnukajú,“ dodal rychtár. Zabúdzajú na to, že nemožno dvom pánom slúžiť: i Bohu i diablu.“

„Takí tiežkatolíci mali by na to pamätať, že — jako pravil Kristus Pán v podobenstve, — keď v deň súdny anjeli rozostrú sieť a do nej shrnú ryby, dobré podržia, zlé však zo siete vymrštia; t. j. tých ultramontanov, čili verných katolíkov postavia na pravú, tých tiežkatolíkov na ľavú stranu súdnej stoličky Kristovej.“ —

12. Pohľad na nebo.

„Pozrite sa do panorámy a uhádnite, čo ten obrázok v nej znamená!“ slovil Pokorník.

„Hm, to bych neuhádal?“ odvetil rychtár. „Ved' mám na dvore dosť takých obrázkov a to živých. Nevídali, to je hus.“

„Uhádli ste ovšem, že je to hus,“ hovoril Pokorník. „Ale čo znamená tá hus?“

„I kto-že by uhádol, čo máte pri tom na mysli?“
poznamenal rychtár.

„Len sa dobre prizrite!“ posmeľoval ho Pokorník. „Tá hus stojí jednou nohou na zemi, hlavu má naklonenú a jedným okom hľadá na nebe.“

„Tak je,“ prisviedča rychtár. „Ale čo s tým chcete?“

„Je-li vám známy životopis sv. Martina, núž viete, v jakom spojení je hus so sv. Martinom,“ pohodil Pokorník.

„Že pre husy je nebezpečný sviatok sv. Martina, to viem,“ odvetil rychtár. „Ale nazdávam sa, že pri tom máte niečo iného za lubom.“

„Zajiste veľký rozdiel je medzi mojou a vašou myšlienkou,“ vysvetľoval Pokorník. „Vy máte na mysli hus pečenú, a ja hus poučnú. Tá hus má nás upamätovať na jednu chvalitebnú obyčaj sv. Martina.“

„Budem vám veľmi povďačný, keď mi to objasníte“
uistoval rychtár.

„Za predošlých časov biskupi obyčajne bývali aj predstavenými kláštora, majúc pod správou i mníchov,“ rozprával Pokorník. „Takým biskupom a spolu predstaveným mníchov bol aj sv. Martin. Mal obyčaj jedným okom pozeráť k nebu, aby sa upamätúval, že je na zemi len do času, na nebi však bývať má na veky. Tým spôsobom povzbudzoval sa k opovrženiu marností tohoto sveta a ku kráčeniu po ceste zbožnosti, ktorá vedie do neba. Z tej príčiny jeden z mníchov žartovne pripodobňoval ho k husi, ktorá jednou nohou stojí na zemi, hlavu má na bok naklonenú a jedným okom hľadá do neba.“

„Ej, ej!“ pokrútil hlavou rychtár. „Kto by si bol pomyslel, že je tá hus na tom obrázku tak významná?“

„Áno, významná celou tou svojou postavou,“ dal sa do ďalšieho výkladu Pokorník. „Tej husi má byť podobný každý človek. Tá hus stojí jednou nohou na zemi: jak často slýchame, že človek je jednou nohou na zemi, druhou v hrobe! Tá hus jedným svojim okom hľadá na zem, a druhým na nebe: tak človek jedným okom má hľadať na svet a na veci časné, druhým okom však na nebe a na veci večné. Starat sa treba nielen o telo a jeho živobytie, ale i o dušu a jej spasenie.“

„O, jak mnohí sú, ktorí obe oči majú obrátené len

na zem, a nie i na nebe!““ zavzdychol si rychtár. „Starajú sa oni len o prítomnosť, a nie i o budúcnosť, ktorá na nich čaká, keď i tú druhú nohu budú mať v hrobe.““

„Jedni sú jako decko, ktoré myslí len na hračky, jakoby život človeka bol len na hračku,“ hovoril Pokorník. „Decku sa to dá odpustiť, pretože nemá ešte dospelého rozumu; ale nedá sa to odpustiť človeku rozumu dospelého, ktorý má počítať nielen s prítomnosťou, ale i s budúcnosťou. Vezmime si na príklad ľahkomyselného remeselníka v meste. Dostal-li kedy predtým jako učeň nejakú tú babku (halier), premárnil ju na pamlsy a maškrtky. Jako tovaryšovi to, čo si cez týždeň zarobil, pohltol modrý pondelok, tak že prišiel domov jako ten marnotratný syn; otec musel ho ošatiť, aby mu nebol na hanbu. Čomu sa v meste naučil, tomu sa bolo ťažko odučiť. Otec dal ho za majstra a obstaral mu nevestu, ktorá by mu so srdcom priniesla i mešec; kojil sa nádejou, že sa bude držať ženy a domáceho krbu. Horký-že tak! Čomu navykol ako Janičko a Janko, v tom pokračoval i ako Jano. On — vraj — nebude pústovníkom a pod pantoflou. On musí tak robiť jako jeho kamaráti. On je členom všelijakých spolkov, kde sa ovšem spoločne nemoďlia ruženec, ale kde sa spieva, tancuje, karbaní a — samo sebou sa rozumie — huláka, hubičky dávajú a bumbá i cez dvanásť. Zaslepený rozkošami a hlukom sveta nepozoruje, že to s jeho majetkom a domácnosťou ide s kopca dolu.“

„Ide to tak dolu s kopca i s mnohým synom roľníckym, ktorý viac sedí v krčme, než pod vlastnou strechou,““ dodal rychtár.

„A po takom živote čo nasleduje?“ pýtal sa Pokorník. „Bieda! Tak je to i so životom ohľadom na dušu, ktorú ešte viac, keď nie docela zanedbávajú. Prijde smrť a povolá ich pred súd Boží, na ktorý nemysleli. Nehľadievali — jako tá hus — na nebe, nepripravovali sa preň a uvalili na seba čo?“

„Nuž čo iného, než peklo?““ doplnil rychtár reč Pokorníkovu.

„Docela ináč počína si múdry a opatrný hospodár,“ pokračoval Pokorník. „On hľadá do budúcnosti a ráta s ňou. Svojou pracovitosťou a usilovnosťou shromažďuje, svojou striezlivosťou a šetrnosťou ochraňuje majetok, aby ho nepre-

niknuteľná budúcnosť neprekvapila s biedou. Jestli si ku pr. v jaseňi nenarobí sena pre zimnú dobu, čo si počne?

„Veru tie chvosty (ocasy) a rohy po maštálach budú sa postiť a chudnúť,“ dodal rychtár.

„Je-li človek starostlivý o časné veci pre budúcnosť: nemal-li by byť starostlivý i o večné, budúce?“ tázal sa Pokorník. „Zajiste, dľa príkladu tej husy, keď jedným okom hľadá na zem, druhým okom hľadá na nebe; má na mysli nielen stodolu, ale i hrob.“

„A i to, čo je za hrobom,“ pridal rychtár.

„A dobre činí,“ pokračoval Pokorník. „Pamätá on na slová Krista Pána: „Čo prospeje človeku, keby aj celý svet získal, na duši svojej ale utrpel by škodu?“ Aby si zabezpečil ľahké odpočívanie a slávu večnú, spravuje sa dľa učenia a predpisov cirkve, a to nielen vo veciach väčších, ale i vo veciach menších, ktoré sa ľuďom ľahostajným a tým tiež-katolíkom zdajú nepatrnými.“

„Opatrný hospodár má oko na všetko, bár sa to ľahkomyselnému zdá nepatrným a povšimnutia nehodným,“ poznamenal rychtár.

„Čo cirkev svätá učí a prikazuje, to dobrý katolík nepovažuje za nepatrné,“ hovoril Pokorník. „To všetko je vážne, a smeruje k šťastnej budúcnosti. Poslušnosť preukázaná matke cirkvi vede k odplate u Boha. On to rád urobí s pohľadom na nebe.“

„Však Kristus Pán povedal, že kto dá i len čiachu čerstvej vody žižnivému svojmu blížnemu v mene jeho, neztratí u Boha odmenu svoju,“ prisvedčil rychtár.

„A tak je to i s inými dobrými skutkami,“ dodal Pokorník. „Pôst, alebo zdržanie sa od mäsitého pokrmu vo dni od sv. cirkve ustanovené, zdá sa byť maľučkosťou, predsa však dobrý katolík svedomite to zachováva nielen preto, že tým mrtví, krotí a duchu podrobuje hriešne telo svoje, ale i z poslušnosti k sv. cirkve; jako dieťa dobré poslúcha ju čo matku svoju, jednak v tom, čo je vážnejšieho, jednak v tom, čo je nepatrnejšieho.“

„Za našej doby ľahko spočítať ľudí, ktorí tie pôsty a zdržania sa od mäsitého pokrmu v duchu cirkve zachovávajú.“ zavzdychol si rychtár. „Nielen že nezachovávajú, ale si ešte robia i posmechy z tých, ktorí to zachovávajú.“

„A prečo?“ pýtal sa Pokorník. „Preto, že oboma očima len na zem a na telo hľadia, a nie i na nebe a na dušu svoju. Ostatne ten posmievaný vie kam má hľadeť. Hľadí na nebe a kojí sa nádejou, že tam práve tak úfať sa môže dvojakej odmeny; jednu za zachovanie príkazu, druhú za urážku od posmeškárov. Veď — dobre sa hovorí — že najlepšie sa smeje, kto na konci sa smeje.“

„„Ano, na konci, keď umierajúc nazpak pozre do minulého života, aby si na pamäť uviedol, čo si shromazdil k odplate na nebi,““ dodal rychtár. „„S prázdnu kapsou smutne bude hľadeť do neba, kde je odplata za dobré, na svete tomto vykonané skutky.““

„„Dobre je hľadeť i na zem, ale len jedným okom,““ pokračoval Pokorník. „Druhým okom však treba hľadeť na nebe. Jak podivní sú ľudia! Kristus Pán povedal: „Hľadajte najprv kráľovstvo Božie, a to ostatné bude vám pridané.“ Oni však prekrucujú tie jeho slová sväté a opovžujú sa povedať: „Hľadajte najprv všetko iné, peniaze, hodnosti, chválu, rozkoše, a kráľovstvo nebeské bude vám pridané.“

„„Len aby sa pri takom výklade slov Krista Pána neprerátali a nesklamali!““ zakončil rychtár.

12. Pijanstvo.

„Ľa ľa ti ho!“ zvolal Pokorník. „Ani som sa nepozrel, jaký to obraz, čo som strčil do panorámy. Kuknite do nej a povedzte, čo vidíte!“

„Hm, to je bezpochyby šalanda v krčme,“ poznával rychtár. „„Hen je mužský, tuším nejaký z mokrej štvrti. Sedí, ale len na okraji stoličky, s predĺženým nohami, aby sa sviezol pod špinavý stôl. Hlavu omráčenú podopretú má laktom, o stôl opreným. Pred ním je pohár vedľa čbánu, iste nie vodou naplneného. Pred stolom stojí ženská, nepochybne jeho žena, ktorá ho chce vyhnať z tej smradľavej cesnakovej diery. Má o boky opreté ruky, rozpálenú tvár a otvorené ustá. Iste ostrými výčitkami kreše mu do duše. V pozadí je nálevňa s nápisom slovenským: „Dnes za peniaze, zajtra zadarmo.“ Icik zná rovnoprávnosť reči, aby z majetku vvsliel slepý slovenský ľud. Ten bradáč

vystrekuje hlavu z nálevne, bezpochyby hlavu rozhnevanú na ženu, že mu kazí gšeft. Dal by sa on iste do tej ženy a vystrčil by ju von, ale sa obáva, žeby sa mu dala do brady.“

„No už viem teda, čo to za obrázok,“ riekol Pokorník. „A uhádli ste i jeho význam, tak že netreba mi ho vysvetľovať. Obrátim pozornosť len na tú ženu. Tak sa mi zdá, že jej z úst tečú nielen peny hnevu, ale i takéto a podobné slová: „Ty si manžel, ty si otec? Nie, ty si kat, ktorý trápi ženu, a lotor, ktorý olupuje svoje deti. Iní sedia pri verpanku alebo sa potia na poli, hľadajúc — jako Pán Boh prikázal — svoj chlieb v potu tváre svojej; a ty sedíš v krčme? Už nedeľu ukradol si Bohu a slúžiš diablu, a to už tretí deň? Vynášaš jako zlodej z domu, čo popadneš, k svojmu Icikovi a dávaš mu to za pletku, abys mal za čo chlastať? Neslopeš-li tak za to, čo si z domu vykradol, slopeš na bradu a tabulu, kde kriedou duplovanou napísal Icik tvoje chlasty a tvoje meno, aby poctiví ľudia videli, čo si za lumpa! Už ti Icik odobral lúku a pole: či chceš ešte prísť o chalupu? Nenie doma chleba, nenie omasty, nenie už ani zemiakov, len bieda v každom kúte. Deti chodia otrhané a hladné, jako by náležali žobrákovi: a ty pelešíš v začadenej krčme? Ach, ja nešťastná žena! Ký čert mi to kedy poradil, abych šla za teba? Mohla som sa stať radšie otrokyňou, a nie manželkou takého korheľa. Či sa nebojíš Boha a jeho súdu? Horí ti hrdlo, a nepamätáš na peklo, kde pre svoju bezbožnosť horeť budeš?“ Tak asi spustila na neho vo spravodlivom rozhorčení svojom.“

„Aj zaslúžil takú ostrú kázeň od ženy, keď ju nepočúval a neprijímal od pána farára,“ poznamenal rychtár.

„Zaslúžil to ovšem, zaslúžil snáď aj viac,“ dodal Pokorník. „Mala si však tú kázeň odložiť na príhodnejšiu dobu, chcela-li dosiahnuť nejakého výsledku. Načo hrach hádzať na stenu? Opilec nemá ani rozumu ani citu; je horší — odpustite — od hoväda; lebo ani toto nenie tak otupeené a zblbené. Lepšie by bola urobila, keby ho bola tichými a láskavými slovami pohla k tomu, aby šiel s ňou domov. Až by sa bol vyspal a tak prišiel k rozumu a citu ľudskému, bol by snáď stal sa prístupným dobrému slovu.“

„Bože môj, Bože môj, čo sa ten náš pán farár na-

kázu proti korheľstvu a nanapomínajú k striezlivosti alebo aspoň k miernosti; predsa však mnohí buď na slovo Božie nechodia, alebo si toho otcovského napomínania nevšímajú, ba jakoby i navzdory jemu korheľstvo páchajú!“ zaboľelo rychtára.

„Inu, vôbec rečeno, je-li kto oddaný nejakej náruživosti, nerád slýcha toho, i jemu najlepšie prajúceho, kto tej jeho náruživosti odporuje“, hovoril Pokorník. „Ten Icik má pre korheľov iné kázne, ktorými zľahčuje kázne farárske! Keby ľudia neslopali, musel by sa chopiť pluhu alebo motyky, ihly alebo šidla, aby sa živil počestne. On má v ustách ustavične Mojžiša, ale zapomína na to, že u Mojžiša prikazuje Boh hľadať si chlieb v obrábaní zeme a v potu tváre svojej. On sa drží krčmárenia, obchodu výnosného, pri ktorom sa ani nepichne ani nedostane mozole a puchiery.“

„Krčma je preňho hniezdom, do ktorého mu pijaci, pijanky, áno i pijáčkovia nosia, jako do kúta,“ pridá rychtár. „Icik prišiel sem jako holý prst, ale sa už tak operil, že je v obci virilistom.“

„Operil,“ pokračoval Pokorník. „Ale málo komu v obci napadne otázka: kto ho operil? Nie Abrahám Šmúle, Izák Kohn a Jakub Gimpeles, ale — je to na hanbu našu — kresťania. Ja som už s panorámou dosť sveta pochodil, ale žida opilého som ešte nevidel. Je-li Icik operený: má na sebe perie, o ktoré sa pripravili kresťania. I ja si kedy tedy vypijem flašku vína alebo piva, ale preto abych sa občerstvil, a nie preto, abych sa opil.“

„Práve v tom je najväčšia chyba našich ľudí, že užívajú nápoje nielen nemierne, ale len preto, aby sa ochlástali,“ hovoril rychtár. „A jak ľahko Icik chytrý to docielil! Buď kúpi alebo nabrindí falošného vína, ktoré nikdy nevidelo vinohrad, alebo do vyvarenej vody zamieša terpetinu a primieša liehu (špiritusu), a pálené alebo borovička je hotová. Lacno k tomu príjde, draho to predá, a zisku má i na 50 percentov. Hlúpi kresťania to nielen slopú, ale i pochvaľujú toho silu preto, že ich to omráčilo, otravilo.“

„Bohužiaľ, mnohí ľudia zapomínajú na svoju hodnosť i kresťanskú i ľudskú, a myslia len na hrant (vávov) a rebriny, na hrdlo a na brucho,“ rozhorlil sa Pokorník. „I tie najposvätnejšie a najvážnejšie doby zošklivujú Bohu

a príjemnými činia diablovi. Hody, oddávky, svatby, krštenia i pohraby bývajú pijanstvom uhnusobené. Nehovorím o kúpe a predaji, kde bez oldomášu nenie; nehovorím o všelijakých voľbách, pri ktorých nie rozvaha, ale slopanica rozhoduje; nehovorím o mnohých obecných domoch, kde sa porada úradských slopanicou dovŕšuje.“

„Oho!“ zvolal rychtár. „Nemyslíte pri tom na našu obec! U nás už dávno prestala tá hnusná obyčaj, že sa pilo za obecné a súdilo sa pri flaškách.“

„Bud' česť takej obci,“ podotkol Pokorník. „To však sami uznáte, že hanba takej obci, kde sa to deje.“

„Veru hanba,“ prisvedčil rychtár. „Lebo jako má v obci panovať medzi občanmi miernosť a striedlivosť, keď úradskí brčkujú pod čapicou?“

„Nedávno šiel som so svojou panorámou do Kotešíc, ktoré jakisi mudrlanti nazvali Kölyökfalvou,“ rozprával Pokorník. „Na ceste pridružil sa mi jeden občan, asi päťdesiatnik a vyprával mi, že v Kotešiciach panuje veľká bieda: pole jalové, úroda mizerná, zárobky žiadne, dane veľké, k tomu všelijaké prirážky a poplatky. Málo je tých, ktorí by neboli zadlžení, tak že nikoho u nich tak často nevídať, jako exekutora. Aby sa — vraj — vyhlo úžerníkom, založili občania jakúsi „Pomocnicu,“ ktorá by dávala požičku na menšie úroky. Tá „Pomocnica“ je u krčmára Samuela Dingsteina, ktorý je aj jej predsedom.“

„Ha, ha, ha!“ zasmial sa rychtár. „Sverili na psa slaninu.“

„Pri tej jeho plačlivej nóte prišli sme až ku krčme Dingsteinovej,“ pokračoval Pokorník. „Tam hluk, krik, svada, spev, tanec. Pýtam sa ho: „Človiečku, vy ste mi snáď nepovedali pravdu, keď ste tak žalostnými slovami opisovali tu panujúcu biedu! Či sú dnes u vás hody?“ Na to mi odvetil: „Nie sú. Tak to býva u nás po nedeliach popoludní. Sú tam výborníci od „Pomocnice.“ potom tí, čo hľadajú požičku, a ostatní, aby si ukrátili chvíľu.“ Čo som si ja pri tom pomyslel, uhádnite!“

„To, čo ja sám,“ odvetil rychtár. „Také krátenie chvíle je vlastne krátením majetku. Takí ľudia nie sú oprávnení sťažovať si na biedu svoju, keď ju sami na seba volajú a uvaľujú.“

„Takým hospodárom od koruny k babke (halieru) treba ešte ostrejšej kázne, než tá žena na tom obrázku povedala svojmu korheľskému manželovi,“ odpľul si Pokorník. „Nehľadme len na to, že pijan ledabolo troví majetok, olupuje oň ženu a deti, marní nemilo Bohu, čoby — jako kresťan — mohol obrátiť na skutky milosrdenstva; že v opilosti svojej dáva jazykom a jednaním svojím pohoršenie; že sa potáca sebe na hanbu a iným na posmech: ale hlavne pomyslime na to, že sa oškliví Pánu Bohu.“

„Jako sa nemá oškliviť Bohu, keď sa oškliví počestným a striezlivým ľuďom?“ riekol rychtár.

„Keď je tak, jaká večnosť čaká na korheľa?“ tázal sa Pokorník. „On shanobil a poškrvrnil dušu svoju, tento obraz Boží. Taký hnusný obraz nemá miesta v tamtom príbytku Božom. A čo — jako sa mnohým už prihodilo, — keby ho v tom ohavnom stave prekvapila náhla smrť? Dokiaľ žije, môže činiť pokánie, polepšiť sa, nahradiť, i čo premárnil i čo pohoršením zkažil: ale kde to učiní po smrti? Zapovrhli bránu k milosrdenstvu Božiemu, dokiaľ bol živý, nevojde po nešťastnej smrti do brány kráľovstva nebeského.“

„Kiežby korhelia otvorili oči, a poznali, do jakého časného a večného nešťastia uvrhujú seba!“ zavzdychol si rychtár.

13. Ženský svet.

„Pri predošlom obrázku pošibali sme mužských, ktorí sú si na hanbu a nešťastie pre svoje korheľstvo,“ hovoril Pokorník. „Teraz schválne vyhladal som obrázok ženských, aby sme potepali i ženský svet. Kuknite do panorámy! Čo tam vidíte?“

„Tri ženské,“ odvetil rychtár. „Bezpochyby jedna je dievčaťom, druhá ženou a tá tretia, starenka, vdovou. Zvedavý som na to, čo povieť o nich? Snáď bych mohol zavolať k tomu výkladu i svoj ženský svet.“

„Nechajte to,“ odvetil Pokorník. „Jakokoľvek ženské rady posudzujú a oklepkávajú iných, durdia sa, keď niekto obracia ich na rub. My si to o nich povieme medzi sebou samými.“

„Máte pravdu,“ prisvedčil rychtár. „Keby ste im

prišli do živého, mohli by sme oba niečo si utržiť; lebo keď sa dotkneme jednej husy, všetky kričia.““

„Ženské majú niektoré vlastnosti dobré, ktorými vynikajú nad mužských,“ započal Pokorník. „Ale ja chcem poukázať nielen na ich líce, ale i na ich rub. Ženské rady pohliadajú do zrkadla a po mestách dávajú sa i fotografovať.“

„Nielen po mestách, ale i po dedinách,“ dodal rychtár. „Nedávno bol tu tiež taký fotografista a potom v susednej obci sa chlúbil, že vyrobil si v tejto našej dedine viac za tri dni, než v meste za celý rok. To ste mali vidieť, ako sa ženské vystrojily a hrnuly do jeho búdy. Mnohé snád' si ešte i povypožičiavaly koruny, ktoré daly za tie fotografované obrázky.““

„Nuž teda dávajú sa i fotografovať, ovšem majú-li ešte hladkú kožu na tvári,“ zažartoval Pokorník. „Také obrázky buď zachovajú pre seba alebo pošlú iným na pamiatku. I ja chcem ich dnes fotografovať, avšak nie na papier; lebo veď ich máme v panoráme. Ja chcem fotografovať ich duše, ich cnosti a dobré vlastnosti, pri tom však tiež ich slabosti a nedostatky; aby sa jedným priučily, druhým odučili.“

„Možno, že sa pri tom aj nám mužským nejaký šnupec dostane,““ poznamenal žartovný rychtár.

„Aby sme pri tých mnohobarevných dušiach nejaký poriadok zachovali, držíme sa obrázkov do panorámy strčených,“ pravil Pokorník. „Prvá, ktorá nám pod oko padá, je *panenka* v kvetúcom veku. Je-li sličnej tváričky, rada hľadá do zrkadla a zaľubuje si v sebe, zvláštne keď pozoruje, že šuhajci bluskajú po nej: ale kto vie, jak dlho bude kukať do zrkadla? O niekoľko rokov pomine jej vek kvetu, a ona obráti sa k zrkadlu chrbátom, a to tým skorej, jestli ličidlom (šminkou) chce zvyšovať alebo dopĺňovať krásu svoju. Nezostane vždycky mladou, ale stane sa starou; čas i na jej tvári vyore vrásky, bár by sa jako spierala tomu. Možno, že na jej jar príde jaseň skorej, než sa nazdávala. Jedna nemoc môže ju olúpiť o telesnú krásu, na ktorej si toľko zakladala. Aj v inom ohľade môže sa ošúchať.“

„Inu, čo sa nosí, drať sa mosí, hovorí príslovie,““ dodal rychtár.

|| „Ovšem, sodere sa! Dobre ste povedali,“ prisvedčil

Pokorník. „Také dievča je príjemné a prívetivé, obratné jako živé striebro, hybké jako srnka a prítulné jako kočička; ale ani toto nezostane pri nej navždy. Zmení sa krása, zmení sa i povaha.“

„Časom sa mnohá stane falošnou a zlostnou kočkou (mačkou).“ dodal rychtár. „Mnohý, ktorý si ju dostal, viackrát si pomyslí, že lepšie tomu, kto sa nelakomil na prsteň manželský.“

„Chyba býva v tom, že mnohé dievča nevzdeláva i ducha svojho,“ pokračoval Pokorník. „Je pravda, že mnohá panenka, menovite po mestách, vzdeláva sa dľa sveta: učí sa cudzej reči, výšivkám, hudbe, tancu, krmí ducha čítaním, ľúbostných spisov a myslí len na parádu.“

„Nie však na ihlu, varečku a veci domácnosti,“ dodal rychtár.

„Čo je potom z takých dievčat, keď sa komu ovesia na hrdlo?“ pýtal sa Pokorník. „Bývajú zlými manželkami. Sú dotklivé, mnoho troviace, o domácnosť, áno ani o dietky sa nestarajúce. To je príčinou, že zostanú mnohé sedieť bez záletníkov. Pán si ich nevezme, lebo by mu nestačilo na parádnicu. Za remeselníka nepôjdu, lebo ho považujú za sebe vzdelanostne nerovného.“

„No a sedliak má tvrdé ruky pre nežné ručičky,“ pridal rychtár.

„Pri všetkom vzdelávaní seba zapomínajú na pravé vzdelanie ducha,“ pokračoval Pokorník. „Zabúdzajú na kresťanské vzdelanie, ktoré má presiaknuť ich ducha, ich srdce, a byť vodidlom života. Toto by ich učinilo milými Bohu i ľuďom, a bolo by šťastím a požehnaním pre nich i pre ich spoločníkov života. Či má dievča čierne alebo ryšavé vlasy, čierne alebo modré oči, červené alebo bledé líčka, či patrí k remeselníckemu alebo sedliackemu stavu, či ju nazývajú susedkou alebo majstrovou alebo paňou veľkomožnou: čo na tom? Mnohoráz lepšie sa cíti robotníčka, než mnohá slečinka a pani veľkomožná. Bár tá chudobná nemá to jedno P, t. j. bár nie je pekná, predsa blažená je, má-li ostatné P, t. j. je-li pobožná, poctivá, počestná, pracovitá, pokojná, príjemná, prívetivá, príkladná, prozreteľná, poriadna, pamätlivá, prostosrdečná a pravdomluvná.“

„Sú to ovšem výborné vlastnosti, ale koľko je žen-

ských, ktoré nimi nadané sú,“ zavzdychol si rychtár. „Mnohé majú P, ale nechvalitebné. Sú protivné, pomluvačné, potuteľné, pokrytské, protirečiace, parádne, príkre, popudlivé, pyšné a podozrievajúce. Čiernych lastovičiek je dosť, ale bielych veľmi zriedka.“

„V tom je práve chyba,“ poznamenal Pokorník. „Dokážu to príklady, z ktorých niekoľko uvedem. Známo je kňazom, ba i svetským ľuďom, že v roku pristupujú k prijímaniu sv. sviatostí, a vo všedný deň chodia na sv. mšu viac z pohlavia ženského, než z mužského. Ženské pohlavie má totižto už od prirodzenosti viac citu k nábožnosti, než mužské. Túto väčšiu náchyľnosť k náboženstvu dal im Boh jako im k vôli, tak i k vôli ich dietkam; lebo matka má tie drobné dietky temer vždycky okolo seba, aby svojou materskou nábožnosťou zaštepila nábožnosť i do útleho srdca dietok svojich. Otec menej mešká v domácnosti, zapodieva sa s vonkajšou prácou, alebo domácou prácou zamestnaný je tak, že venuje malú pozornosť dietkam; hľadá viac opatřit dietky každodenným chlebom, než nábožnosťou. Nedbá-li matka o náboženské a nábožné vzdelanie dietok, ono nepustí korene do ich srdca. A príčinou tej jej nedbalosti o náboženské a nábožné vzdelanie dietok je buď to, že je oddaná hriechom, ktoré v nej potlačily cit náboženský a nábožný, buď že mala takých rodičov, ktorí sa o jej náboženské a nábožné vzdelanie nestarali, alebo že zaľúbenie mala kedysi v čítaní takých spisov, ktoré lichotily jej obraznosti a telesnosti, ale v nej cit náboženský, nábožný a mravný otravily. A taká bohaspustlá ženská býva omnoho horšia, zkažená a menej napraviteľná, než mužský. Rozprávať vám budem jednu smutnú udalosť na dôkaz toho, čo som bol povedal.—V jednom meste bol ženatý dôstojník, a mal so ženou svojou už i dvoch chlapčokov, jedného deväť, druhého jedenáastročného. Manželka jeho nedala na náboženstvo nič. Takým telesným a bohaspustlým ženštinám je manžel jakoby modlou, jakoby bohom; ale keď tento bôžik odvráti sa od nej, jej telesná láska obráti sa v zášť a nenávisť.“

„Z anjela stane sa diabol,“ vstúpil do reči rychtár.

„Áno, opravdivý diabol,“ prisvedčil Pokorník. „Tak to bolo i v tomto páde. Ona — či už základne alebo nezakladne — vzala si do hlavy, že jej muž robieva si zálety k

inej osobe. Z toho povstala žiarlivosť; ňou rozpálená predovzala si, že sa pomstí na ňom.“

„Nech Boh chráni každú domácnosť od nešťastnej žiarlivosti!“ zavzdychol si rychtár.

„Áno, od nešťastnej žiarlivosti,“ potvrdil Pokorník. Jej nezkrotená žiarlivosť priniesla strašný následok, k jakému ju len diabol popudiť mohol. Za dňa i domáce zamestknanie i túlenie sa dietok k nej miernilo jej pomstivé úmysly; ale večer, keď si dietky poliehaly, a muž neprichádzal domov, vrtalo jej to v hlave. Uvarila čaj, prebudila chlapcov a dala im ho piť. Chlapci sa síce nad odporným tým odvarom škňúrili, ale ona nútila ich vyprázdniť čiaše (šialky). Chlapci dostali z toho drenie v nútri, ktorému podľahli. Bol v tom čaji arsenik, ktorý ich otrovil. Ona síce tiež ho vypila a dostala boľastné drenie, ale čo osoba silnejšej prirodzenosti, náhle nezomrela. Muž, prijdúc domov a vidiac, čo sa stalo, ustrnul, bol bez seba a vo svojej zúfalosti sa zastrelil.“

„Huj, až ma zima prechádza nad tým,“ zatriasol sa rychtár. „Strašné to vrútenie sa do večnosti, kde na zomrelého čaká Boží súd! A čo sa s ňou stalo?“

„Jakokoľvek strašný bol zločin, ktorý spáchala a ku ktorému podnet dala, nahovárali ju, aby sa dala zaopatriť a smeriť s ťažko síce urazeným, ale predsa milosrdným Pánom Bohom,“ vykladal Pokorník. „A viete, čo im odvetila? To: „Kebych verila na Boha, nebola bych to spáchala!“ Tak vzala koniec života.“

„Áno, áno strašný koniec života časného, ale ešte strašnejší začiatok života večne nešťastného,“ dodal rychtár.

„Je to výstrahou pre mužských, aby si nebrali za manželku takú osobu, ktorá je bez Boha,“ poučoval Pokorník. Kto je bez Boha, je v hodine pokušenia a vo zbúrení náruživosti schopný jakéhokoľvek zločinu. Nie priateľmi, ale *nepriateľmi spoločnosti ľudskej sú, ktorí vychovávajú alebo vychovávať dávajú dcéry svoje do takých ústavov, kde sa náboženstvo a nábožnosť nepestuје. Lotri sú, ktorí jazykom a perom náboženský a nábožný cit zo srdca ženského vyrvať sa opovažujú.*“

„A také nenáboženské, bohaprázdne a prevrátené vychovanie nazývajú páni vzdelaním dľa ducha času a pokroku,“ pohodil hlavou rychtár. „To je nie vzdelaním ale padelaním pohlaviu ženskému!“

„Je treba i ženskej vzdelania, ale *pravého vzdelania*,“ pokračoval Pokorník. „*Treba ušľachťovať v nich nielen náboženský a nábožný, ale i mravný cit*, a to tým viac, že ženské pohlavie má v sebe už od prirodzenosti také náchylnosti, akých v tej miere nemá mužské pohlavie; ku pr. náchylnosť k luhaniu. Dievčatko navyklo byť chváleným, a nikdy pokarhaným, tým menej trestaným; ono chce platiť vždycky za nevinného anjelička. Z tej príčiny, prekotí-li niečo, ihneď ná na jazyku lož, nie tak, aby vyhlo pokarhaniu a trestu, ako aby neutratilo dobrú povesť. Zná si dať takú tvár nevinnosti a úprimnosti, že kto ju vidí a slyší, ani neuverí, že ten anjeliček i rožky má.

„Čo nedosiahne pokrytskou tváričkou, to chce dosiahnuť i potuteľnými slzyčkami,“ dodal rychtár. „Úprimné uznanie chyby svojej a priznanie sa k nej darmo hľadáš.“

„Druhou chybou ženskou je vrtkavosť a nestálosť,“ riekol Pokorník. „Mnohá panenka tak je nábožná, žeby mohla slúžiť za vzor bár ktorým mníškam. Jej myšlienky sú u Pána Boha, rada chodí do kostola, ruženec je jej potešením a prijímanie sv. sviatostí jej radostou; ale keď sa potom — jako hovoria — „buchne“ do niekoho, jej nábožnosť je tá tam! Jej milenec je na oltári jej srdiečka; na neho myslí, jemu náleží, a jestli je i nekatolík, hotová je nielen privoliť, aby dietky nádejné boly nekatolíkami, ba ešte aj od katolíckeho náboženstva odpadnúť. Nenie, kto by bol vstave odtrhnúť ju od tej zamilovanej modly.“

„V susednom meste bol i taký pád, že sa jedna slečinka buchla do židáčika a chcela byť s ním len tak občiansky sobášená čo beznáboženská,“ dodal rychtár. „A keď rodičia k tomu neprivolili, hodila sa do Moravy.“

„Nuž, nie sú-li stále a verné v priateľstve k P. Bohu, tým menej sú stále a verné v priateľstve s človekom,“ pokračoval Pokorník. „Jeden pichlavý žart môže, čo nepatrná iskra, zapríčiniť oheň hnevu, snáď nikdy neukrotiteľného. Má-li milenca, jedno slovičko, ktoré mal s inou, rozdvojí ju i od neho i od nej. Naproti však, jako nie sú stále v priateľstve, tak sú zase ešte viac než mužskí, stále v nepriateľstve. Nenávisť a zášť tak sa do nej zakorení, žeby si dala tuším radšie ruku odťať, než aby ju podala k smiereniu. Možno, že na oko stane sa opäť prívetivou, ale len tak

pokrytsky. Tá nenávisť v nej je jako tasomnica (Bandwurm); keď si kto dnes myslí, že už je von, zajtra zase ju cíti, lebo hlava jej zostala v žalúdku.“

„Nenadarmo teda hovoria, že ho má v žalúdku,“ poznamenal rychtár.

„Veľkou tiež ich slabosťou je, že ani to najväčšie tajomstvo nezadržia za zubami,“ vyzrádzal Pokorník. „To je tak známe, že škoda by bolo o tom slová šíriť.“

„Z nich by veru neboli spovední otcovia, ktorí hotoví sú radšie smrť podstúpiť, než tajomstvo im vo spovedi sverené vyniesť na svetlo,“ poznamenal rychtár.

„Ale najväčšou snáď ich slabosťou — jako sa hovorí — je chtivosť ľúbiť sa,“ končil Pokorník. „Jaknáhle dievča dozrieva, namýšľa si, že celý svet pase na nej oči, a to tým viac, keď zrkadlo svedčí o jej domnelej kráse. Na to pozoruje, jako je oblečená, jaké robí kroky, jako sa poklonkuje, jako sedí, jako má krútiť cčima, jakým hláskom hovoriť a prívetivú tvár ukazovať. Toto chovanie sa nenie od prirodzenosti, ale je len ohľadom na ľudí a špekuláciou, aby sa zapáčila. Jestli ktorý „on“ alebo ktorá „ona“ po mimo nej prešla, už jej vrtí v hlave: „Jaký dojem som naneho urobila? Čo si o mne myslí? Tak sa zahľadel na mňa! Snáď sa stretly naše očká! A s tou chtivosťou ľúbiť sa je spojená márnivosť, ba i márnotratnosť. Pokladá-li sa za modlu iným vystavenú, na nič tak nemyslí, jako na to, aby tú modlu všemožne vystrojila a okrášlila. Ani na tom nemá dosť. Ona chce vynikať nad iné podobné modly. Z toho závođenja márnivého potom pochádza zvyšovanie a zvyšovanie prepychu a — — výdavkov. Nenie potom divu, že mnohý obáva sa dostať pod svoju strechu takú modlu, ktorá by vyprázdňovala mu tobolku. Tak je to v mestách.“

„S malou premenou i po našich dedinách,“ dodal rychtár. „To pristrojovanie modly potlačilo u nás jednoduchý, ale primeranejší národný kroj a uviedlo kriklavý a ustavične sa meniaci, jako ten mesiac na nebi. Nech by otec musel predať tela spolu i s kravou, ba i zadlžiť sa, na to márnivá dcéra nič nedbá. Ona mu odsekne: „Keď tá a tá, prečo nie i ja?“ A čo nemôže dosiahnuť hlavatosťou, toho sa domáha nadutýma lícama alebo plačom — z hnevu.“

„Premena stane sa v tom až potom, keď sa dievča do-

stane pod čepec," pokračoval Pokorník. „Zpočiatku síce ešte hrajú v nej predošlé žily; pozdejšie však, menovite stane-li sa matkou, pripútaná je viac k dieťkam a domácnosti. Má-li muž, nie ale ona nohavice — jako hovoria, — uvede ju, kde treba, do poriadku. Časom prestane pokútne mlsiť, mužovi vzdorovať, na márnivosť utrácať, po besedách sa potulovať, a klebety sbierať. Horšie je po mestách, kde je viac podnetu k nádhre, príležitosti k márnotravnosti a k pokušeniu manželskej vernosti; lebo mužovi nestačí na jej márnivosť a žiarlivým okom hľadi na jej priateľov. Tým horšie, bluská-li muž po iných a dáva príčinu k žiarlivosti.“

„Inu — hovorí sa, — že dvaja kohúti nesnesú sa na jednom smetisku,“ dodal rychtár.

„Zmena stáva sa v blaženej domácnosti, dostane-li sa do domu svokra,“ pokračoval Pokorník. „Ona chce panovať a svoju vôľu mať na površí; hubuje na všetko, čo predtým nebývalo, bucká jednu stránku proti druhej, klebety vynáša z domu a prináša do domu. No však viete, jako to býva pod mnohou strechou.“

„Hm, pri starých ženách všetko stárne, len jazyk nie,“ zažartoval rychtár.

„K tomu, čo som hovoril, mohol bych priložiť ešte aj nejaký naddavok,“ pohodil Pokorník.

„Nechajte toho,“ vstúpil mu do reči rychtár. „Keby nás tie ženské boly počúvaly, už i za to, čo sme pohovorili, boli by sme si utržili čo pes nechce, lebo ľudia vôbec nemilujú pravdu, keď im nelichotí.“

„No, no, snád' by sa potom vietor obrátil, keby som ich chlácholil a položil im obkladok na rann. Dosiaľ poukazoval som len na rub sveta ženského, majúť v úmysle poukázať i na líce jeho,“ odvetil Pokorník. „Jako každý obraz má svoju i tmavú i svetlú stránku, tak i ženské. Jedna má viac z tejto, druhá z onej stránky; áno sú, ktoré prevyšujú nás mužských, a to nielen v nábožnosti, ale i v iných dobrých veciach. Ich srdce je citlivejšie, a preto sú tiež ku skutkom lásky a milosrdenstva ochotnejšie. Znal som ku pr. jednu pannu, ktorá mala viac pytačov, ale neprijala prsteň, aby svoju mladšiu sestru, spolusirotu vychovať a do stavu uviesť mohla. A k opatrovaniu nemocných, vekom kleslých rodičov kto je spôsobnejší a ochotnejší?“

„Veru, v tom sa synovia, jakokoľvek dobrí, dcéram nevyrovnajú,“ prisvedčil rychtár. „Jak mnohá dcéra ide do služby, nielen preto, aby nebola na ťarchu svojim chudobným rodičom, ale aby ich zo svojej mzdy podporovala. Syn, ten radšie prepije to, čo by mal vynaložiť na ich podporu.“

„A čo povedať o vernosti mnohej služobnej?“ hovoril Pokorník. „O tom poviem vám príklad, ktorý som vyčítal z jedných novín. V Paríži bol jeden kožušník, ktorý so svojou rodinkou žil na oko v dobrých pomeroch; ale pri všetkej opatrnosti stal sa chudobným, tak že prinútený bol vypovedať služobnej, ktorá už viac rokov u neho strávila; ale táto osvedčila, že aj bezplatne zostane i za zlých časov tam, kde za prajných pomerov užila dobrých dní. Nezadlho umrel manžel a po ňom zostala vdova s dvoma dietkami, k tomu ešte chorľavá. Dôchodok neprichádzal do domu žiaden, tak že náradie kus po kuse muselo byť predávané. Čo robiť? Lútostivá služka, čo si bola vyslúžila, dala do domácnosti, a keď i to sa bolo strovilo, nielen predala svoje šaty, ale po nociach chodila ošetrovať i nemocných, aby tú rodinu od hladu zachránila. Po čase umrela i pani, a úrad chcel dať dietky do chudobinca; ale ona rozhodla. „Dokiaľ som na žive, ja im budem matkou!“

„Tá mala zlaté srdce,“ zavzdychol si rychtár

„S tými dietkami chcela opustiť mesto a odísť do svojej domoviny, s tou nádejou, že je tam lacnejšie žiť,“ pokračoval Pokorník. „V tom oznámil jej jeden bohatý cukrár, vdovec, že mu treba gazdiny, spolu i to, že uňho bezdetného i tie dve siroty môžu mať prístrešie.“

„O, jak podivne odmenil Boh už na zemi tú statočnú služobnú!“ zvolal rychtár.

„Zaslúžila si to zaiste,“ uznával Pokorník. „A nenie pochybnosti, že si zaslúžila i odmenu na nebi. I to treba ku cti ženského pohlavia povedať, že ženské majú viac útrpnosti k žobrákom a opusteným ľuďom, než mužskí. Bude vás to zaujímať, keď vám i o tom niečo poviem. Čoho som sa tiež dočítal. Pred 50 rokmi bola v jednej osade u Toulouse (Tuluhs) služobná, menom Johanna. Keď si už asi 100 frankov bola vyslúžila, predovzala si byť na pomoc tomu najbiednejšiemu. S tým úmyslom vzala do svojej komôr-

ky biednu žobráčku; ju položila do svojej postele, a sama spala na zemi.“

„Veľké sebazaprenie z lásky k blížnemu!“ chválil rychtár.

„Áno, s jednej strany z lásky k blížnemu, s druhej však strany z lásky k Bohu,“ poznamenal Pokorník. „Jej krásny príklad dosť skoro nasledovali dve dcéry jedného remeselníka. Tie tri — povedal bych so sv. evangeliumom — múdre panny prenajaly jeden dom a do neho prijaly mrziakov, vyučovali ich v náboženstve a v takých prácach, ku ktorým ešte schopní boli. Miesto toho, aby títo mrziaci žobrali, ony samy chodily od kľučky do kľučky, sbierajúc na nich almužny. Ich ľudomilné pokračovanie tak bolo od Boba požehnané, že tá bohumilá Johanna bola do viac obcí, áno i do samého Paríža, povolaná, aby podobné chudobince tam zariadila.“

„Skutočne k tak hrdinským skutkom kresťanskej lásky je schopné len nežné srdce ženské,“ vyznal rychtár.

„I to treba k pochvale ženských pridať, že (nie sú-li ovšem mlsné a parádne) menej spotrebujú než mužskí,“ pravil Pokorník. „Mužský (bár aj nenie slopákom a karbaníkom) stroví tu na dýmku (fajku), tu na tabák, tu na cigaru, tu na pohár vína alebo piva, tu na nejaké posedenie zábavné; žalúdok jeho nielen viac jiedla potrebuje, ale je i preberačný. Nemá-li (krem pôstneho a zdržavného dňa) mäsa na stole, už sa mračí; šetrná žena odtrhne si mnohokrát od úst, aby to nahradila, čo muž strovil, a nenie-li ho doma, uspokojí sa i s jačmeňovou kávičkou.“

„Hej, starký, vidieť, že znáte nielen pošibať, ale i pohladať ženské!“ pohodil žartom rychtár. „Ale ako-že utíšite i tie urazené babičky?“

„Urazené?“ tázal sa Pokorník. „Však som nepovedal, že sú všetky tak šomravé, neznášavé a klebetné; takými sú len výnimkou. Mnohé bohabojné a pokojné starenky nestrkajú oči a nos do všetkého; radšie hasia, než podpaľujú domáci nepokoj; svojou skúsenosťou sú na radu, svojou trpezlivosťou na dobrý príklad. Ich obľúbeným miestom je chrám Boží alebo kútik v dome, kde sa modlia ruženčok.“

„Takú starenku i ja mám v dome,“ pochválil sa rychtár. „Je ona dietkam mojím živým anjelom strážcom a pre celý môj dom požehnaním Božím.“

„To ma srdečne teší,“ končil Pokorník. „Nech ju milý Pán Boh ešte dlho živí!“

14. Slovenská žena.

„Zase nový obraz,“ nadpriadal Pokorník rozhovor. „Pohliadnite naň. Snáď uhádnete: kto je to?“

„Čo bych neuhádol!“ odvetil rychtár. „Nie som včerajší. To je slovenská žena v takom kroji, jaký sem tam ešte dosiaľ panuje u slovenských žien, keď slávnostne vystupujú buď pri sv. krste alebo pri sobáši. Má modrú sukňu, čiernym hodvábom a zlatom vyšívaný čepiec, podobne čiernym hodvábom a zlatom vyšívané rukávce, s hlavy cez prsia a nazad široký a dlhý závoj a na nohách čižmy z hovädzej kože. Škoda, že taký národný, jednoduchý a úhľadný kroj vyhynul!“

„Veru škoda,“ prisvedčil Pokorník. „Kto dáva prednosť cudziemu kroju, dáva prednosť i nesvojskému národu, a odrieka sa svojeho. Predošlý národný kroj bol krem toho trváci i čo do látky i čo do kroju. Teraz hľadia na lacnotu, a nie na hodnotu látky, nebadajúc, že čo netrvá, je drahé, bár by to dávali i za talafatku.“

„I tu platí príslovie: Lacné mäso, riedka polievka,“ poznamenal rychtár.

„Potom tie kriklavé barvy!“ pokračoval Pokorník. „Menovite dievčatá mávajú na sebe každý kus odevu inej barvy, tak že vypadajú jako sedmobarevná dúha. Je to ovšem kriklavé i v tom ohľade, že dievčatá tým spôsobom kričia na svet, aby pásol svoje oči na nich. Je to výrazom panujúcej márnivosti a úpadku skromnosti.“

„Ba aj úpadku poctivosti a mravnosti!“ dodal rychtár. „Ktorá sa tak strká iným do očí, vydáva sa za hotovú k čomukoľvek.“

„Prizrite sa ešte lepšie,“ núkal Pokorník. „Čo badáte pri tej slovenskej žene?“

„Nuž modlitebnú knižku v jej rukách, s ktorých jej visí dolu ruženec,“ odvetil rychtár. „Bezpochyby ide do kostola alebo z kostola.“

„To je dôkazom, že krem svojej vážnosti a skromnosti má i tú dobrú vlastnosť slovenskej ženy. že ie nábožná.“

„Inu, kto si váži Pána Boha a chce plniť vôľu jeho, ten z poslušnosti a z lásky k nemu koná povinnosti svoje,“ poznamenal rychtár.

„Pravdu máte,“ doložil Pokorník. „Len bohabojná žena je dobrou manželkou, matkou a gazdinou, majú pred očima, že z toho tiež bude počet klášť pred Bohom. Kde je bohabojná žena, v tom dome ide všetko jako po šnôre. Muž je hlavou, žena dušou. Muž je pre vonkajšok, žena pre domácnosť. Jestli dovolíte, porozprávame si o tom obšírnejšie.“

„Či dovolím?“ čudoval sa rychtár. „Ba bude ma tešiť, počujem li vaše skúsenosti a náhľady.“

„Moje náhľady sú z minulosti a nie z prítomnosti,“ začal Pokorník. „Ja ich mám ešte z tej doby, keď verbúvali na vojnu. Môj otec bol mlynárom a pri tom takým včelárom, že ho nebolo na ďaleko. On si hľadel svojho vonkajška, a matka bola veliteľkou v domácnosti. Nie bez príčiny menujem ju veliteľkou; lebo ani plukovník neobracia sa tak v kasárni, jako ona v izbe, kuchyni a maštali. Začnem hneď od svitu. Ešte nebolo vidieť zlatých vlasov slnka na vrcholcoch Bielej Hory, keď už bola na nohách. Najprv zobudila otca a prichystala mu sniekanie, aby zavčasu, a to nie s prázdny m žalúdkom šiel po práci; potom kommandovala nás s jadrným: Vstávajte! Keď sme sa umyli, učesali a poobliekali, pomodlila sa s nami ranné modlitby. Teraz je to ináč. Mnohá matka nechá dietky tak dlho spať, dokiaľ sa im páči; a budí ich až potom, keď už je temer pripozde, aby doskočily na hodinu do školy. Sniekanie, to ovšem ešte popratajú do seba, ale modlitbu zostanú dlžné Pánu Bohu.“

„Dobre mala, že bedlila na včasné vstávanie,“ dodal rychtár. „Ono má dobrý vliv i na vývin dietok. Kto zavčasu vstáva, býva za dňa zdravý, čerstvý, veselý. Od dlhého zbytočného spania býva jako uvarený, nechutný, lenivý. Nenadarmo o takom dlhospáčovi hovoria: Hnilý člověk. Hnije na tele i na duchu.“

„Také dlhospiace deti nenavvykajú istej cnosti, ktorá je potrebná behom celého života,“ hovoril Pokorník. „A tá cnosť je premáhánie, zapieranie seba. Netreba síce, aby dietky hneď povyletovaly z hniezda, jaknáhle hrebenáč zakikiráka; ale dobre ie, keď sa im určite ustanoví hodina

k vstávaniu. Ony tak tomu navyknú, že im nebude treba „budička“ ani pozdejšie.“

„Máte úplnú pravdu i v tom, že kto je lenivý vstávať, je lenivý i do práce,“ dodal rychtár. „Ukáže-li sa kto byť dlhospácom, toho nechcem mať medzi čeliadkou.“

„A čo povedať o tom, keď sa dietky ani samy neobliekajú?“ tážal sa Pokorník. „Veď je to prvé privykanie k práci a poriadku, menovite pri dievčatách.“

„Tak je,“ prisvedčil rychtár. „Že sa ani v lepších domoch na toto privykanie k práci nedbá, to má zlý následok i pre budúcnosť. Matka, o dobrú budúcnosť dcérušky starostlivá, vie zamestnať ju všeličím, aspoň aby to a to do poriadku uviedla, to a to oprášila a očistila, to a to priniesla alebo ta a ta odniesla. Tým spôsobom stane sa dievča pohybným jako srnka a naučí sa poslušnosti, čistote a poriadku.“

„A jako je to v terajších domoch boháčov, úradníkov, ba i mešťanov?“ tážal sa Pokorník. „Koľko prstov, toľko služobných musí obskakovať okolo slečinky, jako okolo modly; ničoho ani prstočkom sa nedotkne. Tak sa naučí považovať seba za niečo vyššieho, služobných však za niečo nižšieho, za otrokov. Nešťastný muž, ktorý takú ničnedelajku za manželku dostane; lebo nielen že mu bude troviť, ale ani nebude vedieť domácnosť jeho v poriadku udržať.“

„Inu, kto sa neučil poriadku, nezná ani služobným rozkazovať,“ vstúpil mu do reči rychtár.

„To včasné vstávanie má vliv i na denný poriadok,“ pokračoval Pokorník. „Jedna ranná hodina prináša viac zisku, než pozdejšie dve. Nielen že dlhospáč pozde a hnile sa má do práce, ale skúsenosť učí, že práce, ktoré ráno daly sa snadno a zručne vykonať, popoludní, keď už čerstvosť tela a bystrosť ducha popustila, požadujú viac času.“

„Znám to i z vlastnej skúsenosti,“ priznal sa rychtár. „Ospalosť nikdy nemusím premáhať na sebe ráno, ale popoludní.“

„Podme ďalej,“ vyzýval Pokorník. „Za predošlých kresťanských časov po snieďaní (raňajkách) vypravila nás matka do kostola na sv. mšu, a to i v zime, a boli sme zdraví; zabránili nám ísť do kostola len vtedy, keď bola zima treskúca. Teraz na niektorých miestach školáci necho-

dia do kostola od Všetich Svätých do prvého mája, bár by deň bol teplý jako v červenci; ale svobodno im sa sankovať, kĺzať a korčuľovať. Divná opatrnosť — jakú bezpochyby frajmaureri vymysleli! — V zatvorenom kostole by sa prestydli, ale na otvorenom ľade nie. Či sú tí školáci teraz zdravší, že v zime nechodia do kostola?“

„Ba čoby boli,“ odvetil rychtár. „My sme boli zimou otužení; teraz však tí, ktorí i chladnejšiemu kdejakému vetríku vyhybujú, sú rozmaznaní a citliví.“

„Má to chodenie školskej mládeže i vo všedný, bár aj zimný, deň do kostola i tú dobrú stránku, že sa ona navykne chodiť do kostola nielen v nedeľu a v pekný čas, ale i vo všedný deň i v nečas. Prečo by človek z lásky k Bohu nepriniesol aj nejakú obeť, nepretrpel trochu toho dážďa, blata a chladu? Kto navykol pre nepatrnú obťažnosť nechodiť do kostola vo všedný deň, ten potom pre nepatrnú prekážku a neprijemnosť času nechá kostol kostolom byť i v nedeľu a vo sviatok.“

„A to tým viac, jestli školáci ani v nedeľu a vo sviatok nebývajú vedení do chrámu Božieho,“ pridal rychtár.

„Keď sme prišli zo školy domov v obyčajnú hodinu, dostali sme niečo pod zuby,“ pokračoval Pokorník. „Ale málo bolo toho, abysme si — jako hovorievala matka — nepokazili obed. Potom zavznelo kommando matky: „Anička, poď pomáhať do kuchyne a ty Franko maj sa ku knihe a školskej úlohe. Ani som nesmel prv k stolu, zakiaľ som neukázal k obedu príšlému otcovi svoju vypracovanú úlohu. Tak navykajú sa dietky plniť povinnosti.“

„Nuž, a keď ste prišli domov v neobyčajnú hodinu?“ tázal sa rychtár.

„Šípila matka, že som sa lebo túlal alebo bol väzňom školským,“ vyznal Pokorník. „Boh zachovaj, abych sa bol pošťazoval na pána učiteľa! Jeho osoba bola pred matkou nedotknuteľná. Vyznal som svoju chybu a odprosil. Rád som bol, keď mi matka dala len trochu tej „hubovej polievky,“ a nepovedala na mňa otcovi.“

„Ha, ha, ha!“ usmial sa rychtár. „Bol by otec vedel, kam vám má priložiť obkladok remeňom!“

„Teraz je to ináč,“ pokračoval Pokorník. „Terajšiu dobu nazývajú dobou pokroku síce, ale je ona pokrokom

rakovým. Predmetov učebných je viac, než ich má študent na universite. Ten malý školák okusí niečo z toho alebo z toho, ale sa nenasýti. My sme toho menej mali síce, ale aspoň sme sa naučili čítať, písať a počítať. Pán učiteľ vyučoval nás tak, jako jemu a nám zobák narástol, po slovensky.“

„Samo sebou sa rozumie,“ poznamenal rychár. „Trákať dietkam inou rečou, ktorej dietky nerozumia, neznamená učiť, ale mučiť ich. A že pokrok? Keď som sa dostal na vojnu, aspoň som vedel napísať list na rodičov; terajší vojaci musia si za pár šestákov dať desiatnikovi alebo strážnikovi písať taký list.“

„Je pravda, že predtým hlavne kládli váhu na náboženstvo,“ vykladal Pokorník. „Nuž a teraz, keď to nenie tak, je šťastnejší ten svet? Všetko filosofuje. Filosofuje-li frajmaurer, nuž filosofuje i sociál-demokrat.“

„Vidno, kam to vede,“ zavzdychol si rychár. „Tí, ktorí si nevšímajú náboženstva, nemôžu mať ani lásky, ani svedomitosti, ani spravodlivosti, ani vôbec mravnosti; lebo také ovocie rastie len na strome náboženstva.“

„Polutovania hodné je to, že sú i takí zadubenci, ktorí s frajmaurermi dujú do jedného mecha, keď núta dietky učiť sa náboženstvu v reči nesvojej,“ dodal Pokorník. „Možno, že také dietky napapúškujú sa slov, ale nevniknú do smyslu náboženstva, a tým menej ušľachtia svoj cit a srdce.“

„O tom dalo by sa mnoho hovoriť,“ dodal rychár.

„Tak je,“ prisvedčil Pokorník. „Abysme však neodbočili od veci, vráťme sa k tomu niekdajšiemu domácomu poriadku. Keď sme mali od školy prázdný deň, dala nám matka tiež nejakú prázdnu hodinu, ale potom nenechala nás zaháľať. Ja som musel chopiť sa knihy alebo pera a sestra kdejakéj domácej práce; lebo hovorievala matka, že ja sa mám pripravovať pre vonok, sestra však pre domácnosť.“

„To bola múdra matka,“ pochválil ju rychár.

„Jej heslom bolo:“ „Modli sa a pracuj!“ pokračoval Pokorník. „Kde bolo treba pracovať, tam sme veku svojmu primerane pracovali, a kde bolo treba sa modliť, tam sme

sa modlili. Keď zazvonili na „kľakanie,“ museli sme sa dostaviť k stolu a modliť sa s otcom „Anjel Pána.“ Keď matka postavila polievku na stôl, otec predmodlieval sa stolovú modlitbu.“

„Tak to bolo v poriadku,“ prisvedčil rychtár. „Ovšem mozoľová ruka roľníkova, otlaková ruka delníkova, tvrdá ruka remeselníkova a mäkká ruka úradníkova hľadá chlieb svojím spôsobom, zdar však neleží len na tom, ale i na požehnaní Božom. Preto bez modlitby nesluší dotknúť sa darov Božích a po ich užití nevzdať ďaky Bohu za jeho dary.“

„Ešte jedno bolo nám treba urobiť po obede,“ dodal Pokorník. „Otcovi pobozkali sme ruku. Tak sa dieta učí uctiť prácu tej ruky, ktorá hľadá i pre nich výživu; učí sa spolu i to, že každý pracou čili plnením povinností svojich má si zaslúžiť daru a požehnania Božieho.“

„Docela ináč smýšľajú neverou zvrhlí synovia,“ poznamenal rychtár. „Oni sa odvolávajú na jakýsi prirodzený zákon: „Otec je povinnen naplniť komoru, a matka variť pre nás v kuchyni, a tak nemáme im čo ďakovať za to, čo je ich povinnosťou.“ Je to táranie, za ktoré by sa hanbila i nemá zver. Je to trhanie vďačnosti zo srdca dieťtok k rodičom, áno k jakýmkoľvek dobrodincom.“

„V drevných kresťanských domoch započal-li sa deň s modlitbou, tak sa i končil,“ pokračoval Pokorník. „Jasnáhle zavznel zvon na večerné „kľakanie,“ bolo koniec nášmu pobytu a hračke vonku. Otec už čakal, aby sa s nami pomodlil „Anjel Pána“ a za „dušičky.“ Je to skutok milosrdenstva duchovného, ktorý preukazujeme zomrelým.“

„Spolu pre živých potešením, že sa nábožní katolíci budú modliť za nás k Pánu Bohu, keď budeme dľa tela v hrobe, dľa duše však na druhom svete, snáď v očistci,“ dodal rychtár.

„Po skromnej večeri, ktorú sme podobne začali a skončili s modlitbou, odišiel otec do mlyna porobiť poriadky pre nočné hodiny,“ pokračoval Pokorník. „Matka pomodlila sa s nami večernú modlitbu. Ďakovali sme Pánu Bohu za dobrodenia, ktoré nám behom dňa udeliť ráčil; prosili sme ho za odpustenie toho, čo sme behom dňa proti jeho vôli učinili, a modlili sme sa i za svojich milých rodičov.“

„Kiežby to tak v každom dome bolo,“ zavzdychol si rychtár. „Tá častá modlitba nielen lúbi sa Bohu, ale zachováva v mysli človeka i ustavičnú rozpomienku na Pána Boha. Kto myslí všade, kde je, na Pána Boha, nielen zdržuje sa od zlého, ale i povzbudzuje sa k dobrému.“

„Kto tak — jako sa aj sluší — smýšľa o modlitbe, ten v nej nenachádza ťažkosť, ale potešenie,“ poučoval Pokorník. „Je-li častá rozpomienka na dobrého priateľa sladkou nám: jako nemá nám byť rozpomienka na nášho nebeského Otca sladkou? Ale, bohužiaľ, za našej doby málo, ba snáď nič nedajú v mnohých domoch na spoločnú modlitbu, áno na nijakú!“

„Vstávajú, liehajú jako nemý stvor,“ zavzdychol si rychtár. „A také zdivočenie nazývajú ešte osvetou a vzdelanosťou!“

„Bol som raz so svojou panorámou v jednom zámožnom a — jako sa hovorí — vzdelanom dome,“ rozprával Pokorník. „Dialo sa to večer. Keď som dokončil predstavovanie rozličných obrazov, dojka priniesla aj dieťa k matke, a táto dala bozk na čelo jeho. To malo byť odovzdaním dieťaťa spánku nočnému. Pomyslel som si: lepší by bol sv. kríž na čelo dieťaťa!“

„Tak je,“ prisvedčil rychtár. „Matkiným bozkom nikdy nebude nahradený sv. kríž!“

„Ešte jedno,“ končil Pokorník. „I modlenie má zachovávať svoje hranice. Matka modlievala sa s nami spoločne, ale krátko. Prudká krv dieťaťa netrpí dlhé trvanie pri jednej a tej samej veci. Dlhá modlitba stala by sa mu obťažnou a odcudzila by ho modleniu. To by mohlo mať ten následok, že ažby sa dieťa dostalo von z domu, zanedbalo by modlitbu sebe znenávidenú. Jako má byť pokrm pre telo dieťaťa mierny, tak mierny má byť i pokrm pre dušu jeho!“

„Lepší jeden „Otčenáš“ s dobrou vôľou, než sto s nevoľou,“ zakončil rychtár.

15. Cirkevný sobáš.

„Nemusím vám teraz ani vysvetľovať, čo za jaký obrázok vložil som do panorámy,“ hovoril Pokorník. „Jako katolíci uhádnete to snadno.“

„Jako by som aj nie,“ odvetil rychtár. „Pred oltárom vidím ženicha a nevestu. Je to iste bohobojný pár katolícky, ktorý neuspokojil sa so suchým sobášom občianskym, ale chce prijať sviatosť stavu manželského, jako to žiada Boh a cirkev katolícka.“

„Tak je,“ prisvedčil Pokorník. „Činia to nielen z poslušnosti k Bohu a cirkvi, ale i na svoj duchovný prospech. Občiansky sobáš dáva len svetskú zákonitosť, nie však posvätenie a milosť Božiu manželom. Z tej príčiny mnoho slávnostnejšie dostavili sa do chrámu Božieho pred kňaza, než sa boli museli dostaviť do obecného domu pred matrikára. Pozorujte však ešte ďalej. Čo badáte?“

„Kňaz stojí pred oltárom, na ktorom je ešte kalich a mešná kniha. v rúchu, v ktorom slúžieva sv. mšu,“ odpovedal rychtár. „Je to znamením, že sa ten sobáš koná po sv. mši.“

„Tak by to malo byť aj s každým kresťansko-katolíckym sobášom,“ hovoril Pokorník. „V mešnej knihe je i zvláštna sv. mša sobášna, pri ktorej kňaz dáva ženichovi a neveste zvláštnu požehnanie. Je to dôkazom, že cirkev katolícka si praje, aby sobáše cirkevné konaly sa po tej sv. mši. Veď kto-že má stav manželský urobiť šťastným, než Ježiš Kristus, ktorý sa práve obetoval za tých, ktorí vstúpia do stavu manželského?“

„Škoda, že sa to všeobecne nezachováva!“ povzdychol si rychtár. „Pri pohrabe býva sv. mša za mŕtvých: prečo by pri sobáši nemala byť sv. mša za živých, ktorí vstupujú do stavu manželského?“

„Tak by mali smýšľať katolíci,“ prisvedčil Pokorník. „Sobáš je vec vážna, a tak sluší sa, aby sa k nemu pristupovalo s myslou vážnou a kludnou, jaká ráno býva, no nie popoludni alebo večer. Tak vážna a kludná myseľ tým menej býva, jestli deň sobášu je spojený s hlukom a nepriestojným hulákaním, jako sa to stáva po dedinách. Je zajiste chvályhodné po niektorých mestách, že ženich a nevesta bez hluku, len s niekoľko svedkami sa dostavujú do chrámu k sv. mši a po nej k miernemu občerstveniu; a je po svadbe.“

„Veru by bol čas, aby aj naši dedinčania zmúdreli a naučili sa bez hluku a marnotratnosti vykonávať sobáše,“ poznamenal rychtár. „Tie bezpustné a marnotratné

svadby, ktoré sa niekdy i viac dní vydržiavajú, mnohým zasadzujú značné rany do hospodárstva, tým viac, zadlžiali sa.“

„Múdre poznamenanie,“ dodal Pokorník. „Nedávno som nahováral jedného obuvníka, aby sa už dal sobášiť a nežil jako zviera so svojou súložnicou na potupu cirkve a na hanbu svoju. Viete, čo mi odpovedal? Že-vraj-nemá peňazí na svadbu. No, predsa pošťastilo sa mi otvoriť mu zdravý rozum, že sobáš môže uskutočniť aj po tichu, bez daromných výdavkov.“

„Dobre ste urobili,“ pochválil ho rychtár. „Ved' pri sobáši neide o to, aby sa jedlo, pilo a hulákalo, ale o prijatie sviatosti; čo sa môže, ba aj má stať bez daromných výdavkov.“

„Krem toho, keď sobáš je prijatím sviatosti, je on vecou svätou,“ dodal Pokorník. „Teda nemá byť poškvrený bezpustnosťou a roztopašnosťou.“

„Povedzte zrovna: obžerstvom, opilstvom a inými neporiadnosťami, ba i nemravnosťami,“ doložil rychtár. „Sú, bohužiaľ, daromné svadobné hostiny, z ktorých sa raduje len diabol a šmatlavý Gimpeles. Nenie potom divu, že od sobášených odstupuje to Božie požehnanie, ktoré obdržali v chráme Božom“

„Kuknite sa ešte raz do panorámy na tých sobášených,“ riekol Pokorník. „Jaká myšlienka preletela vám hlavou?“

„Jaká?“ tázal sa rychtár. „Nuž tá, budú-li tí sobášení šťastliví?“

„To je jadro veci, aby dnešná ich radosť nikdy neobrátila sa v žalosť a poľutovanie, že vkročili do stavu manželského. No, to šťastie stavu manželského nezávisí len od dnešnej slávnosti, ale od viac buď minulých alebo budúcich okoličností. O tom si trochu pohovoríme.“

„Posaďme sa teda, a začnite prednášať svoje náhľady a skúsenosti,“ vyzval rychtár. „Budem vás ochotne a túžobne poslúchať.“

„Stáva sa, že u mnohých ľahkomyselných mladých ľudí nerozhoduje rozuin a uváženie vecí, ale telesná láska a — poviem bez obalu — len jakýsi zvierací pud,“ začal Pokorník. „Dievčatu vrtí v hlave obyčajne to: ktorý sa do

nej buchne. Stane-li sa to, nenie v stave ani dobrá rada rodičov napraviť jej hlavu. Ona od nosa ďalej nehladí. Rozumný mladík, ktorý pamätá, že jeho povinnosťou v stave manželskom bude starať sa o výživu a potreby živobytia, táže sa seba: Či tá Anča alebo tá Kača bude súca pre moje hospodárstvo, remeslo a obchod. Je síce táto opatrnosť na mieste, ale bez prvého základu.“

„Nemá hľadať na nádejný mešec, ale na prítomné srdce dievčata,“ poznamenal rychtár.

„Áno, musí byť medzi oboma vzájomná náchylnosť čili láska,“ hovoril Pokorník. „Preto aj kňaz pri sobáši pýta sa i jeho i jej: „Miluješ-li túto poctivú osobu?“ Táto vzájomná — ovšem poctivá — láska nedá sa do neho ani do nej vnútiť kommandom nemúdrych rodičov. Povinnosťou rodičov je ovšem dať dobre uvážенú radu; ale chybou je nútiť jeho k tej, ku ktorej nemá náchylnosti, a naopak.“

„Smutné následky tak nanúteného manželstva dost vídať, nielen v chalupách ale i v palácoch,“ dodal rychtár. „Ide-li nevesta s plačom k nanútenému sobášu, bude i pozdejšie oplakávať svoj krok a viniť rodičov.“

„S jednou podmienkou šťastného manželstva boli by sme hotoví,“ pokračoval Pokorník. „Má ona však ešte svoj háčik, a síce ten, aby tá náchylnosť srdca okamžitá nebola spojená s prenáhlením. Manželstvo neuzaviera sa na mesiace a roky, ale na celý život. Ja bych, menovite takej rozvírenej, takto povedal: „Nedaj sa zaslepiť a rozumu pozbaviť telesnej láske a nesľubuj hneď ruku pytačovi! Uváž najprv vec v stave kludu, a nie v stave pobúrenej náruživosti; poraď sa rodičov, ba i ľudí, ktorí znajú nielen líce, ale i rub pytača.“

„Tu mi napadá jedna veselosmutná udalosť,“ slovil rychtár. „Prišlo k p. farárovi dievča a oznámilo mu, že sa chce vydať za Kőrmőši Ištvána. Pán farár pokrútil hlavou a spustil: „Za Kőrmőši Ištvána? Či si si dobre rozmyslela vec? Mlčím o tom, že ty si Slovenka, a on odrodilec, syn Cyrilla Pazuráka; ale poznám ho, že je zlý hospodár, viac v krčme a pri kartách, než na verpanku. Krem toho je človekom surovým, jako to prezradzuje i jeho tvár a povaha.“ Čo mu ona na to? „Nenie oko, jako oko!“ Poneváč nebolo zákonitej prekážky, stalo sa dľa jej hlavy a

oka. Bol sobáš. Čo sa ale stalo? Ešte neminul výročný deň sobášu, tu ti ona s plačom, s modrinami a s jedným vyrazeným okom prišla so žalobou na muža. Pán farár ju pľutoval síce, ale i to povedal jej: „Či som ťa neodhovárал? A ty si mi odsekla: „Nenie oko, jako oko!“ Nuž dožila si toho, že jedno oko tvoje nenie jako druhé oko.“

„Keď nie aj tak, predsa podobne stávajú sa nešťastnými manželstvami, ktoré sa len vo slep uzavierajú,“ istil Pokorník. „Zavrženie dobrej rady samo sa pomstieva. Aby bolo manželstvo šťastné, musia sa povahy a iné okolnosti oboch uvážiť. Nenie zbytočná už tá otázka: Jako je starý ten záľubenec? Za našej doby padá na váhu veľmi odvod k vojsku. Jak mnohé dievča sklamlalo sa, keď oslepené telesnou láskou, lichotením a sľubami zaviazalo sa 20 alebo 21 ročnému mladíkovi, keď ho potom odvedú k vojsku!“

„Tam si on obyčajne najde druhú „najmilejšiu,“ a svoju predošlú „najmilejšiu“ nechá sedieť,“ hovoril rychtár. „Snáď aj takú, ktorá ho po ztrате poctivosti očakávala i s malým bábečkom.“

„Ona prijala od neho i prsteň, s ktorým však nejšla k sobáša,“ dodal Pokorník. „No aj s inej strany treba mať ohľad na vek, aby sa ženich a nevesta v počte rokov ďaleko nerozchádzali. Už je to tak, že priateľstvo obyčajne uzaviera sa medzi vrstovníkmi; tým viac je tá rovnováha veku potrebná medzi manželami. Je-li ona stará, vždycky chce mať jeho doma čo pustovníka. Nepatrný pohľad, žartovné slovo a — snáď i nevinná — jedna lávštevа môže v nej podozrenie, že žmurká po mladších, a oheň žiarlivosti je hotový.“

„A taká žiarlivosť sožiera srdce jedného, je-li základná; sožiera srdce oboch, je-li len namyslená alebo klebetným jazykom zapríčinená,“ doložil rychtár.

„Taká rovnováha má byť i v majetku,“ pokračoval Pokorník. „Kde sa on ulakomil na hohaté veno nevesty, nebral si ju, ale len jej majetok; predal sa jej a zakúsi jej hrdé panovanie nad sebou. Naopak sa stane s ňou, keď magnét, ktorý ju tiahol k nemu, bol zlato a striebro, dom a pole.“

„Skutočne je tak,“ prisvedčil rychtár. „V takom manželstve tie nešťastné slová: „A čo si priniesla? Čo si

priniesol?“ sú jakoby mečom, ktorý rozsekáva svornosť a pokoj medzi nimi.““

„Lepším venom je pracovitosť, než bohatstvo,“ tvrdil Pokorník. „A to nielen v chalupách, ale i v palácoch. Počúvajte, čo vám o tom poviem za príklad! Jeden mladý gróf pýtal sa pána farára: jakú si má vziať za spoločnicu života? „Jakú a ktorú? To je otázka nesnadná na rozluštenie. Ja môžem jej dať len všeobecné rozluštenie. Viem, že bľusknete okom po nejakej grófke, komteske. Zajdite niekedy ráno okolo deviatej hodiny ta. Jestli vám komorník sdelí, že ešte nenie oblečená a od matky k raňajkám volaná: urobte koniec celej známosti.“ Po niektorom časte stretol sa tenže gróf s p. farárom a sdelil mu: „Velebný pane! Ďakujem vám za dobrú radu, ktorú ste mi dať ráčili! Našiel som komtessu už od pol ôsmej oblečenú a nemocnú matku svoju ošetrojúcu, a preto požiadal som ju o ruku a ju i obdržal.“ Zajiste múdro urobil, že si nevzal len márnivú parádnicu, ale starostlivú gazdinu, jaká ani v bohatom dome chýbať nemá. Nech by mu priniesla bár milliony, ale neznala šetriť, ony sa rozkotúlajú. Ktorá má v hlave len nádheru a parádu, samé plesy a zábavy, divadla a koncerty, kúpele a cestovania, pri tom nemá dozoru a rozumu pre vedenie domácnosti, ľahko stroví i tisíce. Čo viac? Stane-li sa matkou dcérušiek, a tieto sa naučia od nej márnotravnosti, nestačia mužovi ani bane.“

„Sú toho príklady dosť známe,“ hovoril rychtár. „Koľko veľkých majetkov pre takú márnotravnosť prišlo už do rúk židovských!““

„Tú istú obozretnosť musí nasledovať i dievča vzhľadom na ženicha,“ poznamenal Pokorník. Zná-li len márnosť, a nie i šetriť, tiež i s veľkým majetkom doskáče. Ale pri tom grófskom pytačovi ešte jedno sme badali. Čo to bolo?

„Že komtessa neštítala sa ošetrovať matku svoju,“ odvetil rychtár.

„Tak je. I to mu uderilo do očí; lebo jako sa dcéra chová k rodičom, tak sa bude chovať i k manželovi. Jakú lásku má syn k rodičom, takú bude mať i k svojej manželke.“

„Pekná tvár, ľúbostné oči a hojný majetok ešte nerobia manželstvá šťastnými,“ prisvedčil rychtár.

„Dosiaľ sme hovorili len o svetskej strane manželstva; ale treba nám dotknúť sa i strany nábožensko-mravnej, na ktorú svetáci až veľmi zapomínajú,“ upozornil Pokorník.

„Inu, keď sami na to nedbajú, ani u iných to nehľadajú,“ poznamenal rychtár.

„Pri tom však sklamaní bývajú,“ doložil Pokorník. „Manželstvo bez náboženstva je bez svojho základu. Poviem k tomu niečo z kázne P. Abela, výborného kazateľa jesuitského, ktorú som minulého roku poslúchal vo Viedni. Prišiel — vraj — k nemu jeden známy pán a riekol: „Velebný pane! kebych bol vedel, že moja len v pozdejšom veku svojom chopila sa náboženstva, nebol bych s ňou zamenil prsteň. Mala ona rodičov bez náboženstva, a tak nevidela doma príklad, ako sa majú dietky vychovávať. Je ona ovšem dobrou ženou pre mňa, ale nie dobrou matkou pre naše dietky.“ Aby teda bolo dobré manželstvo, musia oba — jak ženich, tak nevesta — pochádzať z náboženského domu.“

„Nuž, i samo príslovie hovorí: Jako staré spievajú, tak i mladé šveholia,“ pripomenul rychtár. „Zlý strom neprináša dobré ovocie. Starý strom ťažko sa dá ušľachtiť.“

„Je teda treba ženichovi poznať pomery náboženské, v ktorých je nevesta, a neveste treba poznať pomery náboženské ženicha,“ pokračoval Pokorník. „Kde je v úcte sv. kríž Ježišov, tam sa ľahšie nese i vlastný kríž, bez ktorého nenie žiadna rodina. Spomenutý P. Abel rozprával v kázni tiež nasledujúcu udalosť: Sišiel som sa — vraj — s jedným pruským vojenským dôstojníkom a behom shovoru poznal som, že je on konvertita (obrátenec). I tázal som sa ho: Čo ho priviedlo k tomu, že sa stal katolíkom? On odvetil: „Keď som bol v Bonne nad Rýnom, stál som v dobrom priateľstve s jednou grófskou rodinou. Dozvedev sa, že jediný syn tejže rodiny, asi 17 ročný mladík náhle, behom 36 hodinovej nemoci umrel, sadol som na svojho vraníka a jachal som ta, vysloviť sútrast zarmútenej rodine. Grófká musela spozorovať môj príchod, lebo prišla mi v ústrety, a to docela kludne, jako by sa nič nebolo prihodilo. To ma prekvapilo, tak že som povedal: Ale osvietená pani, jako to možno, po tak žalostnom údere byť tak kludnou? Viete, velebný pane, čo mi na to odpovedala?“

To: „K čomu bych mala svoje náboženstvo?“ Tieto jej slová vnikly mi tak do hlavy, že sa z nej viac nevytratily. Tázaval som sa sám seba: Či tebe tvoja ľahostajnosť k náboženstvám dáva takú spokojnosť a útechu? Či ti i tvoje protestantské náboženstvo prináša také ovocie? Netrvalo dlho, že som sa stal naddôstojníkom, spolu tiež katolíkom a vzal som si grófkú katolíčku, dobrú katolíčku, za manželku, a som s ňou šťastný.“

„O pravdu náboženského srdca musí byť dobrým srdcom,“ poznamenal rychtár.

„Tak je,“ prisvedčil Pokorník. „I sv. Písmo hovorí, že nábožnosť je ku všetkému užitočná. A veru je toho treba v manželstve. Chyby sú jako pri mužských, tak i pri ženských. Nemá-li manžel náboženstva, nestrpí chyby svojej manželky a stane sa neznášanlivým. Nemá-li manželka náboženstva, stane sa podobne netrpezlivou a neznášanlivou. Rovnováhu medzi manželami udržiava a obnovuje sv. náboženstvo, ktoré obom praví: Znášajte jeden druhého tarchy, a tak vyplníte zákon Kristov.“

„Svedkom toho je svorný, verný a pokojný život tých manželov, ktorí sú ducha náboženského,“ dosvedčoval rychtár. „Čím sú náboženskejší, tým sú svornejší, vernejší a pokojnejší, a to preto, že stav manželský považujú za stav svätý, a nie len za umlúvené spolubývanie, za spárenie.“

„Ano, tak je,“ prisvedčil Pokorník. „Len náboženstvo vnuká ženichovi a neveste tie povinnosti, ktoré so sebou prináša stav manželský; lebo je on nie púhou smluvou, ale i sviatosťou. Kde nenie ducha náboženského, tam je starosť len o to, aby bol sobáš pekný a divákmi obdivovaný. O to, aby to manželstvo bolo Bohu milé, kresťanské a tak i šťastné, nedbá sa.“

„Mnohý taký sobáš je podobný peknému pohrabu,“ poznamenal rychtár. „Márniví diváci i na ňom pasú oči.“

„Ano, ale nepomyslia, že celá tá nádhera je podobná zvonku pozlátenému, vnútri prázdnemu orechu,“ končil Pokorník. „Kde nenie v ženichovi a neveste náboženstva, tam nenie zdravého jadra pre budúcnosť manželov. Keď pominú tie — jako svetáci hovoria — medové dni, medové mesiace, ba spad' i niekoľko medových rokov, a začne sa mračiť nad

manželami nenáboženskými, nevereckými, bez náboženstva nastanú dni trpkosti, ba i dni zúfania.“

16. Ženski apoštoli.

„No už je v poriadku nový obrázok,“ odľúknul si Pokorník. „Sú to ženski apoštoli.“

„Ale nežartujte,“ odvetil rychtár. „Ved' ma len nedržíte za tak neučeného, abych nevedel, čo je pohlavie ženské a mužské pri menách podstatných.“

„Ja som práve použil toho výrazu už k predbežnému poznamenaní, že i ženské v istých prípadoch môžu zastupovať apoštolov čili rozširovateľov sv. katolíckej cirkve,“ hovoril Pokorník. „Keď sa vám ten výraz nezdá, nuž ten nový obrázok predstavuje ženské apoštolky. Len sa pozrite do panorámy!“

„Ale netárajte,“ riekol mrzutý rychtár. „Ved' je to kuchyňa; v nej pani sedí a šije, dievka umýva náčenie. A to majú byť ženské apoštolky?“

„Že je veru tak, presvedčíte sa z výkladu,“ uistoval Pokorník. „Stávalo sa, že kam nemohli kňazi, tam účinkovali ženské, jako nejaké apoštolky.“

„Zvedavý som, verte mi, na tie vaše apoštolky,“ zakrútil hlavou rychtár.

„Tak to bolo kedysi v Anglicku,“ tvrdil Pokorník. „Kráľ Henrik VIII., ktorého pápež nechcel, lebo nemohol rozsobašiť od zákonitej manželky, odtrhol sa od katolíckej cirkve; po ňom jeho syn Eduard VI. a jeho dcéra Alžbeta boli najprv šismatikami (odštiepencami), potom protestantami a konečne anglikáncami. Sfabrikovali jakúsi štátnu cirkev anglickú, ktorej hlavou mal byť kráľ.“

„Hm, hm!“ krútil hlavou rychtár. „Či Pán Ježiš k niekomu z anglických kráľov povedal: „Ty si Peter (= Skala), a na tejto skale vystavím cirkev svoju? Či niekomu z nich povedal: Tebe dám kľúče kráľovstva nebeského a pas baránkov mojich a ovce moje?““

„Ponevác im to Pán Ježiš nepovedal, nuž si to povedali sami,“ usmial sa Pokorník. „A beda bolo tomu, kto tej novote sa nepodrobil! Použito bol všelijakých pokušení, úkladov a ukrutností proti tým, ktorí sa verne pridržali

katolíckej cirkve. Kto sa opovážil sv. mšu slúžiť, toho trestali na hrdle —, kto sa opovážil prítomným byť sv. mši, toho trestali na majetku. Tým spôsobom mnohé katolícke rodiny prišli na žobrácku palicu. Obzvlášťne zúrila tá tak rečená, ale len tak rečená „panenská“ kráľovna Alžbeta. Bolo jej náramnou radosťou, keď vyšpehovaného katolíckeho kňaza kolesami lámali alebo štvrtili; keď mu zo živého tela vyrezávali srdce a k jej duchavýrazaniu prinášali.“

„Hej, pekná bola hlava anglikánskej cirkve!“ zvolal zdesený rychtár.

„Každý šľachtic, u ktorého vyšpehovaný bol katolícky kňaz, zaplatil to životom,“ pokračoval Pokorník. „A predsa sa katolíctvo udržalo potajomne v katolíckych rodinách.“

„A to ako?“ tázal sa zvedavý rychtár.

„Hlavne skrze ženské,“ odvetil Pokorník, „Muž zamestnaný bol na vonku a mal málo času vlivať na domácnosť. Dušou domácnosti bola manželka. Dostala-li sa do domu nejaká služobná, dosť skoro obznámila sa s učením a živobytím katolíckym, obľúbila si ho; stala sa katolíčkou a vydala sa za katolíka.“

„Aha, už rozumiem tomu obrazu v tej panoráme!“ zvolal rychtár. „Pani dievku poučuje, a dievka naslúcha jej poučeniu. Čo nemohli konať prenasledovaní kňazi, to konaly ženské pri ohníšti.“

„Nemyslite si, že ženské konaly také dielo len v anglických kuchyniach,“ poznamenal Pokorník. „Činily to ony i vo verejnosti. Potláčanie katolíctva pochádzalo hlavne odtiaľ, že spisovatelia anglickí falšovali dejepis a učenie katolíckej cirkve a tak rozširovali predsudky proti katolíkom. Keď však nastal ruch dejepisný, časopisný a vôbec spisovateľský, dejepisná pravda vyšla na svetlo, a mizly predsudky proti katolíckej cirkvi i katolíkom. V tom ruchu súčastnila sa hlavne ženská, mis A g n e w, ktorá napísala významný román (zábavný spis) pod názvom „Geraldine.“ V ňom zábavným spôsobom zavrátala posmechy z katolíckeho učenia a z katolíckych kňazov robené, zapúdila predsudky proti katolíkom a získala pre nich priazeň, tak že od r. 1826 mohli sa voľnejšie pohybovať. Ten pohyb opäť veľmi napomáhaly ženské, totižto mníšky, vedúce výchovu a vzdelanie ženského pohlavia vo svojich školách a ústavoch; vedľa nich

účinkoval spoločenstvo žien k ozdobě chrámů a služeb božích, aby i tím způsobem představila se církev katolická ve své slávě. Bez činnosti ženské nebola by katolická církev přišla k tomu vítězství, které dosáhla pod pápežmi předposledními, Gregorom XVI. a Piem IX. I o Anglicku dají se povedat slova sv. Bernarda: Pokolenie ľudské padlo skrze ženu, a vstalo skrze ženu. Môže-li pohlavie ženské mnoho učiniť vo verejnosti, tým viac dobrého môže v domácnosti.“

„Úplne súhlasím s vami,“ prisvedčil rychtár. „Na dobrej manželke, matke a gazdine mnoho záleží.“

„Ženská už od svojej prirodzenosti má jemnejší cit a príjemnejší vliv, než mužský,“ pokračoval Pokorník. „Je-li tá jej povaha posvätená náboženstvom a spojená s nábožnosťou, je ona dobrým stromom, prinášajúcim dobré ovocie. Je-li oddaná Bohu, hľadá aj manžela a dietky priviesť k Bohu. Nebolo by toľko bohaspustlých otcov a dietok, keby manželky a matky neboly zpreneverily sa svojmu povolaniu; a nedajú sa nazpak priviesť bohobojnejšie a tak lepšie časy, leda skrze bohobojné účinkovanie ženských. To je môj náhľad.“

„A to náhľad správny,“ prikýval hlavou rychtár. „Manžela len dobrá manželka svojím tichým, miernym a prívetivým spôsobom môže napraviť; a dietky len skrze dobrú matku môžu byť vychované v bázni Božej. Muž je pre verejný život, matka pre domáci.“

„Je-li dobrej matky treba v dedinách, tým viac jej treba po mestách,“ pokračoval Pokorník. „Po mestách je frajmaurerský duch vo spoločnostiach a v obcovaní, mnohokrát i v školách a ústavoch, tak že mnohý syn a mnohá dcéra dostanú sa ta čo anjeli a odtiaľ prídu čo diabli s neverou a nemravnosťou. Pozoruje-li to matka, musí sa usilovať to opäť napraviť. Jakokoľvek by bolo srdce syna alebo dcéry zkažené, predsa úplne nevyhasla v ňom úcta a láska k matke, ktorá ho alebo ju kojila a milovala. Dlho a dlho to trvalo, čo Monika s plačom prosila a napomínala syna svojho Augustina; dlho a dlho sa k Bohu modlila za jeho obrátenie. Konečne jej slzy a milosť Božia prenikly jeho tvrdé srdce; obrátil sa, áno stal sa jednou z hlavných hviezd na obzore sv. cirkve katolíckej.“

„„Skutočne je tak,“ prisvedčil rychtár. „„Kde je matka ľahostajná a nečinná; kde v synovi a dcére úplne vyhasla úcta a láska k matke, zkaza jeho alebo jej je ne-napraviteľná. Čo matka pri malých deťoch zanedbala a pri dorastlých neudržala, to horkými slzami na synovi a dcére oplakávať bude.““

„Musím však doložiť i to, že darmo zasieva pšenicu do srdca dietok, trpí-li v dome toho, ktorý seje kúkoľ medzi tú pšenicu,“ pravil Pokorník. „Nemusím vám vykladať, koho rozumiem pod rozsievačom kúkoľa.“

„„Bezpochyby rozumiete domácu čeliadku,““ odvetil rychtár.

„Áno, áno; dobre chápete vec,“ prisvedčil Pokorník. „Hlavne však rozumiem služobné, buď sú ony dievky alebo slečinky. Ony prichádzajú do blízkeho styku s dietkami, a to tým viac, sú-li im sverené dietky k ošetrovaniu. Sú-li nevzdelané: jako budú poučovať a vzdelávať dietky? Sú-li neverecké a nemravné, sú hotovou nákazou pre dietky. Dobré učíní matka, keď takú nákazu, jaknáhle ju spozoruje, zažene z domu. Dobré učíní, keď s času na čas, hlavne večer, u jej prítomnosti poučuje dietky. Tým spôsobom poučuje nielen dietky, ale aj ich ošetrovateľky (chôvy).“

„„Z takej matkinej činnosti je teda dvojaký úžitok,““ poznamenal rychtár.

„O, jak nemúdro činia matky, keď ponechajú dietky takým ošetrovateľkám, ktoré nie sú schopné poučovať!“ zavzdychol si Pokorník.

„„Bohužiaľ, sú i také matky, ktoré takú ošetrovateľku považujú len za dozorkyňu, aby sa dietkam nestala škoda na zdraví a tele,““ riekol rychtár. „„Jako by ošetrovať dietky rovné bolo paseniu husí, a nič viac.““

„Jak vážnou vecou sú dobré služobné pre domácnosť, to pochopujú tie panie, ktoré sa zasadzujú o vychovanie a príslušné vzdelanie služobníč,“ pravil Pokorník. „Taký ústav založily a udržujú na príklad v Prahe, sverený správe Milosrdných Sestár pod Petřínom. Menuje sa ústavom u sv. Nothburgy, ktorá bola kedysi nábožnou a príkladnou dievkou. Do toho ústavu prijímajú sa osirotené dievčatká a pri práci, modlitbe a vyučovaní v náboženstve vychovávajú sa nie za frajličky, ale za služobné. Za šťastný sa

pokladá ten dom, ktorý do služby dostane dievča z toho ústavu; je ono i k dieťkam i do kuchyne, i k praniu i k šitiu a k iným prácam domácim.“

„„To bola múdra myšlienka,““ prichvaľoval rychtár.

„No, kde nenie takého ústavu, majú ho nahradiť dobré gazdinky, jako to predstavuje ten obrázok v mojej panoráme,“ vykladal Pokorník. „Je to podobizňa jednej panej, ktorá podržala v dome svojom služobnú tri roky.“

„„Prečo nie i ďalej?““ dovedoval sa rychtár.

„Nuž, jako učeň učí sa remeslu u majstra obyčajne tri roky, tak to bolo i u tej panej,“ odvetil Pokorník. „Ona z lásky k Bohu a k blíznym obrala si za úlohu vychovávať služobné. Z takej školy vyšlé služobné nemusely dlho hľadať miesto nové. Panie byly rády, keď ich do domu dostaly.“

„„To rád uverím,““ poznamenal rychtár.

„Ale ona i v inom bola opatrná,“ pokračoval Pokorník. „Poradila jej dom, kdeby nebola otrokyňou, ale kresťanskou služobnou; kde v nedeľu a sviatok chodí sa do kostola, v piatok mäso nevidieť a panuje nábožnosť a poriadok.“

„„O, jak nemúdri sú rodičia, ktorí, aby s krku dostali svoje dieťa, sotva dočkať môžu koniec školskej povinosti, už ho tisnú do služby, neobzerajúc sa ani na to, do jakého domu ho pracú!““ zavzdychol si rychtár, „„Pracú ho do domu, kde snáď príde o vieru, mravnosť a pozdejšie i o poctivosť svoju.““

„Tým viac poľutovania hodní sú rodičia, keď sa ulaomia na peniaze a strčia dcérku do domu židovského,“ dodal Pokorník. „Nielen že sa nijako nesluší na kresťanské dievča, aby bolo otrokom žida, ale i to treba vziať do povahy: Čo uvidí, čo uslyší, čo zakusí u úhlavného nepriateľa Ježiša Krista a sv. cirkve? Takí rodičia zapomínajú na to, že za to pred ním zodpovedať budú.“

„„Bohužiaľ, tých 30 strieborných ešte doteraz zaslepuje mnohých!““ doložil smutne rychtár.

„No vráťme sa k predmetu,“ napomínal Pokorník. „Takých paní, jako tá spomenutá, dosť je, menovite v Belgii. Tam v meste Brüsseli je spolok nábožných paní, ktoré vyhľadávajú opustené a zanedbané chudobné deti, shromaž-

ďujú ich po nedeliach v nejakom dome a vyučujú ich v svätom náboženstve a v iných užitočných veciach. Samo sebou sa rozumie, že bezplatne, áno ešte ich aj šatstvom a inak podporujú.“

„„To je veru veľmi chvály hodné,““ prichvaľoval rychtár. „„Neškodily by také spolky i v uhorských mestách. Aspoň by nebolo toľko bohaspustu.““

„Áno, neškodilo by vôbec spoločnosti ľudskej,“ doložil Pokorník. „Prestaly by tie všeobecné žaloby na zlú čeliadku. Vo viere a mravnosti vychovaná čeliadka je opravdivým dobrodením jako pri opatrovaní dietok, tak i pri prácach domácich. Nábožná služobná slúži z lásky k Bohu a koná povinnosti svoje ochotne a svedomite, za to majú, že tak plní vôľu Božiu. Je verná, poslušná, čistotná, poriadna, tichá a vôbec počestného, poctivého a kresťanského života. Gazdiny samy sebe škodia, keď o vieru a mravnosť služobných starosti nemajú.“

„„To je svätá pravda““ dodal rychtár. „„Kto je neverný Bohu, neverný je i ľuďom.““

17. Katolícka izba.

„Teraz uzrete v panoráme niečo docela známeho,“ hovoril Pokorník. „Kuknite ta!“

„„To je izba, jako by z oka vypadla izbe u pána farára,““ poznával rychtár.

„Ovšem tak po pansky a po kresťansky usporiadanú izbu, čili jako niekde hovoria svetnicu, mávajú obyčajne páni farári,“ poznamenal Pokorník. „Veď sluší sa, aby aj príbytok kňazov bol vzorom pre veriacich. Ja však nestrčil som ten obrázok do panorámy s tým úmyslom, abych predstavil izbu pána farárovu. Takou alebo podobnou bývala izba aj v nekňazských domoch.“

„„Verím; ale také izby vyšly u pánov z módy,““ riekol rychtár.

„Áno, vyšly z módy,“ prisvedčil Pokorník. „Pri tom, bohužiaľ, vyšiel z módy i počestný a kresťanský život. Za predošlých lepších dôb a kde tu i teraz, kde nevyšiel z módy kresťanský život, najčestnejšie miesto zaujímal sv. kríž. Jaknáhle kto vkročil do izby, hneď mu padlo oko

naň. Za našej doby to čestné miesto na stene nad zastolovou pohovkou (kanapou) zaujímava veľké zrkadlo. Tým je daný dosť výrazný rozdiel medzi predošlou kresťanskou, a terajšou nekresťanskou dobou. Predtým sv. kríž býval zrkadlom života a trpezlivosti, teraz na jeho miesto postavili zrkadlo márnivosti. Predtým oči všetkých, ktorí sa dostavili k stolu, obrátené boli na sv. kríž nad stolom, aby Pán Ježiš, ktorého pripomína sv. kríž, požehnať ráčil, čo požívať budú. Tým spolu vyznávali, že je to a všetko iné darom Božím.“

„Dľa toho súde i dietky, že, čo im rodičia dávajú, nenie darom Božím, ale jako ste to nedávno o nich poznamenali, len púhou povinnosťou rodičov,“ vstúpil do reči rychtár.

„Po obede podobne tak činili, ďakujúc Bohu za požívané dary jeho,“ dodal Pokorník. „Teraz je medzi nimi a nemou zverou len ten rozdiel, že si po obede utrú ústa.“

„A potom sa divia, že sú dietky nevďačné rodičom za ich obete,“ poznamenal rychtár. „Inu, kde dietky nevidia u rodičov príklad vďačnosti a poďakovania k Otcovi nebeskému, neučia sa tomu ani k otcovi zemskému.“

„Sv. kríž mal i ten význam, že pred ním matka s dieťkami konávala spoločnú rannú modlitbu,“ pravil Pokorník. „Večer sa tam modlievala podobne s nimi. Teraz i to vyšlo z módy. Rodičia sú i v tom liberálni, ponechávajú dieťkam tú tak rečenú „svobodu svedomia,“ aby sa modlili, alebo nemodlili, jako sa im pozdá, a jako ich k tomu pán katechéta napomína.“

„Darmo aj takí rodičia napomenú dietky, aby sa pomodlili,“ pridal rychtár. „Ony si zafilosofujú: Načo sa máme my modliť, keď sa rodičia nemodlievajú? A poliehajú si jako ovce v košiari.“

„Snáď nemajú v takom dome potrebu modlitby, preto že majú hojnosť?“ tázal sa Pokorník. „Nuž a tá hojnosť od kohože je a v koho rukách je? P. Abel, ktorého som nedávno spomenul, bol z istej príčiny v Brixenu a tam uhošpodený bol u pána biskupa. Večer so svojimi domácimi kňazmi a služebníkami modlil sa p. biskup ruženec a litánie lorettanské.“

„Nenie-li snáď času k dlhšej modlitbe, je iste aspoň

času ku kratšej,“ dodal rychtár. „Nech je len kus dobrej vôle, bude i kus času.“

„Ešte sa musím vrátiť k tomu sv. krížu,“ pokračoval Pokorník. „Zaň zastrčený bol prut.“

„Prut?“ zadivil sa rychtár. „K čomu to?“

„Nuž na dietky býval i predtým potrebný prut, jako i teraz,“ usmial sa Pokorník. „Proti škodlivým výhonkom na stromčoku je zahradnícky nôž, a proti pokleskom detským je breza.“

„Veď i staré príslovie hovorí, že brezová metla vyhánia deti z pekla,“ dodal rychtár.

„Pri trestaní dieťaťa ale treba plniť trojo podmienok: 1. nesmie byť z hnevu, 2. dieťa musí uznať svoju chybu, 3. musí uznať, že zaslúžilo trest,“ pokračoval Pokorník. „Tak to bývalo. Otec priviedol dieťa pred sv. kríž, jako pred súdnu stolicu Toho, ktorému je všetko známo, i tá najskrytejšia vec. Dieťa vyznalo svoj poklesok, a otec pripomenul mu, že zlé je hriechom a urazením Pána Boha, i doložil: „Uznávaš, že si za to zaslúžilo potrestanie?“ A keď dieťa prisvedčilo s áno, vzal otec prut zpoza sv. kríža a dal mu pocítiť brezového lieku. Ponevác to otec nečinil z hnevu a prchlivosti, dieťa sa napravilo, tak že za dlhý čas zostal prut za sv. krížom v pokoji.“

„Teraz mnohý otec buď je ľahostajný k svevoli dieťaťa, alebo z hnevu a pobúrenej mysle bije, áno i nebezpečne katuje dieťa,“ poznamenal rychtár.

„A to je veľkou chybou,“ doložil Pokorník. „Následkom toho je, že dieťa si pomyslí: Dnes bol otec zlej vôle! Za príčinu ubitia má hnev otcov alebo matkin, nie však chybu svoju a zaslúženie trestu; ono začne nenáviť otca alebo matku, nie však hriech.“

„Ono, jako hovoria, tak sa napraví, jako remeň v ohni,“ dodal rychtár.

„Poďme ďalej,“ pokračoval Pokorník. „V dobrom kresťanskom dome visí pri dverách nádobka so svätenou vodou čili svätenička; nie k tomu cieľu, aby bola okrasou izby, ale aby sa svätená voda užívala ku kajúcemu a pobožnému pokropeniu seba. Ráno, keď som sa poobliekal, matka učinila mi svätenou vodou sv. kríž na čele; večer učinila to, keď som sa mal položiť na lôžko. Zabudla-li to učiť,

nemal som jakosi pokojného spánku. Stalo sa raz, že o polnoci volal som na ňu. Ona vytrhnutá zo spánku pýtala sa ma: „Čo ti je?“ Ja som jej odvetil: Maminka, nemôžem spať! Večer neprežehnali ste ma svätenou vodou. Ona vstala, učinila tak, a ja potom spal som jako v oleji.“

„Také dietky, ktoré držia na sv. kríž, nebývajú potom rodičom na kríž,“ poznamenal rychtár.

„Nielen k tomu visí svätenička pri dverách, ale i k inému použitiu,“ pokračoval Pokorník. „Vchádzajúci do izby alebo vychádzajúci z nej kropievajú sa svätenou vodou a prežehnávajú sa s tým nábožným povzdychom, aby šťastné bolo ich vkročenie alebo vykročenie. Počujte, čo sa mi raz prihodilo. Prišiel ku mne jeden súseď, človek statočný, lebo nábožný, a siahol do sväteničky; prežehnal sa. Odchádzajúc urobil podobne. O deň pozdejšie zase ma navštívil, siahol do kropeničky, a pomyslíte si, vytiahol z nej dva krajciare. „Čo-že robia tie krajciare vo sväteničke?“ pýtal sa. Ja som mu s podivením odvetil: „To mi je hádankou! Ja som ich ta nepoložil.“ Na to on s úsmevom riekol mi: „Nuž, ja vám tú hádanku rozluštím. Ja som pri poslednej návšteve položil tie dva krajciare ta, abyste si za ne dali priniest svätenej vody.“ Môžte si myslieť, jakú dlhú tvár som robil pri rozluštení tej hádanky.“

„Nemusím si ani primysleť, že napotom svätenička suchou nebývala,“ poznamenal s úsmevom rychtár. „No za našej doby, krem sedliackych a remeselníckych domov, málo panských domov by sme našli so sväteničkou a svätenou vodou. Všetko, čo je kresťanského, vyšlo z módy. Inu, kde sa neklade váha na hlavné veci, tým menej dbá sa o nábožné pobočné obyčaje.“

„Obzrime sa ďalej po izbe kresťansko-katolíckej,“ pravil Pokorník. „Po boku sv. kríža visia obrazy, menovite obrazy bl. P. Marie a sv. Jozefa. O, jak pustá je izba bez obrazov svätých a vyvolených Božích! Však ale tie obrazy nie sú k tomu, aby ozdobovaly a rozveselovaly izbu. Majú ony väčší význam pre katolícku rodinu. Naš príbytok má byť podobný nebu, kde sú svätí a vyvolení Boží pred trónom Božím, aby i naše obcovanie bolo počestné a sväté. Pri pohľade na obrazy máme nielen ctiť a o prímluvu u Boha prosiť tých svätých a vyvolených Božích, ktorí sú

tými obrazmi napodobnení, ale i rozpomenúť sa na ich cnosti a povzbudzovať sa k ich nasledovaniu, abysme sa skrze také nasledovanie dostali do ich spoločnosti blaženej na nebi. Tak tie dva po strane sv. kríža visiace obrazy bl. P. Marie a sv. Jozefa majú pripomínať matkám opravdivú kresťanskú lásku k deťom svojim, otcom však pracovitost, šetrenie majetku a starosť o detky svoje.“

„Sú opravdivé a spasiteľné zrkadlá, do ktorých nazerať majú kresťanskí rodičia,“ poznamenal rychtár. „Ale i tieto zrkadlá bohabožného a bohumilého života vyšly z módy v mnohých domoch.“

„Tak je, bohužiaľ!“ povzdychol si Pokorník. „Vstúpim li do nejakého domu a obzrem-li sa po obrazoch, hneď viem, koľko uderilo. Tam, kde bývaly obrazy svätých, čo vidáme? Obrazy predstavujúce hory, skaly, vodopády a divé kraje; jeleňov, zajacov, srnky, lišky, psov, vlkov, medvedov a diviakov; honby, strelcov, pohoncov, myslivcov a postrielané zvery. No ešte i viac! Videť i obrazy nepriateľov cirkve; obrazy na výsmech cirkve, kňazov, rehoľníkov a starých ľudí; obrazy opilého Bachusa a nahej Venuše. Nuž či také obrazy ušľachťujú srdce a povzbudzujú k mravnému a nábožnému životu? Či nezdivočujú človeka a nerozdrážďujú v ňom telesnosť, vášne a náruživosť?

„Nenie potom divu, že milovníci takých obrazov sú necitného, nešľachetného, nepočestného, nepoctivého a beznáboženského srdca,“ rozhorlil sa i rychtár.

„No odvráťme sa od tých nepríslušných a pohoršivých obrazov a pozrime sa zas do izby kresťanskej rodiny,“ hovoril Pokorník. „Nad postieľkou dieťaťa je zvláštny obraz, ktorý býva najmilší deťom. Hádajte, jaký obraz mám na mysli?“

„Bezpochyby obraz anjela strážca,“ odpovedal rychtár.

„Uhádli ste,“ soznal Pokorník. Taký obraz obyčajne predstavuje anjela, ako dieťa učí spínať ruky a modliť sa, spolu ale ochraňuje ho od každého nebezpečenstva tela i duše. Podívajcie sa na tvár dieťaťa, keď pozerá na obraz anjela strážca! Jaká úcta, jaká dôvera, jaká prosba k nemu vyráža sa z jeho veselej tváričky! Ono má v srdci to presvedčenie, že ho ten Bohom daný aniel strážca miluje a

ochraňuje vo dne i v noci; že mu vnuká dobré myšlienky a vystrieľa ho pred zlým; ono chráni sa i vo dne i v noci všetkého, čo by toho jeho mileného a všade s ním prítomného ochrancu zarmútilo.“

„Šťastné dieťa, dokiaľ má to presvedčenie v srdci svojom,“ poznamenal rychtár. „S takým dieťaťom majú rodičia len potešenie.“

„Kiežby to dieťa, i keď doraste, nezabúdalo na svojho miláčka, na anjela strážcu!“ zavzdychol si Pokorník. „Čo stáva sa s mládencom, keď zabudne na jeho prítomnosť? Čo sa deje s pannou v hodine pokušenia, keď zapomene na prítomnosť anjela strážcu?“

„Neboli by mnohí a mnohé zaplietli sa do neslušných myšlienok a skutkov, keby boli pamätali na prítomnosť jeho a boli prijali vnuknutia jeho,“ dodal rychtár.

„I tie obrazy i tie myšlienky na prítomnosť anjela strážcu vyšly z módy v mnohých domoch,“ pravil Pokorník. „A následky také to má?“

„O tom svedčia matriky, do ktorých sú na zármutoch cirkve a rodičov, na potupu padlých zaznamenané mená dietok nezákonných,“ doložil rychtár.

„Obzrime sa ešte ďalej po izbe krestanskej rodiny,“ vyzýval Pokorník. V sedliackych domoch bývali tulipánové truhly a v nich nakopené plátno, tovar pod vlastnou strechou hotovený. V lete pracovalo sa na poli, v zime hrkotal kolovrat a vrtelo sa vreteno pri praslici. Osoh toho dal sa počítať na všetkých päť prstoch: za jedno netúlala sa mládež po nociach, za druhé zachránená bola od zahálky, za tretie nábožnými piesňami, ružencom a počestnou rečou vzdelávala si srdce, za štvrté postarala sa o zaodenie seba, za piate netrovila peniaze na kupovanie odevu a tak ušetrila majetok.“

„Ja bych k tomu ešte dodal: že zachovala jednoduchosť odevu, a zabránila prepych a nádheru, ktorá je na škodu i majetku i mravnosti,“ doložil rychtár. „Čím viac okrasy vešajú na telo, tým menej jej majú na duši.“

„Verte mi, rychtár, keď chodím svetom a nevidím pri dedinách buď lan alebo konope, tak je mi, ako by ma kto bodol do srdca,“ končil Pokorník. „Je mi to dôkazom, že ľud tej osady odriekol sa kolovrátku a praslice, odstúpil od

predošlej skromnosti a jednoduchosti, ba i od mravnosti a národnosti; chopil sa však cudzieho, kriklavého, netrváceho a tak i majetok nešetriaceho kroju; chce sa škodnou márnivosťou zaľubovať ľuďom, a nie Bohu.“

18. Bibliothéka.

„Predsa som ho našiel, totižto obrázok, ktorý má doplniť náš predošlý rozhovor,“ riekol Pokorník. „Pozrite sa do panorámy!“

„„Ihu, to je tam kníh!““ zvolal rychtár. „„Kedy-že sa ich vymodlia?““

„Divím sa vám, že vy, jako človek dosť vzdelaný, nazdávate sa, že knihy sú len na modlenie,“ poznamenal Pokorník. „Ony sú i na čítanie a ku vzdelávaniu sa vo veciach náboženských alebo ináč užitočných. Také bibliothéky sú obyčajne prístupné mužom, ktorí sa chcú čítaním buď zabaviť alebo poučiť. Ten si vezme tú, druhý inú knihu na čítanie.“

„„Ja, ja! Lepšie by bolo, keby sa menej čítalo,““ myslel rychtár. „„Čím je ten svet učenejší, tým je horší a nevereckejší.““

„Nesúďte tak, rychtár,“ napomínal Pokorník. „Knihy sú jako kvety na poli. Včelička ssaje z nich len užitočný med. Kto chce byť lepší a v dobrých veciach učenejší, ten si vybere také knihy, ktoré ho učinia lepším a v dobrých veciach, i vo veciach náboženských učenejším. A ja, abych doplnil predošlý rozhovor, rád bych videl v izbe kresťanskej rodiny i bibliothéku čili knižnicu. Nemusí byť ona toľká ovšem jako v tej panoráme; predsa však za hradou sedliackeho bytu malo by byť niekoľko dobrých a užitočných, aspoň na vieru a mravnosť kresťanskú sa vzťahujúcich kníh. Väčšia česť by to bola pre hospodára, mať na listve katekismus a iné dobré a užitočné knihy, než tie čbáanky, čerpáky, korbele a fľašky. Lepšie je knihou dodať si rozumu, než fľaškou sa ho pozbavovať.“

„„Veď som ja to tak zas až nemyslel,““ vyhovárал sa rychtár. „„I u mňa najde sa niečo na čítanie, menovite knihy od spolku sv. Voitecha. ktorého som členom.““

„To sa mi už ľúbi,“ riekol Pokorník. „Ja bych si prial, aby v každom kresťankom dome tak bolo, jako niekdy u nás na mlyne. Každý odrostlý mal svoju modlitebnú knižku; lebo jako bude kto bez nej sa v kostole modliť, spievať, a hlavne k prijatiu sv. sviatosti sa pripravovať? Krem tých knižiek bola jedna domáca všeobecná modlitebná kniha, s palcovými — jako sme ju menúvali — literami. Keď otec a matka s väčšími dieťkami odišli v nedeľu do kostola, zostal niekto s menšími dieťkami doma modliť sa z tej knihy mešné modlitby; byv tak aspoň dľa ducha prítomný v chráme, kde nemohol byť dľa tela. Tá kniha zostala po nebohom — Pán Boh mu ráč dať slávu večnú — dedkovi, keď pre vysoký svoj vek už nevládal chodiť do chrámu Božieho. V sobotu popoludní nemali sme školskej hodiny. Bolo to chystaním sa k nastávajúcej nedeli: šaty vyprašovať, boty čistiť a ešte čosi, čo je teraz zbytočné.“

„Zvedavý som: čo to bolo,“ vkročil rychtár do reči.

„Nuž vtedy ešte nebolo siriek,“ hovoril Pokorník. „Ešte sa mnohí pridržali ocieľky, kremeňa a práchna alebo hubky (trúdu). Najprv som nastrihal trojhranných papierov a na plachovej a nad žeravé uhlie položenej lyžici rozpustil som utlčenú sirku; potom som tie končiare papierové namáčal do tej sirky, vzal som ihlu s konopnou cvernou a navliekal do venca; a taký papierový venec zavesený bol na istom a stálom mieste k upotrebovaniu behom nastávajúceho týždňa. Svetlo sa zažíhalo takto: otec ocieľkou zakresal do kremienka, iskra vletela do práchna na kremeň položeného alebo do hubky (trúdu), a na rozžeravený trúd položil sa papierový osirkovaný končiar; on dostal plameň, ktorým sa zapálila lojová — i to doma hotovená — svieca.“

„U mojich rodičov podobne tak sa zapaľovalo,“ dodal rychtár. „A veru, keď nie som doma, nechýba mi doteraz kresadlo vo vačku.“

„Bolo to ovšem obťažné zapaľovanie, ale pre dom bezpečnejšie,“ pridal Pokorník. „Teraz, keď nie sú opatrní rodičia, a preto deti príjdu k zápaľkám, hneď je červený kohút na streche.“

„Tak tie všelijaké vedecké vynálezy s jednej strany sú užitočné, s druhej strany sú na škodu,“ poznamenal rychtár.

„No ale nechajme to, a vráťme sa k predmetu!“ pretrhol reč Pokorník. „V sobotu večer prečítal som sv. evangelium nastávajúcej nedele. Hm, nielen prečítal, ale musel som sa ho aj nazpamäť naučiť; lebo od toho závisela moja večera.“

„Čítal som, že dcéra Jeho Jasnosti kráľovskej tiež zachováva v dome svojom taký poriadok,“ vkročil do reči rychtár.

„Áno, áno,“ prisvedčil Pokorník. „A nebolo by to na hanbu, ale na česť a duchovný úžitok jakýmkoľvek domom panským. . . . Rodina, ktorá obznámená bola so sv. evangeliumom, bola spolu prichystaná ku slyšaniu kázne v nedeľu. Tí, ktorí pre vážnu prekážku nemohli ísť na kázeň, prečítali si sv. evangelium a jeho výklad z knihy doteraz známej, z Postilly Goffinovej. Krem toho boli v dome aj iné užitočné knihy buď k ukráteniu času alebo ku vzdelaniu ducha.“

„No terajšia doba je plodnejšia i na knihy i na časopisy,“ poznamenal rychtár.

„Áno je,“ prisvedčil Pokorník. „Len že medzi pšenicou je mnoho kúkoľa, a sú ľudia, ktorí viac milujú kúkoľ, než pšenicu. Ten už viackrát pripomenutý P. Abel rozpráva toto: Volali ma raz k nemocnému, bohatému továrnikovi (fabrikantovi), ktorý už od viac rokov nevidel, ako vyzerá v kostole a neprijímal sv. sviatosti. „Ale, pane môj, vy ste predsa kresťanom katolíkom a počestným človekom; ako ste mohli tak zabudnúť na svoje náboženstvo?“ A on čo mi na to? „Velebný pane, ja som roky a roky predplácal na jedny (iste židovsko-liberálne) noviny, a čítal i čítal ich, a od tej doby stal som sa mŕtvým na duši. Jed nevery, lichotiacej svevoli a telu, zažral sa do môjho srdca. Teraz, ach teraz, keď mám pred sebou hrob, nahliadam, jak nerozumne som pokračoval.“

„Tá smrť, tá smrť, mnohým otvára oči,“ zavzdychol si rychtár.

„Ale ako bude s tými, ktorí ani v tej pre nich tak hroznej hodine neotvoria oči?“ tázal sa Pokorník. „S časo-

pisami a knihami je to tak jako s jiedlami: jedny sú k zdraviu, druhé k otroveniu.“

„Kto nevie rozoznať huby dobré od jedovatých, snadno to i životom zaplatí,“ poznamenal rychtár.

„To je skutočne tak,“ prisvedčil Pokorník. „Knihy a časopisy sú slovom písaným. Jako slovo živé býva dobré alebo zlé: tak je to i s písaným alebo tlačeným slovom. Dobrý strom prináša dobré —, ale zlý strom zlé ovocie. Isté je, mnohí ľudia takými sa stávajú, jaké spisy čítajú. Mnohý syn mal doma dobré, náboženské a mravné vychovanie; a bol by zostal v tom stave, keby sa nebol chytil čítania takých spisov, ktoré jedom nevery a nemravnosti nakazujú hlavu i srdce. Jako obcovanie s nevereckými a nemravnými ľuďmi, tak tiež čítanie nevereckých a nemravných spisov olúpi človeka o vieru a dobré mravy.“

„Inu, jako i to najzdravšie jablko, keď sa dostane medzi hniličky, poruší sa: tak i najlepšie vychovaný človek nakazí sa z čítania zlých spisov,“ pridal rychtár.

„Naproti tomu však dobré spisy privedú i človeka zkaženého na lepšiu cestu,“ pokračoval Pokorník. „O sv. Ignácovi, zakladateľovi družstva Jesuitov, som čítal, že bol ľahkomyselným vojenským dôstojníkom. Keď vo válke pri dobývaní jedného hradu bol ranený, odniesli ho do nemocnice. Bol mu tam dlhý čas, tak že pre ukrátenie chvíle dal sa do čítania kníh. Priniesli mu „Život Svätých“; ale on pomyslel si, že to nenie čítanie pre vojaka, a odmrštil knihu od seba. Po chvíli to oľutoval a dal sa do čítania. Milosť Božia pri tom tak naňho účinkovala, že stal sa inakším človekom.“

„Iste mu prišlo na um, že kto chce prísť medzi svätých v nebi, musí tiež nasledovať ich život,“ dodal rychtár.

„To je mnohých chybou, že pachtia sa po spisoch, ktoré len pýche, svevoli a telesnosti lichotia, na niečo vážnejšieho však ani nepomyslia,“ vysvetľoval Pokorník. „Neobznamujú-li sa s knihami náboženskými a mravnými: čo to môže mať za následok?“

„Nepoznanie náboženskej pravdy,“ odvetil rychtár.

„Nepozná-li však kto základné pravdy náboženské, jako že si ich bude vážiť?“ tázal sa Pokorník. „Kto nepozná drahé kamene a ich cenu, bude sa k nim chovať ľahostajne.“

„Kofko našich už bolo oklamano, keď daromné pliešky prijali za dukáty!“ usmial sa rychtár.

„Tak je to i s nevážením si mravnosti,“ pokračoval Pokorník. „Kto bez svetla náboženského nepozná dôjstojnosť človeka a určenie jeho pre život večný, ten dbá len o telo, a nie i o dušu svoju; oddá sa životu zvieraciemu a tomu, čo mu len na tom svete robí život príjemný; hľadá si činiť život príjemný bez ohľadu na mravnosť.“

„Veru tak je,“ zavzdychol si rychtár. „Kto neverí na Boha, na odplatu a trest Boží vo večnosti, tomu je krádež a klam, nespravodlivosť a krivda, pijanstvo a smilstvo, slovom jakákoľvek neprávosť ľahostajnou.“

„Taký človek nenávidí každý zákon, ktorý jeho svobodu, vlastne svevolu obmedzuje,“ pridal Pokorník. „Taký neverec a bezpustník zákona Božieho si nevšíma, a zákona svetského len natoľko si všíma, aby mu neprišla vrchnosť na prsty. Zachová-li jakú slušnosť vonkajšiu, robí to len preto, aby ľudia o ňom zle nehovorili a ho neopovrhovali. Bez náboženstva práve tak nenie opravdivej mravnosti, jako bez základu nenie domu stáleho.“

„Cítime, cítime to na všetky strany,“ prisvedčil rychtár.

„Kde nenie ducha náboženského a kresťanskej mravnosti, tam iste nenie ani spisov náboženských a mravných,“ pokračoval Pokorník. „Z časopisu, ktorí leží na stole, z knihy, ktorá hľadá z priečinkov knižnice, ba i z kalendára, ktorý visí na stene, poznať, jaký duch v dome panuje. Je pravda, že medzi naším slovenským bohabojným ľudom nenie takého zla; však predsa sem i tam sú i po dedinách čierne kabáty, pod ktorými je srdce neverecké. Tí, ktorí by mali byť za vzor ľudu, sú mu buď slovom alebo zlým príkladom na pohoršenie. Ten jed nevery a nemravnosti, ktorý vssali do seba zo zlých časopisov a kníh, prelieva sa i medzi ľud. Majú-li nastať lepšie časy, treba k tomu užitočných prostriedkov.“

„Rád bych vedel, jaké prostriedky by ste narádzali,“ vyzvedal rychtár.

„Kde je reč o spisoch, tie prostriedky, ktoré mám na mysli, obmedzím dnes len na časopisy a knihy,“ rozhovoril sa Pokorník. „Iné bych narádzal tam, kde sa číta; a iné tam, kde sa nečíta. Kde sa číta, povedal bych: Nečítaj časopisy a knihy, ktoré sú cirkvi katolíckej nepriateľské; lebo nemôžeš očakávať od jej nepriateľa, aby o nej pravdivo a pochvalne písal. Nečítaj, čo sa protiví zásadám mravným, ktoré cirkev katolícka ohlasuje, prikazuje alebo odporúča. Na tom buď spolu, abys tiež iných zadržal a odviedol od čítania takých časopisov a kníh, ktoré sú viere a mravnosti kresťanskej protivné; lebo nemôžeš sa ľahostajne dívať, keď niekto klade k ústam otrovu, zvláštne nepozná li jej jed. Tak činia tí, ktorí čítajú neverecké a nemravné spisy, ktoré sú otravou pre dušu.“

„A tým, ktorí nečítajú, čo by ste radili?“ tázal sa rychtár.

„To, aby čítali,“ odvetil Pokorník. „Čítať časopisy a knihy je, keď nie potrebné, aspoň užitočné, práve tak, jako poslúchať a prijímať dobré rady od učeného a skuseného človeka. Za našej doby je toho treba nielen vo vede, priemysle a hospodárstve, ale i k poznaniu viery a mravnosti kresťanskej; a to tým viac, aby kresťan bol v tom utvrdený a obrnený proti nápadom so strany bezpustlých tlčuhov. Radil bych im, aby čítali, ale len dobré časopisy a knihy; aby neľutovali groša na ne, práve tak, jako neľutujú ho na pokrm. Čo je pokrm pre telo, to je i dobrý spis pre ducha, pre dušu. Radil bych, aby tiež medzi príbuznými a známymi rozširovali dobré časopisy a knihy; lebo čím viac predplatiteľov a odberateľov, tým viac je aj pohromade peňazí na vydávanie novín a kníh; čím viac na to peňazí, tým lacnejšie a početnejšie noviny a knihy môže dať spolok alebo spisovateľ na svetlo. Čím rozšírenejšie sú dobré noviny a knihy, tým viac dobrého spôsobia, a tým viac zlého zabránia.“

„Bohužiaľ, medzi naším slovenským ľudom ešte málo je tých, ktorí by čo dali na čítanie časopisov a kníh!“ zavzdychol si rychtár.

„Práve preto, že sa čítaním časopisov a kníh nevzdeláva, zostáva nevedomý, opovrhovaný a všade odstrkovaný,“ vkročil mu do reči Pokorník. „Tie zatratené flašky ho ani na duchu ani na majetku nepozdvihnú.“

„Keď dostane nejakú knihu zdarma, ešte tak-tak prečíta ju,“ riekol rychtár. „Ale, nedaj Bože, aby siahol do vrecka pre niekoľko halierov.“

„I to je krok k lepšiemu,“ dodal Pokorník. „Navykneli na čítanie, bude sedieť doma, nie v krčme; a pozdejšie i sám vynaloží na časopis alebo knihu to, čo by v krčme na svoju zkazu premárnil. Že i požičiavanie kníh na čítanie prináša dobré ovocie, potvrdím vám príkladom. Keď som bol s mojou panorámou v Rakúsku u jedného pána, dobrého katolíka, rozprával mi, že dal doniesť 20 kalendárov, v ktorých bol životopis sv. Vincenta, a rozdal ich medzi chudobných. Skrze požičiavanie dostal sa ten kalendár i do rúk jedného zámožného občana. Čítanie o účinkovaní toho svätého pohlo ho k jeho nasledovaniu. Čo bezdetný prijal jedného chudobného opusteného sirotka za svojho, aby ho vyživil a vychoval. Tak hľa, tých niekoľko halierov na kalendár prinieslo dobré ovocie lásky kresťanskej.“

„Šťastný človek,“ prisvedčil rychtár. „Jeho dobrý skutok pomohol nielen úbohému sirotkovi, ale i jemu samému; lebo Boh taký skutok milosrdenstva nenechá bez odmeny.“

„Nuž tak,“ končil Pokorník. „S literami na papieri za našej doby vede sa boj medzi nebom a peklom. Kto je pod Kristovou zástavou, musí čítať a napomáhať kresťanské časopisy a knihy, čo zbraň proti diablu. Každá babka, ktorú kto vynakladá na neverecké a nemravné časopisy a knihy, stavia sa pod zástavu diablu a je zradcom Krista; lebo Kristus Pán praví: „Kto nenie so mnou, proti mne je; a kto neshromažďuje so mnou, rozptyľuje.“ Každé podporovanie dobrých spisov vyráža zbraň z driapov diablových.“

19. Smrť.

„Ha, ha!“ zasmial sa Pokorník, zastrkujúc nový obrázok do panorámy. „To bude na zakočenie predstavenia, čili — jako sa hovorí — na pospas. Kuknite naň!“

„No, veru pekný pospas! Až ma zima prechádza pri pohľade naň,“ poznamenal rychtár s kyslou tvárou. „Čo-že je to za strašiaka slamenného s velikánskou hlavou?“

„Prv, než vám čo-to o tom poviem, budem vám rozprávať niečo zo svojho chlapeckého veku,“ nabídnul sa Pokorník. „V pozdnú jaseň, keď už býva zažltlých tekvič na vozy, vybrali sme z nich čo najbachratejšiu, pri stupe sme ju otvorili, jadra a celú vnútornosť sme z nej vybrali, tak že bola podobná prázdnemu súdku. Na jednej vypuklej strane vyrezali sme hore dve guľaté dierky: to byly oči. Pod nimi v prostriedku vyrezali sme podlhovastý, končiarom hore obrátený trojhran: to bolo miesto nosa. Pod ním vyrezali sme vodorovnú, podlhovastú, okruhlú dieru: to byly ústa. Ich horné a dolné kraje porezali sme na dolu a hore trčiace kúsky: to byly zuby. Tak sfabrikovanú hlavu postavili sme na holovinu (terčinu), obloženú slamou: to bolo telo. Strašiak bol hotový.“

„A kam s ním?“ pýtal sa rychtár.

„Naváľali sme veľkú guľu sňahovú, a na ňu vytýčili sme toho strašiaka,“ odpovedal Pokorník. „Čakali sme, až nastane tma. Do hlavy vložili sme horiacu sviecu.“

„A čo to malo znamenať?“ tázal sa rychtár.

„My sme to nazvali smrťou,“ pokračoval Pokorník. „Divákov, zvláštne z drobnej mládeže, dostavilo sa hojno. Z počiatku bály sa deti tej smrti a len z ďaleka hľadely na ňu; ale — jako to býva pri dietkach — pozdejšie prestaly sa triasť zimou a ani si tej smrti navšímaly.“

„Inu, tak to býva s tými strašiakami,“ hovoril rychtár. „Vrabci z počiatku, keď vidia takého strašiaka v konopách, krúťa hlavou a čvirikajú; ale keď ten strašiak vždycky len na jednom mieste hľvie, odložia strach a sadnú i naň.“

„Tak je to i s ľuďmi,“ porovnával Pokorník. „Zomreli niekto náhlou, nenadálou smrťou, otrasú sa a pomyslia si, že ich tiež podobná smrť môže chytiť za hrdlo; sotva však mrtvého pochovali, mizne im z hlavy pamiatka na smrť, jako by sa ich ani netýkali slová sv. Pavla: „Ustanovené je všetkým ľuďom jedenkrát umrieť.“ Smrti si nevšímajú, na ňu sa nepripravujú, ačkoľvek sa v chráme dosť často pripomína i to upozornenie tohože apoštola, že po smrti nasleduje súd.“

„Sú ľudia ľahkomyselní, áno nemúdri, neznajúci, jak krehkou nádobou je telo ľudské,“ poznamenal rychtár.

„Áno, krehké, krehkejšie než keby bolo zo skla,“ dodal Pokorník. „Telo naše je ovšem umeleckým dielom Božím, z rozličných kostí, členkov, žíl, kože, mäsa a vnútorností záležiace; v nich je rozličná štiava a tekutina, jako v nejakej apathéke. V tele ľudskom dňom a nocou sa pracuje, jako v nejakej fabrike; v žalúdku to varí, vrie a jiedlo i nápoj roztrieďuje; jednu časť vyhadzuje von, druhú podržuje a k výžive tela vynakladá. Hlavnou čiastkou je krv, ktorá prúdi po celom tele a hýbadlo svoje má v srdci. Každá, i najmenšia čiastočka má svoju úlohu, a prestane li plniť svoju úlohu, celý ústroj tela príde do neporiadku, ba i do nebezpečenstva. Je ono podobné hodinovému stroju. Nech v tom stroji chýba pružnosť pera alebo nepatrný zúbok na koliesku, hodiny zastanú. Tak je i v tele ľudskom. Nech žľč prekročí svoju mieru; nech krv zastydne alebo sa rozpáli; nech nemierne alebo nemiestne jiedlo žalúdok netravným učiní; nech z rany škodná šťava vleje sa do krve a otraví ju; nech nemiernym užitím liehoviny rozbúrená krv prskne i len kvapku do mozgu; nech od ľaku, ľútosti, áno i od nenadálej radosti pretrhne sa prúdenie krve a účinkovanie srdca, alebo iná nehoda pokazí ten vnútorný ústroj tela, ono lébo začne hynúť alebo i docela zasekne.“

„Tak je, tak,“ prisvedčil rychtár. „Ústroj tela môže sa pokaziť i vtedy, keď človek na to najmenej pomyslí. U nás jeden súseď vyhral v lotterii tisícku, a tá radosť tak na neho účinkovala, že mrtvicou ranený padol na zem. A koľko ľudí od prílišného hnevu zakúsilo podobný úpadok!“

„A koľko zovnútorých vecí ohrozuje život človeka!“ dodal Pokorník. „Nehovorím o cholere a chytľavých nemociah. Koľko ľudí zavaleno bolo v doloch, kameňolomoch, pri kopaní studní a podkopávaní brehov! Koľko padlo so stromov, zahynulo pri kúpaní a plávaní, sošmyklo sa s lešení a zahynulo pod sboreným múrom! Koľko ohňom alebo od pušky, a to i myslivcov, ktorí predsa opatrní bývajú pri zachádzaní s puškou! I kto-že by vypočítal rozličné nehody, ktoré zbavujú ľudí života?“

„Inu, čo stalo sa jednému človeku, stať sa môže i druhému,“ riekol rychtár. „Nikto nemá na písme, že smrť ešte je ďaleko od neho s kosou svojou. Mne dnes, zajtra snáď tebe.“

„Páska medzi dušou a telom je veľmi slabá,“ vykladal Pokorník. „Ona z vôle alebo z dopustenia Božieho môže sa skorej pretrhnúť, než si namýšľame. Kto vie, či už na pile nenie hotová tá doska, z ktorej mi rakev pripravia? Možno, že koniec tohoto roku už bude koncom života môjho, a na takto rok už tráva poraste nad hrobom mojím.“

„Inu, človek nesmie si namýšľať, že smrť bude mať ohľad na jeho vek, majetok, stav a hodnosť,“ dodal rychtár. „Áno ona nestará sa ani o to, či máš svoje účty hotové, s ktorými sa máš dostaviť pred súd Boží. Nezostane pred domom sedieť, kým si pokonáš svoje záležitosti a napíšeš svoj testament. Suchým okom hľadá na dieťaťko, ktoré žíži po prsiach umierajúcej matky; usmrcuje matku, a nechá dieťaťko nariekať. Koľkokrát sme už v novinách čítali, že odviedla kňaza od oltára, kazateľa s kazateľnice, rečníka s rečníšta, tanečnicu z tanecništa, sedliaka od pluhu, nádenníka od rýla a motyky, remeselníka od ihly, šidla a nákovy.“

„Darmo i najsilnejší a najzdravší človek počíta na budúce roky živobytia svojho,“ pravil Pokorník. „Sú ony známe len Bohu vševédecemu, a krem neho nikto nevie, ktoré číslo bude mu posledným. Tak to chce Boh, aby človek vždycky bol na smrť pripravený a mal svoje účty v poriadku.“

„Má byť skutočne podobný svedomitému pokladníkovi,“ dodal rychtár. „On sa nepoľaká, keď dozerači nenadále ho prekvapia, alebo v obyčajnú dobu prídu prezeráť mu počty.“

„Kiežby každý človek tak v poriadku mal počty života svojho!“ zavzdychol si Pokorník. „Neľakal by sa odchodu k nebeskému Pánovi, ktorý mu povie: „Vydaj počet z vladárstva svojho!“ Ani iní nebudú musieť okolkovať, keď budú prinútení upozorniť ho na smrť.“

„Skutočne pri človekovi, ktorý sa bojí smrti, býva mnoho tých okolkovaní,“ poznamenal rychtár. „Nikto nemá smelosti, aby mu povedal zrovna tak, ako niekdy

povedal prorok Isaiáš kráľovi Ezechiášovi: „Sriaď dom voj, lebo umreš!“ Nemocný len tak z ďaleka šípi, že nedôverujú v jeho život. Lekár robí kyslú tvár, že lieky málo účinkujú. Táže-li sa milosrdnej sestry, ktorá ho opatruje, či vyzdravie; ona pokrčí plecom a povie: „Pán Ježiš zázračne aj nemocných uzdravoval.“ Na domácich pozoruje smutné tváre a začervenené oči, čo znamenie, že sa v po-bočnej izbe alebo v kuchyni vyplakali nad ním. Prijde sused, s ktorým bol v nepriateľstve a podáva mu pravicu, rieknuť: „Súsede, odpusť, že som ťa urazil! I ja ti zo srdca odpúšťam.“ Nohy zapuchlé pripomínajú mu, že už nebude na ne nťahovať nohavice. Konečne navštívi ho i pán farár, a čo zamlčovali domáci, s veľkou opatrnosťou pošeptá mu: „Priateľu, dobre by bolo, keby ste prijali aj nebeského lekára, Ježiša Krista, ktorý milosťou svojou lieči i dušu i telo. Kto vie, čo sa môže prihodiť? Sme všetci smrteľní.“ Sú to slová dosť srozumiteľné, aby pamätal na dušu, ktorú má oddať Bohu, a na telo, ktoré má oddať zemi, z ktorej pôvod vzalo.“

„Šťastie preňho, pochopil-li a vzal-li si k srdcu tie slová duchovného otca,“ dodal Pokorník. „Nešťastie však, je-li i k tomu hluchý, čo by ho pripravilo na cestu do večnosti. Lepšie je pripraviť sa k pokojnej smrti spravodlivého, než zapríčiniť si nepokojné a zúfannivé posledné hodiny života.“

„Skutočne je to nielen nekresťanský, ale i nemúdry človek, ktorý sa nedá zavčas zaopatriť svätými sviatosťami,“ hovoril rychtár. „Čo sa má báť prijatia svätých sviatostí? Ich hodné prijatie utišuje srdce, ba i boľasti, áno mnohokrát dáva i obrat nemoci. Znáam mnohých, ktorí po prijatých svätých sviatosťach vyzdraveli a dosavád' sú na nohách. Iní po zaopatrení boli tak pokojní a odovzdaní do vôle Božej, že s úplným kľudom len jako by zaspali. Bol som mládenec, keď môj otec umieral. Po zaopatrení povolal nás k sebe, dal nám otcovské napomenutie a požeľňanie s takou tichosťou, jako nikdy predtým. Tak sa nám zdalo, jako by bol túžil so sv. Pavlom, rozpadnúť sa dľa tela a dostať sa ku Kristu Pánu.“

„Vôbec ľudia žijúci predstavujú si umieranie v strašnejšom obraze než ono skutočne je,“ dodal Pokorník. „Moja.

nábožná matka po zaopatrení, cíťac klesanie síl svojich, častokrát sa ma tázala docela pokojne: „A už to bude?“ A po čom túžila, stalo sa jej. Ani sama netušila, že len zaspí navždy. Naproti tomu však takí, ktorí oddaní boli len telu, svetu a márnostiam jeho, a nedbali na dušu a večnosť, viedli hrozný boj so smrťou, ktorej sa protivili, a z tej príčiny o zaopatrení k smrti ani počuť nechceli. V rozdráždenosti a zúfaní škripali zubami, vlasy si škubali, rukama metali, ba — miesto modlitby — len zlorečenia z hrdla kydali, kým nešťastnú dušu nevypustili.“

„Chráň nás milý Pán Boh od takej smrti!“ zakončil rychtár.

„Pán Boh uslyš!“ dodal Pokorník. „Daj Boh, aby nám nebolo úzko, keď nám bude biť posledná hodina!“

„Dobre že pripomínate hodiny,“ hovoril rychtár, pohliadnuc na visiace hodiny kukučkové. „Jako ten čas uteká! Rád síce hľadím do tej vašej panorámy a počúvam vaše výklady, predsa však i tu platí príslovie: „Každá pesnička má koniec.“ Nepochybujem, že sú už v kuchyni tie naše nespokojné s naším predĺženým hovorom.“

„Už je večera na stole!“ zavolalo medzi nich prišlé dievčatko.

„Idem, idem,“ opakoval rychtár. „A vy spratajte si svoju panorámu a poďte so mnou. Ste mojím hostom i nocľazníkom. A keď niekedy zase zabľúdite do našej dediny, neobídite ma.“

„Dá-li Pán Boh dožiť, neminem vašu dobrotu,“ zakončil Pokorník.

K povšimnutiu.

„**Lacné čítanie**“ vychodí z času na čas vo voľných sošitoch. Objednávky zasielajú sa kníhkupectvu **A d o l f a H o r o v i t z a** v Trnave (Nagyszombat.)

Dosiaľ vyšlé sošity obsahujú rozprávky:

1. „**Dobré dieťa je šťastie rodičov.**“ Tretie vydanie
Str. 26 cena 6 kr.
2. „**Huslista z horskej chalúčky.**“ Druhé vyd. Str. 31
cena 6 kr.
3. „**Siska z Rozemľu.**“ Druhé vydanie. Str. 49 cena 10 kr.
4. „**Šuhaj kopaničiár.**“ Str. 36 Druhé vyd. cena 6 kr.
5. „**Čo matka trpet' môže**“ a „**Bol v Amerike.**“ Str. 34
cena 6 kr.
6. „**Slovenský dobrák.**“ Str. 36 cena 6 kr.
7. „**Klásky.**“ Sväz. I. Obsah: Malá schránka. — Jaké sú tie naše deti! (Kollár.) — Zelinka života. — Najväčší tyrani. (Kollár.)
Str. 31 cena 6 kr.
8. „**Ztratené dieťa.**“ Str. 49 cena 10 kr.
9. „**Rodní bratia**“ (Kollár.) a „**V štedrej noci.**“ Str. 30
cena 6 kr.
10. „**Klásky.**“ Sväz. II. Obsah: Magdalena, stará panna. — Na kolede. — Priatelia. — Legenda o kajúcom lotrovi. (Kollár.)
Str. 32 cena 6 kr.
11. „**Smaragda.**“ Rozprávka z Egypta. Str. 31 cena 6 kr.
12. „**Valek.**“ Obrázky z duševného života zakrpatenca. Str. 37
cena 10 kr.
13. „**Obrázky zo života slovenského.**“ Sväzok I. Obsah: Jak sused Žúrik vygazdoval. — Nezaplatený účet. — O dedictve.
Str. 29 cena 6 kr.
14. „**Obrázky zo života slovenského.**“ Sväzok II. Obsah. Modli lebo nemodli sa, z prázdnej misy nenaješ sa. Str. 37
cena 6 kr.
15. „**Legendy.**“ Sväzok I. Obsah: Ines. (Kollár.) — Legenda o sv. kríži. (Kollár.) — Legenda o večnom židovi. — Anel šťastia. (Kollár.) Str. 32 cena 6 kr.

16. „*Veselý šuhaj*.“ Str. 82 cena 15 kr.
17. „*Obrázky zo života slovenského*. Sväzok III. Obsah: Vďačné siroty — Pokorená mužská pýcha. — Otroci v 19. storočí. Str. 33 cena 6 kr
18. „*Obrázky zo života slovenského*.“ Sväzok IV. Obsah: Za štyri cvoky a dva kroky. — Za šťastnej planéty. Str. 28 cena 6 kr.
19. „*Dedinské rozprávky*.“ Sošit I. Obsah: Po pohrabe — Smierenie. — Zlodej. Str. 44 cena 10 kr.
20. „*Slovenský anekdotár*“ čili sbierka anekdot, žartov a vtipov k obveseleniu mysle. Str. 46 cena 10 kr.
21. „*Klásky*.“ Sväz. III. Obsah: Ofero — Nos. — Máselnica danderydská. Str. 36 cena 6 kr.
22. „*Slovenský anekdotár*.“ Sväz. II. Anekdoty z lekárskeho života. Str. 45 cena 10 kr.
23. „*Majáles*.“ Obrázok zo žiackeho života. Napísal Irievič. cena 10 kr.
24. „*Vernosť až do smrti*“ a „*Žobrák Anton*.“ Str. 34 cena 6 kr.
25. „*Imrich Fortunatus*.“ Napísal Maurus Jókai. Str. 63 cena 15 kr.

V tom istom kníhkupectve dostať:

- Naším maličkým.*** Kniha s malovanými obrázkami, ku ktorým veršíky napísal Strýčko Slavoš. Cena 50 kr.
- Zo života malých.*** Kniha s malovanými obrázkami, ku ktorým veršíky napísal Strýčko Slavoš. Cena 50 kr.
- Domáce zvieratá.*** 8 nádherných malovaných obrazov v malovanej obálke. Maloval H. Leutemann, osnovu zostavil M. Beňovský. Cena tuho viaz. výt. 70 kr.
- Divé zvery.*** Dvanásť umelecky malovaných obrazov od chýrečného maliara H. Leutemanna v tuhej väzbe s malovanou obálkou. — Osnovu zostavil M. Beňovský. Cena 1 zl.
- Život a príbehy pobožnej grófký Genovefy.*** Šesť utešených obrázkov od chýrečného maliara C. Offterdingera s osnovou od M. Beňovského. Cena 50 kr.
- O kocúrikovi s čižmičkami.*** Šesť krásnych obrázkov od C. Offterdingera s osnovou od M. Beňovského. Cena 50 kr.

Janko Palček. Šest krásnych obrázkov od C. Offterdingera s
osnovou od M. Beňovského. Cena 50 kr.

Popoluška. Šest krásnych obrázkov od C. Offterdingera s
osnovou od M. Beňovského. Cena 50 kr.

Radosti maľučkých, vo 24 obrazoch s veršíkmi. Cena 1.20 kr.

Malé Názorné vyučovanie. Obrázkové knižky pre dietky s
krátkymi veršíkmi. Dva sväzky, každý v cene 15 kr. r.
č.; tie isté tuho viazané v jednom sväzku 40 kr.¹

Rozpravy o náboženstve vôbec. Pre slovenský katolícky ľud
spísal Fr. V. Sasínek. Vydal Martin Kollár, redaktor
„Katolíckych Novín“

Diel I. Cena 20 kr.

Diel II. Cena 20 kr.

Frant. Hoffmann. Rozprávky pre mojich mladých priateľov.
Voľne poslovenčil M. Beňovský. Každý sväzok so štyrmi
ocelorezy 16.

I. sväzok: Pomsta Božia (Nemesis) 100 str 40 kr.

II. „ Hodní ľudia 144 „ 40 „

III. „ Hrabä a mäďvediar 122 „ 40 „

IV. „ Len maličkosti 142 „ 40 „

V. „ Dobrosrdečný a bez srdca 168 „ 40 „

Zábavno-poučná zahrádka. Vydáva Martin Kollár.

I. sväzok: Rozprávky. Druhé vydanie (80 strán) 25 kr.

II. „ Rozprávky. Druhé vydanie (70 strán) 20 kr.

III. „ Sasínek, Šťastné Vzorkovce. (64 strán) 20 kr.

IV. „ Tóth M., Obeta Nového Zákona. (71 str.) 20 kr.

V. „ Rozprávky. (64 strán) 20 kr.

VI. „ Sasínek, O sviatosti stavu manželskeho. (47 str.) 15 kr.

VII. „ Rozprávky. (59 strán) 20 kr.

VIII. „ Bolanden-Sasínek, Kazitelia ľudu. (51 strán) 15 kr.

IX. „ Sasínek. Panoráma. (100 strán) 30 kr.

Moderná zásada národnostná a kresťanstvo. Cena 6 kr.

Legendy. Sobral a v slovenskom rúchu podáva M. Beňovský.
Cena viaz. 25 kr.

Piesne Záhorského 5 kr.

Životopisný nástin slávneho slovenského básnika Jána Hollého
s krátkou správou o jeho spisoch 10 kr.

Naša dedinka. Obrázky zo sociálneho a mravného života na-
ších roľníkov. Vydal M. Kollár. 8° (52 str.) cena 12 kr.

Rozpomienka na **Jána Hollého**, jeho život a účinkovanie.

Napísal Slaničan

15 kr.

Krištofa Šmida Vybrané Spisy pre mládež a jej priateľov.

Vydáva Martin Kollár. Poslovenčili M. Beňovský, M.

Kollár a A. Zábranský.

Sošit 1. Jako Jaroslav Dubnický Pána Boha poznal. Cena 10 kr.

„ 2. Holubička. — Nezábudka. Cena 10 kr.

„ 3. Dyňa (melón.) — Krátke poviedky. Cena 10 kr.

„ 4. Dobrý Jaromír a bezbožný Detrich. Cena 25 kr.

„ 5. Jahniatko. Cena 10 kr.

Katolícke brošúrky pre slov. ľud. Vydáva M. Beňovský.

Sväzok 1. Mazurek, Stanislav, *Jako žijú zlí manželia a jako majú žiť dobrí*. Z polštiny preložil M. Kollár. 8° (31 str.)

Cena 10 kr.

„ 2. Matzenauer Fr. Otto, *Próvody (processie)* v katolíckej Cirkvi. 8° (14 str.) Cena 6 kr.

„ 3. *Katolícka Cirkev je matkou vzdelanosti*. Podáva Fr. Otto Matzenauer. 8° (16 str.) Cena 6 kr.

„ 4. *O processoch čili pravotách*. Podáva H—n. 8° (14 str.) Cena 6 kr.

„ 5. *Milosrdenstvo v duchu kresťanskom*. Podáva: Opravdivý priateľ chudobných. 8° (15 str.) Cena 6 kr.

Matzenauer-Beňovský, F. O., ***Anthologia*** z poetickej literat. nemeckej. Diel I. Od r. 800—1830. 8° (498 str.) viaz. v pl. 2 zl. v červenom plátne so zlatorezom 2 zl. 50 kr.

— ***Pamiatka na prvé sv. prijímanie***, veľmi pekne v zlate a 3 farbách vyvedené, pre pp. katechetov; 1 kus 4 kr. 100 kusov 3 zl. 50 kr.

Lyrické básne A. Petőfiho. Poslovenčil Fr. O. Matzenauer (Beňovský) a daktorí iní. S podobizňou a životopisom básnika.

Sošit 1. Cena 20 kr. — Sošit 2. Cena 20 kr. — Sošit 3. Cena 20 kr.

Veselá Knižnica. Vydáva A. Paulovič. ***Humoristické Prednášky***. Sošit 1. 30 str. cena 6 kr.

„ 2. 31 str. „ 6 kr.

3. 32 str. „ 6 „

4. 32 str. „ 6 „

